A MAGYARSÁG KÖNYVTÁRA
IV.

A KÓTAJI CSUDAKOVÁCS

ÍRTA
SZEMERE GYÖRGY

BUDAPEST, 1921
KIADJA A »MAGYARSÁG« SZERKESZTŐSÉGE

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-23-8 (online)
MEK-12599

TARTALOM

I.
A titokzatos kovácsmester
II.
A Kastélyban
III.
Kótaji genre-képek
IV.
Kótaji bonyodalmak
V.
Méregkeverők
VI.
Fény és árny
VII.
Kibontakozás.
VIII.
Altorjay Péter
IX.
A kovácsmester lelke
X.
Epilógus

I.
A titokzatos kovácsmester

A fehér házak szinte rákönyököltek az országutra, a csattogó szurtos kovácsmühely szerénynyebb volt: körülbelül hat öl mély s négy öl széles helyet hagyott az uttestnek a szekértörött utasok s patkójukat elrugott lovak számára. De jutott ott hely bőven nemcsak a póruljárt szekerek és lovak, hanem az unatkozó dologtalan falusi intelligencia számára is.

Patika nem volt a faluban, hát odatelepedett a kaszinó. Persze ingyenben, mert kártyázni nem lehetett a törött szekereken vagy a lovak hátán, tagdijat pedig csak olyan társaskör mer szedni, amelyben emez adót (jó esetben) ki lehet nyerni.

A kaszinózás reggeli kilenc órától ebédig tartott. Délután kvaterkázni szoktak a kótaji főemberek. A politizálás azonban sohasem szünetel: ezt a mérget belekeveri a kálomista magyar minden mulatságába, mert csak attól lehet jól veszekedni, ami pedig hozzátartozik az egészséghez, anélkül maga az ördög sem tudná a zsiros töltött káposztát és a tejfeles turóscsuszát megemészteni.

Éhomra persze nem kívánja meg az ember az ország gondját, - elég gond a koplalás magábanvéve is - ám Kótajon nincs éhes ember. Azt mondják, nem is volt még tatárjáráskor sem. Kövér itt minden a földtől kezdve a házőrző kutyáig. Zabot eszik még a Csucsi cigány lova is. Jut neki a máséból, csak el kell tudni hozni. Azt pedig tudja Csucsi.

A kovácsmühelytől egy hajintásnyira a falu végén veres bádogtetejü kastély kényeskedik. Mint valami vén kotlóstyuk a csibék háta mögött. A domb tetején ágaskodó templom ellenben ugy fest az apró falusi házcsibék között, mint egy kukorékoló kakas, mellette a paplak legfeljebb egy apró kappanhoz lenne hasonlitható.

Még három ilyen középszerü ház van Kótajon: a tisztilak, (aminek csak egyik fala látszik, a többi hármat telekuszta a vadszőlő), a jegyző háza (az ugynevezett kiskastély) és a kovács kuriaszerü rezidenciája, a mühely felett, egy vonalban a templommal a *hegy* tetején.

Az intelligencia krémje *főképen* ezekből a házakból kerül ki, de nem *kizárólagosan*. Kornya Náci például, a főmatador, paticsházban lakik, ha vasalt nadrágban jár is. A szintén intelligensnek mondható Karolin Tóni, az özvegy biró albérlője, de van neki egy külön fészere is, amiben azonban csak festeni lehet. Nevezetesen festőmüvész Tóni, főképen lovakat fest, de lepingálja a birkát, sőt a legrusnyább sertést is, mert az a hivatása. Állatfestő. Az embereket és a fákat már nem igen találja el. Egyszóval specialista. Ennélfogva szépen keres. Ha nem is pénzt, - azt képért oda nem adja a kótaji ember - csak naturaliát, de abból aztán annyit, hogy napjában kétszer is leihatja magát. Ezt meg is cselekszi Karolin mester lelkiismeretesen, mert józanon képtelen pingálni. Nem tehet róla: olyan a természete.

Hozzászámitja magát a kótaji intelligenciához Cirjék Guszti is, de ezt már nem lehet egészen helybenhagyni. Mert okos ember lehetett valamikor Guszti, - mondják, tanári diplomát is szerzett, - de most már nem az. Időközben elolvasott egy hatkötetes könyvet a kommunizmusról, attól megbolondult: azt hiszi, hogy ő is király, illetve a királynak sincs több joga és hatalma, mint neki.

Mindazonáltal eljárogatott a kaszinóba Guszti is. Az urak, bár szörnyen neveletlen volt, megtürték őt maguk között, mert igen sokat lehetett rajta nevetni: folyton lázitott s mivel lázadni senki sem akart, megkékült mérgében, mint a pulykakakas s a földhöz csapdosta zsiros süvegét.

Altorjay Kázmér kamarás, a veres kastély lakója azt tartotta, hogy igen veszedelmes ember, legcélirányosabb lenne mindjárt felakasztani, mert ugysem végezheti vizszintesen.

A falu azonban nem adott hitelt őméltóságának, akinek különben sem volt valami nagy tekintélye embertársai között. Pedig bricseszben és kapnis csizmában járt, mint Saint-Juste és a papot kivéve senkivel sem fogott kezet. Hiába, a nagyképüség nem használt Kótajon, a virtuskodás és betyáros tempó sokkal jobban imponált a kálomista szittyáknak. Mindazonáltal szemtül-szemben megkapta a földesur a teljes titulust és tiszteletet, az emberek csak a háta mögött csufolták Albornyainak s mondtak rá rossz vicceket.

Erről a csunya tempóról még Korláth Péter kovácsmester uram sem tudta leszoktatni a kaszinó tagjait, pedig az ő tekintélye és becsülete legelől járt a faluban. Hét vármegye határában a legkülömb embernek találtatott ugy testre, mint lélekre nézve. Kiklopsz-termet, barna Antinous-fej s szerető vig kék szemek. Keveset beszélt, de mindig okosan és választékosan. Nem pipált, megvetette a bort és a henyélést, az ének volt a főszenvedélye, főképpen a zsoltár s a virágot is szerette azonfelül. Aztán hires mester volt messzeföldön: megbizható és ügyes. Gyógyitani is tudott embert és állatot egyaránt. Kihuzta a fájós fogat, összeforrasztotta a törött lábat, leégette a lovak ináról a holttetemet, kerge birkának meglékelte a fejét s talpra állitotta a gurnyasztó disznót. Még pedig ingyen. Sőt gyakran megtörtént, hogy sajátjából fizette a gyógyitás dologi kiadásait.

Ilyenformán könnyen megérthető, hogy a kótaji kovácsnál nem volt népszerübb és tiszteltebb embere a nemes vármegyének.

Egyébként is: volt a mesterben valami, ami hóditott, parancsolt, vigasztalt, szuggerált, anélkül, hogy okát lehetett volna adni annak a rejtelmes hatásnak, amit embertársaira gyakorolt. Ha csak nem az volt az ok, hogy titokzatos homály fedte az eredetét, erkölcseit, sőt háza tájékát is. Senki sem tudta, honnan került ezelőtt huszonöt évvel Kótajra, miért mesterkedik, mikor szép vagyona: nemesi kuriája s száz hold földje van, előkelő zárdában neveltette (anyja után katolikus) leányát s mérnökké képeztette ki a fiát... Ilyen esetben pazar az emberi fantázia: Korláthra azt találták ki a kótajiak, hogy alighanem egy gróf kitagadott vagy természetes fia, akinek egyelőre érdekében áll, hogy titokban tartsa származását, de egyszer csak ki fog lépni a homályból s igazságot tévén, el fogja foglalni az őt megillető helyet.

A fantáziák élesztéséhez nagyban hozzájárult a kovács két gyermekének az egyénisége is. Gábor, huszonöt éves gépészmérnök-fia csodálatosan hasonlitott az öreg Altorjay huszárfőhadnagy fiához, csak még daliásabb volt ennél, sőt magabizóbbnak, választékosabbnak tetszett a magatartása, nyugodt beszédmodora is.

De még ennél a fiunál is jobban feltünt a kovács leánya, a husz éves Magda kisasszony. Nemcsak a szépségével, finom hajlamaival, uri kedvteléseivel is. Zongorázott, énekelt, festett. Bár házi teendőit sem hanyagolta el. Beszélt németül és franciául s piciny formás lábán oly kecses cipőt viselt, hogy szinte meg lehetett volna enni piskóta helyett. A két Altorjay kisasszony, (Málika és Róza), meg se közelitette az egyszerü kovácsmester leányát sem szépség, sem müveltség dolgában.

- Tündér! - állitották a falu legvakmerőbb fantasztái, a vénasszonyok, - földi leánynak nem lehet olyan fehér bőre, ami mellett a hó is csak ugy fest, mint a rosszmosásu ruha. Aztán - fejtegették álláspontjukat, - annyi jóság sem lakozhatik anyaszülte gyermek szivében, mint amennyi a Magda kisasszonyéban található. Még a verebek sem félnek tőle s kezéről eszik a fekete rigó.

Kivételes nő volt Korláth Magda valóban: tünemény. Ritmikus zene volt nemcsak a hangja, a járása is. Kalászszinü haja dicsfényként vette körül büszketartásu kis fejét, buzavirág-szeme tündökölt, mint a nemes opál. És meleg volt a leány, csodálatosan sima és hajlékony, mint a

bársony. Légköre illatozott, kábitott, boldogitott. Apja szuggeráló erejét örökölte finomabb kiadásban, aranyos selyemkötésben. Ellenállhatatlan volt. Első látásra ugy megbüvölte a gőgös Altorjayt, hogy az maga biztatta fel az angol kisasszonyoknál nevelkedett leányait, hogy az egyszerü kovács leányával barátságot kössenek, mert beválik egy herceg szalonjába is. - (Korláth Magdával ne fölényeskedjetek, mert nevetségesekké teszitek magatokat; ezt mondjátok meg barátnőiteknek, a Forray grófkisasszonyoknak is.)

Igy esett meg Korláth Magda révén az a maga nemében páratlan csuda, hogy a világ legzárkózottabb kasztja, a vidéki magyar arisztokrácia kebelébe fogadott, sőt egyéni érdeme szerint ünnepelt egy falusi kovácsleányt.

Az előkelő urikisasszonyok között nevelkedett leány szinte természetesnek találta, hogy az Élet megtartsa számára azt a poziciót, amit a zárda adott neki. A müvelt uri társaság kedves előzékenysége csak jókedvre és szeretetre deritette a szivét, hiuságát pillanatra sem érintette. Naivsága és eredendő önérzete szinte kizárta lelkéből annak a lehetőségnek a képzetét is, hogy őt polgári származása, vagy apja mestersége miatt bárki is lenézhesse. S ha valaki kisérletet tett ilyen irányban, észre sem vette: egyéb lelki diszpoziciónak tulajdonitotta a gőg feléje áradó fagyos lehelletét.

Fölsőbbséges lelki tisztaságával ilyenformán egyszeribe lefegyverezte a női méltósága ellen intézett támadásokat.

Igy szégyenitette meg egyszer az irigy és rosszmáju Ninon grófnőt, az idősebbik Forray-leányt, aki sehogysem akart belenyugodni a társaság ama szerinte indokolatlan verdiktjébe, amely ráoktrojálta a *parasztkisasszony* barátságát. Szembe akart szállni a közszankcióval. Ugy kezdte, hogy elnézett az üdvözlésére siető Magda feje felett s nem fogott vele kezet. S midőn testvérbátyja ezért szemrehányást tett neki, ugy folytatta, hogy kiment a szobából, amelyben a társaság összegyült. Kinos jelenet. A jelenlevő gavallérok rosszalólag rázták a fejüket, de semmit sem tehettek a Magda érdekében. Nem utasithatnak rendre egy előkelő urileányt. A hölgyek elpirultak, zavarodottan egymás szemébe néztek, de csak hallgattak ők is.

Az egész társaságban egyedül Magda tudta, mitevő legyen. Ártatlansága és szive megmutatta az utját. Követte ellenfelét - mert nem tudta, hogy az - a másik szobába s igy szólt hozzá nyugodt-szomoruan:

- Kedves Ninon, én téged megbántottalak, mentségemül szolgáljon, hogy nem akartam.

Az irigy, vénülő leány egy megvető mozdulattal s pár fagyos szóval visszaverte a *tolakodást*.

- Engem nem lehet megbántani. Nem tudom ki férhetne hozzám!

- Senki, - hagyta helyben Korláth Magda; - akinek nincs salak a szivében, minden támadással szemben vértezve van. Azért jöttem utánad, - folytatta, - hogy megkövesselek. Szeretlek, bámullak, mint mindenkit, aki szellemileg és erkölcsileg felettem áll, biztosithatlak, - mondotta szinte tuláradó hévvel, - hogy az a gyermekesen szeles gesztus, amellyel az imént üdvözlésedre siettem, (- bizonyára ezt vetted tőlem rossz néven - tette hozzá magyarázatképen) - biztosithatlak, hogy ez a hirtelenkedésem is csak ennek a szeretetnek tudható be. Máskor jobban vigyázok magamra, - végezte be szavait - csak most az egyszer bocsáss meg nekem..

A gőgös grófkisasszony ámulva, hovatovább lebüvölten hallgatta a gyanutalan leány tiszta lelkének nemes kicsengését. Elszégyelte magát szive mélyéig. Merev arcába meleg vérhullám szökött. Kitárta karját Magda felé.

- Én voltam a rossz, te bocsáss meg nekem, szeretlek.

Karonfogva mentek vissza a szalonba (az eset a kótaji kastélyban játszódott le), ahol az egybegyült társaság a házigazda ötletéből azzal ünnepelte meg a női bájnak az asszonygőgön

kivivott felsőbbséges diadalát, hogy Magdának mindenki - férfi és nő egyaránt - egy-egy szál virágot hozott a kertből. A legszebb a dologban, hogy ez a nobilis tüntetés nemcsak az ünnepeltet hatotta meg, de könnyet csalt ki megtért ellenfele szeméből is...

Korláth Péter - bár egyszer sem volt közvetlen tanuja leánya nagy erkölcsi sikereinek - tisztában volt azzal a megkülönböztetett pozicióval, amit Magda a vidék uri társadalmában betöltött. Hiszen leánya, akár egy édesanyának, minden lépéséről beszámolt neki.

Az öreg kovácsmester nagyon is ismerte az életet, tehát ellentétben Magdával, csöppet sem tartotta természetesnek leánya felkaroltatását. Inkább csudálkozott rajta. (A gőgös uri társadalom szelleme változott volna meg, vagy egyedül csak az ő leánya egyéniségében rejlik az a varázs, amely egy ilyen csudálatos metamorfózis kibüvölésére képes? Más *idegennel* szemben zárva marad a kaszt?!)

Mindegy volt az a kovácsmesternek. Akárhogy volt is, egyféleképpen örült szép ivadéka *hibátlan* életének. Büszke volt rá, de magára is, hogy oly szépen tudta vezetni a kicsi lelket, amit Isten az anya halála után az ő gondjaira bizott. Tehát jól tette, hogy a finom, szép keret stilszerü betöltéséről gondoskodott. Hiuságát nem szándékozik Isten leánya csalódásaival megfizettetni. A helyén van a leány ott, ahol van.

Leányáról eszébe jutott a fia, akit szintén *urnak* nevelt. S felragyogott a szeme. Nem, nem fog csalódni a fiuban sem. Ő is meg fogja találni a maga helyét. Nem is sejti - *rajta kivül* senki sem tudja a világon - *hol az a hely*, de rá fogja vezetni az ösztöne, a *nemes vére*. Mint ahogy leányát is csak az igazittatta el a *látszólag* felette álló környezetben.

Igy elmélkedett az egyszerü kovácsmester. Tehát mégsem volt olyan egyszerü, mint amilyennek látszott. Valami titka lehetett csakugyan. Nagy, felemelő titka, ami hatalmas érzéseket revelált a lelkében. Talán ezeknek a magábazárt érzéseknek kisugárzása emelte őt életsorsosai feje fölé.

Annyi bizonyos: a természet a maga tökéletes organizmusában nem türi meg a teljes titkokat. Ha nem is árulja el egészen, amit az emberek elrejtenek egymás elől, egy részét mindenesetre leleplezi a lelki dugárunak s bizonyosság helyett a valóságot megközelitő sejtelmekkel világositja meg a félrevezetett emberek agyát...

II.
A Kastélyban

- Magda!... Magda!

Elegáns huszártiszt állott a kovácslak előtt. A vadgesztenyefák sürü lombernyőjén átszürődő napsugár nyughatatlan fényfoltokat festett az arcára, ami feszült várakozást árult el. Uri tapintata lebeszélte róla, hogy berontson a házba (ahol a délelőtti órákban magára hagyott leány, ki tudja, milyen diszkrét házi munkát végez), csak belekiabált a nyitott ajtóba:

- Magda! Magduska!

Végre választ kapott:

- Jó reggelt! Mindjárt kijövök.

Már jön is a lány. Ingválla ujja fel volt türve könyökig, de a munkához feltüzött szoknyáját sem eresztette le vendége előtt.

- Isten hozta, Pista. Miért nem jött be?

- Csak. Nem tudtam, nem háborgatom-e...

A főhadnagy kezet fogott a leánnyal, aztán folytatni akarta, de a leány incselkedő szemétől kiment a fejéből minden gondolat. Hát Magda beszélt.

- Üljünk le, Pista... oda a zöld padra. Mi ujságot hozott? Én most baracklekvárt főzök be, azért vagyok ilyen rendetlen.

- Nem rendetlen, Magda, - tiltakozott a főhadnagy, mialatt a padon a leány mellett elhelyezkedett, - igy talán még helyesebb, mint ha ki van öltözködve.

Magda elpirult. Most már folytatta a legény:

- Azért jöttem, hogy elcsábitsam hozzánk tenniszezni. Ninon grófné rámparancsolt, hogy mindenáron hozzam magammal.

- Jaj, nem lehet, - sajnálkozott a leány, - apácska ebédjét nem merem egészen a szolgálóra bizni.

- Ej, - vélte Altorjay István, - apácska nem fog azért megharagudni, ha egy kissé el lesz sózva a levese.

- Ő bizonyára nem, de én igen szégyelném magamat.

- Tehát nem jön.

- Majd ebéd után.

- Akkor mi jövünk - jelentette ki a huszártiszt - vendégestül. Az egész frekvencia. És elkérjük apától vacsorára.

- Ó, be örülök! Addig is csókoltatom a lányokat.

Magda felállt s nyughatatlanul a ház felé nézett.

Felemelkedett a huszár is.

- Dolga van? Elbocsát?

- El, Pista, majd kimulathatjuk magunkat este. Most a lekvár után kell néznem.

- Adieu, Magduska, a viszontlátásra!

- Adieu, Steff!

A becéző megszólitás egész megzavarta a katona fejét. Sehogysem akarta a leány bucsuzásra nyujtott kezét elereszteni.

Magda elkomolyodott.

- Eressze el a kezemet.

- Miért nem hagyja az enyémben, - erőszakoskodott a huszártiszt, - mikor tudja, hogy azzal örömet okoz nekem?

A leány erélyes rántással kiszabaditotta kezét.

- Hogy lehet ilyet még csak kérdezni is!

- ??

- Olyan vagyok én! Azt hittem, velem nem lehet flirtölni.

Altorjay István elszégyelte magát.

- Igaza van, Magda, maga nem arravaló; maga más, mint a többi lány, valami más, valami...

Megakadt, lesütötte szemét, bocsánatot kért, aztán tiszteletteljesen meghajtotta magát.

- Többet nem teszem.

Az őszinte megbánás megvette a leány aranyos, meleg szivét.

- Azért ne vegye oly tragikusan, Steff, a régi jó barátok maradunk.

Az ifju fejét rázta.

- Nem, Magda, nem barátok. Maga az urnő, az utólérhetetlen, én a szolga vagyok.

A tulzott hódolat bántotta a leányt. Nem hitt az őszinteségében.

- Ugyan, Altorjay, jobban becsülje meg magát... s engem is.

Ment volna, de a huszár visszakönyörögte.

- Ne még... Először egy jó szót... a bocsánatát... mondja, hogy nem vet meg.

- Ó nem, Pista, - nyugtatta meg a leány elkomolyodott szemét a főhadnagyéra emelve, - nem haragszom magára, sőt igen szeretem. Talán éppen azért, - magyarázta, - mert sokszor oly szeles, nem gondolja meg a szavát és a tettét... hirtelen szivü, az ilyenek a legőszintébb, a legjobb emberek. Viszontlátásra, kedves Steff, adieu!

Beszaladt a házba. Rövid fehér ruhájában, leeresztett pántlikás varkocsával ugy festett, mint egy iskolás leány.

A huszártiszt utána bámult. Jó ideig helyben maradt akkor is, midőn a fehér jelenség eltünt szeme elől.

- Ó Magda, - suttogta magában, - mi lesz velünk!

Összekapta fogát, - alighanem a Sorsra haragudott - s elindult csendesen hazafelé.

Utközben találkozott a hazatérő kovácsmesterrel.

- Jó reggelt, mester uram!

- Jó reggelt, főhadnagy ur.

Paroláztak. Keményen, szivélyesen.

- Nálunk volt? - kérdezte a kovács.

- Onnan jövök, de be akartam szólni a mühelybe is.

- ?

- Édesatyám szépen kéreti, eressze el hozzánk Magduskát vacsorára.

A kondorhaju titán szeliden mosolygott.

- Szivesen. Ott jó helyen lesz. Csak arra kérem a főhadnagy urat, hogy kisérje haza a leányt, ha igen késő lesz.

A főhadnagy meghajtotta magát.

- Tartom szerencsémnek... okvetlenül.

Ismét kezet fogtak s elváltak egymástól. Altorjay István megcsóválta fejét. (Furcsa kovács! Olyan a nézése, mint egy nagyuré)...

Hazaérkezvén, megcsókolta Korláth Péter a leányát, aztán megmosakodott. Kötözködésig. Munkászubbonya helyett uri szabásu zakkót vett magára, egész kicserélődött mire az ebéd-asztalhoz ült. A főhelyet leánya foglalta el, de az ő teritéke volt a diszesebb. Süveggé formált friss szalvétájába piros rózsa s három szál szekfü volt tüzve.

Rámosolygott a virágra s köszönet fejében megsimogatta leánya kezét. Sokat evett, de szépszerrel. Két kézzel, mint az urak. Keveset beszélt. Inkább csak a leányát szerette hallgatni. A társalgást mégis ő inditotta meg a leves után.

- Beszéltem a fiatal Altorjayval. Elkért vacsorára. Odaigértelek.

- Köszönöm, apácska.

Magda elkezdett csicseregni. Eleinte nyugodt-diszkréten, mint a csiz, majd kigyult a szeme életkedve tüzétől s merész-szabadon csattogott. Otthon volt. Apácska előtt nem kellett a temperamentumát fegyelmeznie, mint társaságban, ahol a müvelt embert diszkrét formák kötelezik.

- Nem tudom, apácska, mit szólsz hozzá - csacsogta, miután kifejezte volt a délutánra hozzáigérkezett vendégei jövetelén érzett örömét, - ne haragudjál apácska, de kissé megkoppasztom a kertünket, senkit sem akarok virág nélkül elereszteni.

- Csak koppaszd, lányom, arra való.

- Nem kell egy kis befőtt?

Az apa elnevette magát.

- Nem, pajtás... Add oda a vendégeidnek.

Nini, egy ötlet! Eddig nem gondolt rá Magda, hogy vendégeit meguzsonnáztassa (hátha nem akarnak sokáig maradni), most egyszeribe tele lett a feje a nagyszerü gondolattal. (Bivalytejes-kávé kuglóffal, szamóca tejszinhabbal, őszibarackbefőtt piskótával. Van, van, van!...)

Az ebéd fánkkal végződött, de azt már nem ette meg Magda, az éléskamrába ment szemlét tartani.

Apja átült egy karosszékbe s szundikált egy verset. Aztán felvette a bőrkötényt és visszament a mühelybe.

- Bálint! Gáspár!

A két jóképü kovácslegény kimászott a fészerből, ahol ők is elhuzták a maguk ebédutáni versét s haptákba vágták magukat főnökük előtt.

- Jelen, majszter uram!...

S vigan csattogott a kalapács az üllőn, szikrázott, sziszegett a tüzes vas a kiklopszok kemény ütéseinek kinjától, de végre is megadta magát: megpuhult s olyan formát öltött, amilyet ráparancsolt az emberi erő és akarat.

Bálint valami szerelmi dalt zengedezett. Üde baritonja hallatán megálltak az utcán a lányok s bekiabáltak a mühelybe. Többnyire tréfásan, de mindig szerelmesen.

Tudniillik Bálint volt a falu Don Juanja: minden lány szerelmes volt belé...

Magda ezalatt megtette a parádés uzsonnát szolgáló előkészületeket. Talált a kamrában porcellánt, még ezüstöt is. Monogramos, ötágu koronás evőkészletet. Vajjon, hogy került apjához az idegen családi smukk? AT: válaszolt a monogram, többet nem árult el. De nem is volt Magda kiváncsi. Van, hát van. Hasznát lehetne venni vendég hijján is. Hogy ez nem jutott eszébe előbb!...

Pontban öt órakor megjelentek a vendégek: Altorjay István, ifj. Forray Nepomuk János gróf, vulgo Muki, hugaival, Ninon és Ilonka grófnővel s a két Altorjay kisasszony: Róza és Málika. Hálás, de kissé neveletlen had volt, a leányok mindent megbámultak, agyondicsértek, csudákat fedeztek fel a kertben, a házban, mindenbe beleütötték az orrukat. Nem csuda, hogy a meglepetéstől elfelejtettek mértéket tartani. Finom lenabrosz, bécsi porcellán, ezüst, virágdisz az asztalon. Egy falusi kovácslak nem szokott igy felszerelve lenni.

Muki gróf, aki hülye volt kissé, ilyenformán adott kifejezést a lukszuson való bámulatának.

- Nini, hisz ez egy főuri asztal! Alt-Wienből még én sem kávéztam soha!

- Hát most kávézhatol, - biztatta Altorjay Pista gunyosan, - mert bosszantotta a Muki tapintatlansága.

Erre észrevették magukat a lányok is, ezentul természetesnek találták a szerény fényüzést, ami az ő barátnőjüket körülvette.

Az uzsonnát azonban már meg lehetett dicsérni: azt megengedi az uri konvenció.

- Micsoda pompás tejszinhab ez, - rikácsolta Muki gróf, - rozmaringillata van! Csak nem esznek itt a tehenek virágot!

Megtriplázta a szamócát a tejszinhab kedvéért.

A leányok sem kérették magukat. Háromszor annyit ettek, mint amennyit megszokott miliőjükben fogyasztani szoktak; csicseregtek, hahotáztak, mintha becsiptek volna, egyszóval pompásan mulattak.

Pistának ez sem tetszett.

- Olyan zsinatot csapunk, mint a fővárosi spisz kiránduláskor a normafa alatt.

Magdára nézett. A leány elértette a tekintetét. (Az ő női méltóságát óvja a jó fiu.) De azért elnézőleg mosolygott vendégeire. Szivből megbocsátotta nekik, hogy többet engednek meg maguknak vele szemben, mint a saját körükben.

Nyolc óra volt, midőn takarodót fujt a vendégsereg. Magdát mindjárt magukkal cipelték persze.

A kastélyban kellemes meglepetés várt a vig karaványra. A házigazda három uj vendéget fogott, azaz tartóztatott le és itélt vacsorára.

Az egyiket, a környék legujabb nagybirtokosát, a fiatal Saárdy Jenőt, még nem ismerte Magda. Csinos, komoly ember volt, kár, hogy pápaszemet viselt. A másik két vendég egy fiatal házaspár volt: Vártán Döme báró, Magyarország legféltékenyebb örménye és *kicsikéje*, a rózsás Mimi.

Szép volt Mimi, megérdemelte a féltékenységet s talán rá is szolgált: igen ugrált a szeme. De Magda még őt is elhomályositotta. Csak Muki volt más véleményen. Igaz, hogy Mukinak istentelen tervei voltak a kacér menyecskével. Tehát nem ok nélkül volt a jeles ur elfogult...

Vacsoránál István mellé került Magda. Az örmény menyecskét persze Muki gróf foglalta le. Férje szemben ült a kicsikével.

Finom borok kerültek az asztalra: nem csuda, hogy a már anélkül is megalapozott általános jókedv hamarosan eljutott addig a határig, amelyen tul már határsértést követ el a jóizlés rovására. De miután senki sem állitotta meg, sajnos, elkövettetett a határsértés, ha nem is minden vonalon.

Persze Muki kezdte meg a »disznóságot«. A jeles férfiu, miután akadozni kezdett a nyelve, lábbal akart Miminek udvarolni. De ugyancsak belesült. Az imádott lábak ugyanis már le voltak foglalva, midőn Muki hozzájuk tisztelettel közeledni akart. Azaz közeledett is, sőt rájuk is lépett volna, de a döntő pillanatban olyan rugást kapott a tyukszeme közé, hogy kénytelen volt felszisszenni. A rugás a férjtől származott. Elővigyázatból ugyanis az foglalta le a felesége hamis lábacskáit.

Szerencsére nem lett a dologból tragédia. Érdekelt felek nem dicsekedtek el a kalandjaikkal, a társaság pedig nem vett észre semmit.

A második *suskust* a kis temperamentumos Ilonka grófnő követte el. A kislány annyi édes bort talált inni, hogy a végén nem tudta fiu-e vagy leány? Inkább azt hitte, hogy fiu s ahhoz képest udvarolni kezdett pápaszemes szomszédjának, a gazdag Saárdy Jenőnek.

- Magának olyan szép bajusza van, a világért se beretváltassa le, mint Muki, az egy ostoba anglománia.

- Nem beretváltatom le, - mondta szárazon a tudósképü földesur.

Ilonka nem törődött a szárazságával, feltette magában, hogy kiköt vele.

- Miért nem nősül meg? Nincs az a lány, aki örömest ne menne magához.

- Majd megnősülök.

- De siessen, kár minden napért.

- Nem sietek... Majd ha megtalálom a magamét.

- De maga nem is keresi.

- Lehet, hogy már meg is találtam.

Önkénytelenül Magdára nézett, de csak egy röpke pillanatig. Aztán Altorjay Istvánra esett a tekintete. Rajta is maradt jóideig, valameddig egy szakértő precizitásával meg nem állapitotta: a fiu szerelmes Magdába, a leánynak azonban még nem nyilt ki a szive.

Ez a látlelet szokatlan jókedvre hangolta a komoly urat. Most már nem neheztelt a beléje-kapaszkodott Ilonkába. Hát nem bánja: elmókázik vele. Rámosolygott a komteszkára.

- A grófnő se siet? - kérdezte.

Ilonka nem értette a kérdést.

- Mivel?

- Ej, hát a férjkereséssel!

A kislány föleszmélt. Egyszerre kijózanodott.

- Férjet keresni csak a szakácsnők szoktak, - mondotta gőgösen, - többet nem tréfálok magával, tőlem levágathatja a bajszát, azzal sem lesz külömb.

Saárdy elnevette magát.

- Ne haragudjék, Ilonka grófnő, jóváteszem a bünömet.

- Azt nem lehet jóvátenni - állitotta a kis leány s szinte elpityeredett - megbántotta női méltóságomat.

Ó, ezt nem akarta a komoly Saárdy. Pedig - be kellett látnia - igaza volt a leánynak: izléstelenül viselte magát.

- Elszoktam a társaságtól, - mentegetődzött zavarodottan, - kegyes elnézését kérem.

A leány nem reflektált a szóra. Maga elé nézett szórakozottan, majd Málikával kezdett társalogni.

Saárdy Magdát nézte és nem társalgott senkivel. Unta magát. Türelmetlenül várta az asztalbontást. Otthon akart lenni éjfél előtt s még beszélni szeretett volna *valakivel*. Nemcsak egykét udvarias szót. A lelkébe akart hatolni az *illetőnek*.

Asztalbontás után azonmód Magdához szegődött. Tudta, hogy egy egyszerü falusi kovácsmester leányával beszél, - a hazigazda nem hallgathatta el, hogy hol töltötték távollevő leányai délutánjukat, - tudta azt Saárdy, de illusióját ez a csekélység nem rontotta meg. Belebódult a ragyogó jelenségbe, mint éjjeli bogár a lámpa fényébe. Nem is gondolt rá, hogy megperzselheti magát. Pedig izig-vérig való arisztokrata volt, hagyományt tisztelő büszke nemes, akinek hatszáz éves családfáján nem lehetett *ablakot* felfedezni (azaz egyetlen polgári származásu asszony sem akadt ősanyjai között). S mégis elhatározta, hogy komoly szándékkal fog udvarolni a kovács leányának. Első pillantásra beleszeretett. Csak a hozzá hasonló, kiszámitott, hideg emberekkel szokott mintegy a sors gunyjaképen az ilyen csoda megesni...

Magda, mint mindenkivel, kedves közvetlenséggel társalgott vele is. De amint észrevette, hogy a férfi mélyiteni akar a párbeszéden, begombolkozott.

- Természetesen, szivesen látjuk bármikor, - mondta, midőn a férfi bejelentette neki látogatási szándékát, - csak arra kérem, tudassa velünk, hogy mikor jön, hogy édesapám, aki egész nap a kovácsmühelyben dolgozik, elkészülhessen a fogadására.

- Ugy lesz, Magda kisasszony, - igérte a szerelmes férfi, - tehát mindjárt bejelentem, hogy holnapután pontban öt órakor szándékozom tiszteletemet tenni.

A leány elpirult, de azért elfogulatlanul mondta:

- Örömmel várjuk.

Saárdy mélyen meghajtotta magát, aztán fogatott. Az örmény követte a példáját. Magda a fiatal Altorjayhoz lépett.

- Késő van, Pista, én is haza mennék.

A huszár nem tartóztatta.

- Jó, megkeresem a sapkámat, aztán rendelkezésére állok. Nem fázik meg? - kérdezte. - Hüvös az éj, kérjen a lányoktól valami kacabajkát.

- Nem fázom meg, - mondta a lány, - keresse meg a sapkáját, azalatt elbucsuzom.

Öt perc mulva az utcán voltak a huszár és a leány. A párátlan éjben reszketve sziporkáztak az égdóm ragyogó csillagszögei. A zeniten uszkáló hold kisérteties fényt szórt az ország utjára; elkésett denevérek sodorták a házak ereszeit. Elhallgatott az élet, csak a kastélyudvarból kigördülő olajtengelyes hintók brugása s pár faluvégi rekedt kuvasz unott vonitása volt hallható.

Egy ideig szótlanul haladtak egymás mellett. A csendet először a huszártiszt törte meg.

- Mit beszélt magával az a rideg marha?

Magda ugy meglepődött, hogy megállt. Csudálkozva nézett a huszártisztre.

- Nem értem. Kiről van szó?

- Eh, hiszen tudja: Saárdyt értem.

A leány még sohasem hallott a huszártiszt szájából egyetlen helytelen szót sem, nem csuda, hogy meg volt lepődve.

- Maga ma rosszkedvü, - mondta lehangoltan.

- Mért nem felel a kérdésemre?

Reszketett a katonatiszt hangja, egyben követelt.

- Meg fog látogatni, - válaszolt a leány szelid-engedelmesen, - akörül forgott a beszéd.

- Tetszik magának?

Magda észrevette, hogy kisérője ajkába harapott, mielőtt ezt az indiszkrét kérdést hozzá intézte volna. Nem felelt.

Altorjay erre dacosan elfordult tőle, mint valami mazna gyerek. S megszületett a Magda szivében az első ösztönös leánysejtelem: ez a fiu féltékeny, tehát szeret. Vágytalan szüz testét forró vérhullámok járták át. Reszketett.

- Nem tetszik, - válaszolt végre a Pista imént elvetett kérdésére, - azaz - magyarázta ki magát, - nem tetszik jobban, mint akárki más.

Már megbánta, hogy kisérője indiszkrét kérdését válaszra méltatta. Most már ő fordult el a huszártól.

Az észrevette lehangoltságát.

- Magda! Magda! - s hogy hallgatott a lány, igy folytatta: - Bocsásson meg, Magda, tapintatlan voltam, utálom magamat.

- Miért nem uralkodik magán? - kérdezte halkan a leány.

- Mert gyenge vagyok, - fakadt ki maga ellen a kemény katona, - elvesztettem a bátorságomat.

A leány szomoruan rázta a fejét.

- Az nem jó, - mondta fátyolozott hangon, - én nem félek semmitől.

Keserüen nevetett a huszár.

- Ismerné csak az életet ugy, mint én: a cifra nyomoruságot, a társadalmi kötelezettségeket, azt a temérdek komédiát és tragédiát, amit nekünk, a hagyományok válogatott rabszolgáinak el kell játszanunk. Tudná csak, - folytatta szenvedelmesen, - hogy mily keservesen szorit az a bilincs, amit végzetem a bölcsőmbe tett, hogy eleinte a csuklómon viseljem, de ha ugy követeli a tradició, a nyakamra vegyem. - Megfulok, - végezte szavait, - ha ez igy tart tovább.

Imént fölébredt sejtelme világosan megmagyarázta a leánynak kisérője eme homályos szavait is: Altorjay István feleségévé szeretné őt tenni, de nincs hozzá bátorsága.

Az Élet komplikációit csakugyan nem ismerte Magda. Azokról az akadályokról sem volt világos fogalma, amelyek egy rendezetlen vagyoni viszonyok között élő előkelő katonatisztnek egy szegény leánnyal kötendő házasságát csaknem lehetetlenné teszik. De meg nem is tudta, hogy bukófélben a fényüző életet élő Altorjay-család, hogy ez a fényüzés most már inkább kényszerüség, mint könnyelmüség, s arra szolgál, hogy port szórjon a hitelezők szemébe.

Tehát a huszártiszt elkeseredését sem értette meg a leány. Magyarázatot azonban persze nem kérhetett tőle. Női méltósága angazsirozva volt: hallgatnia kellett. Sajnálta a magát szerencsétlennek érző katonatisztet. Hogy magát is sajnálja-e: azt még nem tudta biztosan. Az a körülmény, hogy szeretve érezte magát, rejtelmes, boldogitóan édes nyomokat hagyott a lelke fehérségén, de azt, hogy ez a körülmény asszonyhiuságát táplálta-e csak, vagy a szivét ragadta meg azzal a végzetes erővel, amellyel a szerelem szokott fellépni: honnan tudhatta volna, mikor a szerelemről még fogalma sem volt?!

A tüzek azonban már kigyultak a vérében; azok a hol éltető, hol emésztő lángok, amelyek egyetlen földi leánytól sem maradnak el, megkezdették lélekbüvölő munkájukat. Midőn hazaérve elbucsuzott Pistától: reszketett és forró volt a keze. És ugy érezte, hogy most már nem volna elég lelki ereje ahhoz, hogy azt az ő forró kezét elvonja attól az embertől, aki egész férfi szivét odaadta neki.

Ám erre nem került rá a sor. Altorjay István nem volt az az ember, aki képes visszaélni azzal a bizalommal, amelyet az ártatlanság (Magda) s a férfiasság (Korláth Péter) az ő lovagiasságába helyeztek el. Keményen visszautasitotta az alkalomszerző sötétség csábitását, tudomásul sem vette a Magda forró kezének árulkodó vonaglását: kurtán bucsuzott.

- Jó éjt, Magda!

- Jó éjt, köszönöm, hogy elkisért.

Sarkon fordult a katona s sietve távozott. Csak akkor nézett vissza, midőn a kovácsmühelyhez ért. Még ott fehérlett a leány a gesztenyefák között.

Altorjay István megvárta, mig eltünik. Jó öt percig kellett várnia. (Vajjon miért nem ment be mindjárt a házba, mire várt a lány?)

Nem várt a leány semmire, csak elzsibbadt a teste. Talán megfázott. Az imént még melege volt, a Pista távozása után pillanat alatt átjárta a hideg. Didergett. Szobájában sem tudott egyhamar felmelegedni. Nagykendőt vett magára s leroskadt ágya szélére. Belerévedt a lámpa fényébe s elkezdett gondolkozni. (Miért bucsuzott el tőle Pista oly hidegen? Megbántotta őt? Mit vétett ellene? Hogy kövesse meg a kedves, jó fiut?)

Addig nézte a lámpafényt, addig tépelődött, mig megfájult a feje. A buzavirág-szemek megsurrantak: sürü könnyharmatot hullattak.

És ezek a könnyek már megmondták a lánynak, mi a szerelem. Most már tudta, hogy ő is szeret.

III.
Kótaji genre-képek

Karolin Tóni felállitotta az állványt, kifeszitette a vásznat a keretre és elkezdett pingálni. Az udvaron, az eperfa alatt, mert a modellje nem volt müterembe való. (Röfögött és tömérdek bolhát árasztott.) Biró uram disznóját kellett megörökitenie. Mert nem volt az valami közönséges sertés - sertéje nem is volt egy sem - hanem külföldi állat (némelyek szerint francia, mások szerint német, de akadt olyan ember is, aki ángol nemzetiségünek tudta). A kupec azt állitotta róla, hogy tizenkettőt fiadzik s kétszer akkorára hizik, mint egy mangalica. Hát kellett is, mert szemre igen rusnya állat volt biró uram szerzeménye: a kótaji kálomisták nem tudtak ránézni anélkül, hogy fel ne émelyedett volna a gyomruk. S Tóninak mégis le kellett festenie (bizonyosan büntetésből, mert gazdájának félévi lakbérrel tartozott).

Ám Tóni müvészi feladatnak vette a büntetést s egész jókedvvel fogott hozzá a munkához. Felvette a bársony-zubbonyt, fejébe csapta a méteres átmérőjü müvészkalapot és kiállt a placcra. Egy kis asztalon a festékek között egy pint bor állott, a *yorkshirei* a trágyadombon turkált, megkergetvén az arra járó kappanokat, a levegőben szőrös zöld legyek zümmögtek, Sári, a tiz éves kis szolgáló a model mellett állott, hogy megvakargassa a füle tövét, ha igen mozog. Biró uram tiz lépésnyiről gyönyörködött a jelenetben. Később melléje szegődött pár tekintélyes, komoly ember is s érdeklődéssel leste a fejleményeket. A müvész feje eltünt a vászon mögött: s csak akkor lett láthatóvá, midőn Tóninak a pintes üveghez kellett folyamodnia ihletért.

Mire elfogyott a bor, elkészült a müremek is. A nézőközönség a kép elé sereglett, hogy kritikát mondjon.

Nini, a disznó nem volt egyedül a képen, rá volt pingálva Sári is, pedig az nem volt kialkudva. Karolin mester alighanem szórakozottságból festette le.

- A jányért nem fizetek külön, - jelentette ki minden esetleges félreértés elkerülése végett a falu kövér feje.

A fránya piktor észrevette magát.

- Nem-e. Azon könnyü segiteni: elmázolom a jányt.

Sári sirva fakadt. Igen tetszett magának a képen.

- Jaj, ne mázoljon el, tekintetes ur, - kérte a mestert, - inkább rászánom a félévi kommenciómat, mind a hat forintot.

Biró ur hátbapüffentette a könnyelmü kis hölgyet.

- Tinó, nem tudod, milyen rengeteg pénz hat forint!

Ám oly keservesen zokogott a kislány, hogy végre is megesett rajta a zord ur kemény szive. Alkudozni kezdett a piktorral.

- Hát mennyiért adja a jányt?

Karolin mester a helyzet magaslatán állott: zsebrevágta kezét.

- A jány kitünő, - mondta, - nem adhatom tiz pengőnél olcsóbban.

Tömérdek szitkozódás után megegyeztek három forintban: Sári a képen maradt és rákerült biró uram szép szobájában a falra, ami nagy kitüntetés.

Igy jött rá Karolin mester, hogy tulajdonképpen beválik ő portretistának is. Áruba bocsátotta frissen felfedezett tehetségét.

- Husz forintért akárkit lefestek, - mondta, - legalább tudni fogják az unokáik, hogy milyen derék ember volt a nagyapjuk.

- Ez beszéd, - vélték a kótaji kálomisták s még aznap hat megrendeléssel boldogitották Tóni urat.

Erre persze inni kellett. Tóni elsétált a kaszinóba, s meghivta barátait »egy kis délutáni kvaterkára«. A segédjegyző, a kántor, az erdészgyakornok szivesen vették a megtiszteltetést, de Kornya Náci csak abban az esetben volt hajlandó bort inni, ha lesz kártya is, még pedig »nemzeti csöndes«. Felek nem voltak hajlandók a nemzeti csöndesbe beleugrani, - azt ugy tudta a kozák Náci, mintha édestestvére lett volna Stüssi vadásznak, - de egy kis »kocsis huszonegyesnek« nem voltak ellene.

Kornya Náci belement az alkuba azzal a kikötéssel, hogy a két disznó csak szimplán fizet.

Ebben megegyeztek. A dáridó megtartatott. Bekukkant a müterembe a tiszteletes ur is, de mivel nem egész tiz perc alatt egy egész forintot vesztett, megorrolt a társaságra s hátat fordított az intelligenciának.

Eljött Csirjék Guszti is hivatlanul, de miután sem inni, sem kártyázni nem akart, csak lázitó szónoklatokat tartott, mint fölösleges és kártékony elem rövid uton kidobatott.

A társaság éjfélig maradt együtt. Akkorára elfogyott a házigazda bora s a készpénz mind egy zsebbe vándorolt, - a Náciéba persze, - becsületes ember pedig nem kereskedik ott, ahol semmi sincs, hát hazament a társaság. Másnap délelőtt ugyis viszontlátják egymást a kaszinóban...

Reggel Tóni ébredt fel legkorábban, tehát ő jelent meg elsőnek a kovácsmühely előtt. Jobb mulatság hijján szóba állott a falun átvonuló idegenekkel. A felvidéki atyafiakkal tótul povedált, a »gömöri furkókkal« palócul, de a rakamazi svábok nyelvét is ugy tudta, mint a záporeső.

Félóra mulva végre megjelent Kornya Náci is piros-nyakkendősen, kemény kalappal a pomádés fején s trabukkóval az agyarán.

- Szervusz Tóni, hogy vág a bajusz?

A Tóni bajusza rosszul vágott: zöldes szinben játszott, nyilván becsapta a patikus s rossz hajfestőszert sózott rája. El is panaszkodott vele.

- Szamár vagy, - vélte a felsőbbséges Náci, - nem patikában kell beszerezni a bajuszfestéket.

- Hanem hol?

- Veszel a zsidónál két garas ára kindruszt, belekevered egy deci napraforgóolajba, megszagositod rózsavizzel, ettől olyan fekete lesz a bajuszod, mint a korom.

Karolin mester megigérte, hogy megcsinálja a receptet, de magában azt gondolta, hogy alighanem lágyulni kezd a Náci agya. De mindjárt elfelejtette, amit gondolt, mert egy hatalmas rugást kapott a combjába s káromkodnia kellett.

- Hej, a jebenciusát, hogy került ez a gebe a hátam mögé, hogy észre nem vettem! Ki volt az a bivaly, aki megrugatott?

- Én, - válaszolt készségesen egy szögletes fejü tornai palóc hóttkomolyan.

- Mért nem figyelmeztetett kutya meg az anyja?!

- Mert azt hittem, - válaszolt a hidegvérü férfiu, - hogy az »urficskának« is van szemi.

A piktor dühbe gurult az urficska szóért.

- Urficska én! - üvöltötte. - Kendnek nincs szeme, hogy nem látja meg a tisztes koromat!

- Hásze anyányi az ur, - ismerte be a palóc, - csak azért hijtam urficskának, mer egen ugrosott.

Talán hajbakaptak volna, ha a mühelyből kilépő kovácsmester közbe nem lép.

- Békességet és helyet kérek, patkolni fogunk.

Erre menten lelohadt a Tóni dühe. A palóc megcurokkoltatta a lovát s belekapaszkodott a rosszmáju gebe megoperálandó hátulsó lábába. De nem tudta felemelni. A páciens sehogy sem egyezett bele a szekaturába, ugy bánt el nyájas gazdájával is, mint az idegen Karolin mesterrel, felrugta őkigyelmét nem is egyszer, hanem kétszer.

A piktor nagyokat kacagott a kapott nemleges elégtételen való örömében.

- Rajta csina! - buzditotta az osztó igazság négylábu apostolát. - Három a magyar!

Ám Korláth Péter véget vetett ennek a mulatságnak is. Bekiabált a mühelybe.

- Gáspár!

Kiugrott a tömzsi kovácslegény.

- Parancs, majszter uram.

- Te fogsz dolgozni, én fogom a ló lábát.

Nekigyürkőzött, de addig nem nyult erőszakhoz, mig meg nem kisérlette a békés megoldást. Megpaskolta a ló nyakát s tenyerével végigsimitotta a gerincét. A ló azonban nem vette be a hizelgést, kirugott.

- Amint akarod, - mondta a kiklopsz s villámgyors mozdulattal elkapta a ló lábát. Megcsikarta, mint harapófogó a szög fejét. A ló megérezte, hogy urára talált. Meg se próbálta a rugást. Csak hátranézett és csodálkozott.

- Rajta, fiam, Gáspár!

Gáspár hozzáfogott a munkához.

A kaszinó megtelt ezenközben, de még nem fogott hozzá a politizáláshoz, először megbámulta a kovácsok munkáját. A tiszteletes urnak hosszuszáru pipa volt a szájában, a szeme ellenben igen rövidet látott, sokkal rövidebbet, mint a pipája szára. Azonban élvezni ő is akart, az égő pipát ellenben nem akarta letenni. A problémát ugy oldotta meg, hogy a ló hasa alá pipált. A ló haragudott érte s most már megpróbált rugni, de hiába: az inait szoritó vasmarok nem engedett.

- Toldi Miklós sem lehetett erősebb, - jegyezte meg a tiszteletes ur.

Az urak rábólintottak.

- Kinizsi sem.

A kovácsok elkészültek a lóval, a palóc levetette csizmáját és fizetett, aztán visszatette az *acskót* az ismét felhuzott csizmája szárába s kezelt a kovácsokkal.

- Jól van nó, eelmesélem otthund Görgőn, hogy a kotaji kovács se kiskutya. Én Daru vagyok, - mutatta be magát, - Daru Mátyás, el ne felejtsék, mig visszagyüvök.

A tiszteletes ur érdekesnek találta a görgői polgár modorát s adomákkal füszerezett néprajzi előadást rögtönzött a tornai palócokról hivei gyönyörködtetésére. De senkise hallgatott rá, mert az adomákat mindenki ismerte, a néprajz ellenben senkitsem érdekelt. Mi haszna belőle

a magyarnak (még ha igaz is!), hogy a tornai palóc tizenhatodik ükapja az ázsiai pusztákon tartárkodott. Az ükunoka szót sem tud tatárul, az ősi kutyafej sincs már a válla között, hát csak olyan magyar, mint a többi, legföljebb bolondabb egy kicsit.

Kornya Náci nem győzte türelemmel a sok hiábavaló tudományt: pár ügyes fogással átlendítette a tiszteletes ur szapora szókészségét a hazai politika terére. Ezen a területen igen otthon voltak a kótajiak, oly fürgén mászkáltak rajta, mint a gyik a kövek között. Volt köztük pár specialista is. A segédjegyző a belügyi igazgatásnak volt a szakembere - három reformot is kieszelt, holott a kormánynak egyhez sem volt elegendő »spiritusza«, - a financiákat Kornya Náci értette, Karolin Tóni egy égetően szükséges szépmüvészeti minisztérium belszervezetében volt járatos, az erdészpraxi végül a földmivelési resszort sikátorai között ismerte ki magát.

Dicséretreméltó, hogy az urak mindegyike elismerte a másika szaktudományát, véleménykülönbségek a pártpolitika és a személyi kérdések mezejére szoritkoztak. Itt azonban már szépen össze lehetett veszni s miután alapjában véve az volt a főcél, össze is vesztek az urak mindennap ugy, hogy csak másnap tudtak kibékülni. Tettlegességre azonban mindössze egyszer került a sor. Még pedig Görgey miatt.

Történt ugyanis, hogy a jelenlegi erdészpraxi elődje pártfogásába merte venni a negyvennyolcas hadvezért: azt állitotta róla, hogy nem hazaáruló. Helybe is hagyták az urak ugy, hogy vonitva ment haza...

Egy szó mint száz, Kornya Náci megkavarta a politikai vizeket s az urak elkezdtek az árban lubickolni. Bekapták Tiszát és Wekerlét, mint ragadozó halak a pontyot, hülyeségi bizonyitványokat állitottak ki a többi miniszter és pártvezér számára, szapora gyilkosságokkal vádolták meg a bécsi kamarillát s akasztófára itéltek egy jámbor keresztény-katolikus püspököt, mert egy főrendiházi beszédjében (állitólag) megsértette a kálomista vallást. Persze nem egyhangulag, annak nem lett volna értelme, hanem elkeseredett szóharc után.

- Öcsémuram zöld mezőkön járkál, midőn Wekerlét nagy finánckapacitásnak mondja, - recsegte Lábas Máté tiszteletes ur, midőn Kornya Náci a nagy államférfiut feljebb akarta rángatni a közvélemény létrajén, - a nagy finánckapacitások másképp festenek: a gazdagok ládájából szedik ki a pénzt, a szegény ember zsebéhez hozzá se nyulnak. Volt egyszer egy bankár Franciaországban - kapta ki a példát ismeretei tárházából - John Law, de ugy kell kiejteni, hogy Dson Ló, ez a Ló elhitette a francia tőkésekkel, hogy az amerikai Missisipi folyó ágya szinaranyból van megvetve, csak a gépet kell kitalálni, ami felszinre hozza a folyamfenék kincseit. Ő kitalálta s aki pár hónap alatt milliókra akar szert tenni, vegyen egypár Missisipi-részvényt, a jövő héten utra kél a kizsákmányoló expedició... Szó sem volt igaz az egészből: - fejezte be tiszteletes ur előadását - de a tőkések beugrottak neki: odaadták pénzüket a zseniális svindlernek, ez pedig kapta magát, beszállitotta a tömérdek aranyat az üres államkasszába s igy szólt az akkori pénzügyminiszterhez: törd össze az adóprésedet, komám, mézesmadzaggal fogják az aranyhalat. Ime - konkludált tiszteletes ur - igy fest szerintem egy igazi financkapacitás.

A fortélyos Ló esete persze általános tetszést aratott: a kótajiak kénytelenek voltak Wekerlét megtagadni. Karolin Tóni Apponyit buktatta meg ilyenféleképpen, a kántor meg az oláhokkal trafikáló Justhot végezte ki.

Ez ment a legnehezebben, mert a bolond Cirjék Guszti pártfogásába vette a felemás-kuruc pártvezért s kivételképpen okos érveket hozott fel védence ártatlansága mellett.

- Justh, - szavalta prófétai ihlettel, - nem a jelen ugarain botorkál, hanem a Jövő igéretföldjét munkálja. Mert, tisztelt elvtársaim, el fog következni a nagy szent pillanat, amidőn hitvány kártyavárként össze fognak omolni azok az átkos válaszfalak, amelyek államot államtól,

nemzetet nemzettől, népet néptől, embert embertől elválasztottak. Egyetlen együttérző boldog népcsaládot fog képezni az egész emberiség. Az Altorjay-féle nagyságos és méltóságos urak egyenranguak lesznek Csucsi cigánnyal, vagy mindnyájan bifszteket fogunk enni, vagy egyikünk se, de nem lesz extrawurst.

- Az nem jól lesz ugy, - jegyezte meg Tóni általános hatota között, - én a testvériséget egy cigánnyal nem vállalom.

- Én még magával se, - tóditotta a praxi, - mert maga akkor is csak vizet fog inni, ha felfordul a világ, én pedig azt le nem nyelem a testvériség kedvéért.

Guszti megrázta mutatóujját a levegőben, igy akarván jelezni, hogy félreértés forog fenn, hallgassák őt az urak végig, aztán lármázzanak.

- Nem arról van szó, - folytatta biztatóan mosolyogva, - hogy Karolin müvész ur effektive összecsókolózzék Csucsival, sem arról, hogy az erdészgyakornok elvtárs vizet igyék, ha irtózik tőle: a lehetőségeket kell megadni az embereknek, hogy bizonyos keretek között mindenki azt tehesse, ami jól esik neki.

- Én hét feleséget veszek, mint a török basák, - jelentette ki az özvegy kántor.

- Az nem lehetőség, - orditotta a félbeszakitott szónok mérgesen, - minden férfira csak egy asszony jut, néha annyi se.

- De jut, öt-hat is juthat, - ellenvetette a maliciózus kántor, - mert az olyan ember, mint maga, egynek se fog kelleni.

Általános meg-megujuló derültség. Guszti földhöz vágta kalapját és cserbenhagyta Justhot. Elszaladt a kaszinóból.

- Kár érte, - jegyezte meg a tiszteletes ur, - sok esze van neki, csak nincs kocsisa.

- Gazember, képmutató, - mondta ki Tóni áperte a maga véleményét, - nemcsak a földet akarja felosztani, hanem a termését is. Nem kérek belőle.

- Félsz, hogy nem jut rád elég bor? - tréfálkozott Náci.

De Tóni nem vette tréfának a megjegyzését.

- Hogyne félnék, az ebadta, - mondta - miből meritsek ihletet, ha elfogy a porcióm...

Delet harangoztak. A praxi füttyentett a vizslájának, Náci meg vegyesszármazásu mopszijának s szétoszlott a társaság. Ebédelni mentek a kovácsmester s legényei is. Egy hatalmas ujfundlandi kutya keresztbefeküdt a mühely bejárata előtt: minden egyéb élőlény eltávozott. Azaz verebek röpültek a helyükbe s megfürdöttek a faszenes porban. Az ujfundlandi rájuk morgott, ha testén keresztül be akartak röpülni a mühelybe, különben zsinatolhattak kedvük szerint...

*

Magda a keritésnél várt apjára, akit még nem látott aznap, mert elaludta az időt. Bizonyos türelmetlenséget árult el (vagy idegesség volt talán), elibe szaladt az öregnek s belecsimpeszkedett a karjába. Jókedvünek tetszett, csak szokatlanul sápadt volt.

- Mért nem költöttél fel, rosz apácska? - duzzogott. - Boris jó kávét adott legalább?

- Jót. Mért ne pihented volna ki magadat? Későn jöttél haza? Hogy mulattál?

- Ahogy vesszük. Egy óra volt, mire hazakerültem.

- A fiatal Altorjay persze elkisért?

A leány karja megrándult az apjáéban. És kipirosodott az arca is. Elfelejtett felelni.

Ez meglepte az öreget.

- Csak nem viselte magát helytelenül? - kérdezte, s összeráncolta szemöldökét.

- Ó nem, nem, - szólalt meg most már Magda gyanus buzgósággal, - én voltam az illetlen: azt hiszem, megbántottam szegényt.

- Csacsi, - s mosolygott az apja, - te senkit sem tudsz megbántani.

Leültek az ebédhez, Magda eldicsekedett az ozsonnájával s vendégei jókedvével. Az apa láthatóan örült neki, bár egyéb dolog kötötte le a figyelmét.

- Nini, ezüst! - mondta kegyeletszerü mozdulattal kanala után nyulva. - Hogy jutott eszedbe?

- Gondoltam: megilleti vendégeimet, majd azt gondoltam: bennünket is megillet talán.

A kovácsmester gondolkozott egy ideig, aztán rejtelmesen sóhajtott.

- Lehet, hogy igazad van, - mondta, - bár az is lehet, hogy siettél kissé.

Sietett! Mivel? Miért? - A leány világosságot keresett a homályban: apja szemébe nézett. Ugy rémlett neki, hogy pár pillanatra egész megváltozott az arckifejezése. Villogott és parancsolt a szeme... Magda nem mert tőle felvilágositást kérni.

Különben sem volt kiváncsi természetü. (Miért keresse az ismeretlent, mikor a valóság oly szép, hogy szebb már nem is lehet!) Most még kevésbé, mint eddig. A szerelem körül forgott a leány minden gondolata és érzése. Aggodalmaskodott, félt, vágyott, érzékenykedett.

Szinte félve jelentette be apjának a Saárdy látogatását. Hozzátette:

- Kérlek, légy itthon, apám. Nem szeretnék félreértésre okot szolgáltatni.

A félreértéstől való félelmet ugyan nem értette az öreg, de azért megigérte, hogy félbeszakitja a munkát Saárdy, illetve leánya kedvéért. Aztán megkérdezte:

- Mi jutott eszébe Saárdynak? Mondott valamit?

Magda elpirult.

- Semmi lényegeset, - felelte, - különös ember: zavarbahozott a nézésével.

- Hm!... Tetszik neki a leány, - konstatálta magában a kovácsmester. - Vajjon milyen szándékai vannak vele?

Rosszat nem tudott a kovácsmester feltételezni senkiről, viszont tulságos nagynak itélte a távolságot a gazdag és előkelő földesur s leánya között ahhoz, hogy házasodási szándékot lásson a Saárdy látogatásában. Ismerte és becsülte a komoly fiatal urat, de merészebb kilendülésre nem hitte képesnek a lelkét.

- Saárdy jó ember, - jegyezte meg, - csak kissé száraz, számitó.

Magda csudálkozva rázta a fejét.

- Én éppen nem találtam annak - mondta - velem szemben legalább nem olyannak mutatta magát.

- Arra nem lehet adni, - vélte az apa, - a legtöbb ember álarcot visel. Néha kénytelen vele, - tette hozzá rövid szünet után.

Belerévedezett a levegőbe s még rejtelmesebben sóhajtott, mint az imént. De hamarosan visszanyerte nyugodt turáni humorát. Elmosolyodott s ráfektette hatalmas tenyerét leánya kis kezére.

- Édes kis fiacskám, - mondta mélységes szeretettel, - minden ugy van jól, ahogy van s ha máskép lesz, ugy is jó lesz, Isten gondol reánk, csak mi ne vétsük el a sorsunkat!

Az apa szava ugy hatott a leányra - mint egy bibliai mondás.

Igen, ne vétsük el, gondolta magába s egyszeribe megtelt a feje. Visszaemlékezéssel, dilemmával, tervvel... Elhatározta, hogy még aznap felkeresi Altorjay Istvánt.

Hat óra tájban indult a kastélyba. Bátran viselkedett: tisztában volt magával, minden zavaró elfogultságot leküzdött a lelkében. Mégis összerezzent, midőn megtudta az inastól, hogy a méltóságos ur kikocsizott a kisasszonyokkal, a fiatal ur egymaga van otthon: a kertben olvas.

Nem hivatta fel Istvánt: ő ment hozzá. Egy platánfa alatti padon ült a huszár, de nem olvasott. A könyv (ugy látszik, elejtette) előtte hevert a földön. Térdére könyökölt s tenyerébe fektette fejét. Gondolatokba volt merülve, Magdának ugy kellett őt felrezzentenie.

Erre felugrott s haptákba vágta magát a leány előtt.

- Magda, - suttogta - maga az? Magda, - ismételte a leány nevét, de már hangosan, szinte ujjongva, - be jó, hogy eljött!

A leány lesütötte a szemét.

- Eljöttem, - lihegte, - el kellett jönnöm.

- Leül? Vagy sétáljunk?

- Leülök.

Helyet foglaltak egymás mellett a padon. Egy csizmadár letelepedett egy ágra a fejük felett és elkezdett csicseregni.

- Képzelheti, miért jöttem, - kezdte meg a lány a társalgást s mély lélekzetet vett, mielőtt folytatta volna.

- Nem képzelem, Magda, - állitotta őszintén a huszár.

- Megbántottam magát.

Az ifju a leányra nézett.

- Nem, - mondta csudálkozva. - Mivel bántott volna meg?

Csend. Magda szavakat keresett. Elkészült volt a huszár minden elképzelhető magatartására, de most ugy gondolta, hogy nem járt a helyes nyomon.

- Akkor miért haragudott meg reám? - kérdezte hosszas vajudás után.

- Nem magára haragudtam meg: magamra. Utálatos voltam: férfiatlan, gyáva.

Ujra csend. A leány keble el kezdett mozogni, ismét vajudott.

- Ne beszéljen magáról igy, - kérte szinte sirva, - az igen rosszul esik nekem.

- Mit törődik maga az én férfiasságommal? - kérdezte a katonatiszt a helyzethez nem illő érdességgel.

A leánynak lebillent a feje.

- Nagyon is törődöm, mert mindennek én vagyok az oka.

- Ne képzelődjék, ne terhelje meg a lelkét a mások gyarlóságaival, nem érdemes.

Az ifju érdes modora még csak jobban megerősitette a leányt abban a hitében, hogy, ha akaratlanul is, ő volt a hibás s elégtétellel tartozik annak, akit szeret.

- Ne haragudjon, Steff, - kérte szinte könyörgő hangon, - hiszen azért jöttem, hogy bocsánatot kérjek magától. Egész éjszaka nem tudtam aludni attól a gondolattól - gyónta meg pirulva - hogy a történtek után rosszabbnak hisz, mint amilyen vagyok.

A katonatiszt összecsapta kezét. Ennyi jóságot és ártatlanságot még álmában sem tudott volna elképzelni.

- Honnan veszi? - kérdezte meghatottan. - Én Istenem, honnan veszi?

- Onnan, hogy olyan hidegen bucsuzott el tőlem, midőn tegnap éjjel elváltunk egymástól... onnan. És onnan - folytatta a leány, - hogy gyanuba vett: azt hitte rólam, én is olyan vagyok, mint sok leány, minduntalan változtatom érzéseimet... és onnan, hogy rossz néven veszi a Saárdy látogatását... és onnan...

Nem folytathatta, sirva fakadt.

Eddig csak homályosan sejtette, de most már bizonyosan tudta István, hogy szeretik. S tömérdek érzés, végtelen boldogság járta át a szivét.

- Magda, oh Magda!...

Több szó nem fért ki a torkán. Ahelyett olyan mozdulatot tett, mintha meg akarta volna ragadni a leány kezét. De meggondolta magát, visszaemlékezett első ilyes kisérletére, amit a leány szeliden, de büszkén visszautasitott.

A leány kitalálta a szándékát és érzéseit: olvasott a szivében.

- Egyszer - mondta álmatag, mesélő hangon - nem is olyan régen, pár nap előtt, rosz néven vettem magától, hogy nem akarta elereszteni a kezemet. Sokáig gondolkoztam rajta - folytatta - s hovatovább rájöttem, hogy nem volt igazam. Maga nem akarhatott velem flirtölni, a maga érzései csak tiszták lehetnek, joggal neheztelt meg reám: elbizakodott vagyok, gyanakodó, kényeskedő.

Ebből megérthette István, hogy a leánynak is tudomása van az ő szerelméről. Az emberi élet legpompásabb virága kinyilt a fiatal pár számára, csak le kellett volna szakitani. De egyikük sem mert hozzányulni. Közbül állott egyrészt a hagyomány, másrészt a leányszemérem pajzsa. Maguk elé néztek tehetetlenül, mert nem mertek egymás szemébe nézni. Apró sóhajok fakadtak ki a szivek sebéből. Szavuk elfogyott.

Csak nagysokára szólalt meg a leány.

- Pista!

- Tessék.

- Kell még a kezem?

A huszár felugrott és féltérdre ereszkedett a leány előtt.

- Kell.

- Itt van.

Magda odaadta kezét a huszárnak.

- Megtarthatja, ameddig akarja, - suttogta, - az se baj, ha örökre nem tartja meg. Nem fogok érte szemrehányást tenni, mert tudom, hogy ha lehetséges volna, örökre megtartaná.

A huszár forró ajka rátapadt a leány kezére. A leány másik keze a huszár fejére tévedt. Mirevaló lett volna itt a szó. Eleget csicsergett a csiz a fejük felett.

- Csirrcsirr-pipipi-piupiu - örüljetek az életnek, csókolózzatok!

A huszár megértette a madárdalt: nagyot és merészet gondolt a huszár. Eleresztette szerelmese kezét s a szemébe nézett.

- Magda!

- Steff!?

- Az ajkát is akarom.

A leány lehajolt:

- Tessék, Steff...

Kéz-kézben mentek a kastélyig a diszkrét lombok oltalma alatt...

- Magda, várni fogsz reám?

- Várni fogok.

- Ne ingasson meg semmiféle pletyka, biznod kell bennem.

- Bizni fogok.

- Nehéz próbát kell kiállanod, de az én sorom sem lesz könnyü: uj életpályát kell kezdenem. A tönk szélén állunk, - magyarázta a katonatiszt, - tiszti fizetésemből nem lehet megélni: elvégzem a jogot, ügyvéd leszek.

- Csak ne erőltesse meg magát, - kérte a leány, - türelmes leszek.

- Öt év!

- Várok akár tizig is, örökkön-örökké várok.

- Akkor csókolj meg mégegyszer.

- Mindig, amikor akarja, a magáé vagyok.

Egy olajtengely bugása... Hazaérkeztek a háziak. Szétváltak a forró kezek.

Magda még tiz percig maradt a házban. A lányok majd megették.

- Jaj de szép vagy, - rajongott a szeles Málika, - mindig az vagy, de most különösen: szépséged egy angyali vonással szaporodott.

Magda nem tiltakozott a bók ellen. Nagyon boldog volt, csak mosolyogni tudott.

Hazamenet oly könnyünek érezte magát, mintha csakugyan angyallá változott volna s nem a lába vinné, hanem hirtelen kerekedett nagy, fehér szárnyai.

IV.
Kótaji bonyodalmak

Karolin Tóni, mióta arcképfestő lett, sehogy se tudott a bőribe férni. Több baj volt a fránya piktorral, mint a félfaluval, beleértve a cigányokat s az iskolás süvölvényeket is. Legujabban azt vette a fejébe, hogy verekednie muszáj. Nem bottal pedig, sem fokossal, - azt még igazolták volna valahogy a helybeli szokások, - hanem pisztollyal vagy karddal, mint akár Tankred lovag.

Eleinte csak nevettek rajta a helybeli urak, de midőn látták, hogy a harcias mesternek komoly a szándéka, elkezdték őt szidni.

- Micsoda pimasz arrogancia, - mászott rá Kornya Náci, - kinek hiszed magad, hogy párbajozni akarsz, mint egy katonatiszt vagy mágnásgyerek. Fuj!

A tiszteletes ur enyhébb volt egy kicsit. Beérte egy szelid fejmosással.

- Amice, - mondta, - okos gazember, ha ölni akar, az erdőbe megy, ott legalább haszonnal jár a vérengzés, de az, aki ok nélkül vagy hiuságból akar ölni, nemcsak gazember, de bivaly is.

A piktor szörnyen megorrolt.

- Hát azt hiszi a tiszteletes ur, hogy passzióból teszem kockára az életemet! Nem ölni akarok én, csak a becsületemet védelmezem: azt a két pofot akarom lemosni, amit az ábrázatomra kaptam.

- Ott a lavor, - vélte a tiszteletes ur.

Erre már végképp dühbe gurult a piktor.

- Maga ahhoz nem ért, - rikácsolta - a tettlegességet csak vérrel lehet lemosni.

Denikve segédeket keresett Karolin lovag s miután Kótajon e célból senki sem akart kötélnek állani, a szomszéd falvakba ment házalni...

Hogy Tóni miképpen tett szert a végzetes pofokra; annak külön története van. Érdemes elmondani, mert nemcsak cifra, hanem tanulságos is.

Az eset egész enyhén kezdődött, mondhatni szeretettel. Ugy, hogy Wokurka Titusz, az uradalmi erdész, hódolva az általános falusi divatnak, szintén le akarta magát festetni a helybeli piktorral. Meghivta a mestert egy kis ebédutáni kvaterkára s igy szólt hozzá az ötödik pohár után:

- Amicenkó, én szörnyen szeretlek tégedet, adnék egy öl fát az uraságéból, ha megörökitenél az öreg Wokurka.

Nyár volt, Tóni csöppet sem fázott, tehát fáért semmit sem akart megörökiteni.

- Nem vállalhatom, - jelentette ki őszintén, - *embert* csak pízért festek.

Hogy el lehet a fát adni!...

Hogy egy müvész méltósága kizárja a fakereskedést!

Még nem kaptak össze, csak ittak és alkudtak. A fránya piktor hajthatatlannak bizonyult. Az erdésznek ellenben okvetlenül kellett a kép: megigérte szülőfalujának, Trsztinának, hogy lefesteti magát örökemlékül a községháza számára, mint notabilitást. Pénzt azonban nem volt hajlandó ereszteni. Fösvény volt, mint egy tirpák fuvaros.

Jó óráig törte egymást a két nehéz férfiu minden eredmény nélkül, midőn végre a tizedik pohár bortól megvilágosodott az erdész feje. Belecsapott a piktor tenyerébe.

- Eszi fene tesvir, legyen hát husz forint!

Apró malacszeme azonban egyebet villogott. (Füge adok neked, nem husz forint!) Abból azonban nem tudott Tóni olvasni, tehát belement az üzletbe, mint valami ártatlan borju.

Másnap le is festette a trsztinai notabilitást, még pedig fényesen. Igaz, hogy kezére játszottak a körülmények is. Rut volt az erdész, körülbelül ugy festett, mint egy elaggott vadkan, ő pedig ex offo állatfestőnek született, tehát igen otthon érezte magát, midőn Wokurkát lepingálta. Oly buzgón dolgozott, hogy festékes lett az orrahegye is. Egy szevillai toreádor nemes pózával prezentálta megrendelőjének a kész festményt. Szinte félt a lelkes dicséretektől, amiket okvetlen a nyakába fognak zuditani.

Ám csodálatosképpen nem dicséreteket zuditottak a nyakába, hanem hidegvizet.

- Hüm, höm, - károgta a ravasz tót zatyafi, - eztet a kép nem sikerülte magát.

- Hohó! - tiltakozott Tóni indignálódva a sértés ellen.

- Nem hóhó, hanem háhá, - gunyolódott a vén tüskés rőtvad, - ez nem éri husz forint, ez nem a becsületes Wokurka, csunya...

- Hát tehetek én róla, hogy az ur olyan pocsék! - gorombáskodott a temperamentumos müvész.

- Én se tehetek róla, hogy nem teccik a kép.

- Egyszóval nem akar fizetni?

- Annyi nem, - jelentette ki a fortélyos tót, - legfenebb egy öl fa.

A piktor szét akart pattanni, de szerencséjére segitségére jött a Gondviselés s egy derék ötletet ejtett az agyába. Egyszeribe egész jókedvre hangolta a mérges férfiut. Még egy finom mosolyt is adott az ajakára.

Az igy felszerelt müvész aztán eképen szólt az őt becsapni akaró erdészhez:

- Helyes, pajtás, ha nem kell a képed, viszem haza.

S hóna alá csapta a mázolmányt.

Wokurka mindenre el volt készülve, csak erre nem. Azért nem jött zavarba.

- Hehe, - mondta felsőbbségesen vigyorogva, - ismerek ez a komédia... minek neked az a kép, ki veszi meg a más pofografiája?

- Azt bizd csak rám!

A kaján piktor el akart rohanni, de Wokurka elkapta a kámzsáját.

- Bolondozol?

- Nem én, pompás vásárt fogok csapni a képeddel: farkat pingálok hozzá s eladom majom helyett.

A piktor hangos hahotába tört ki: nyilván azt hitte, hogy a rőtvad ijedtében esze nélkül ki fogja szurkolni a honoráriumot. Bezzeg rosszul spekulált. Nem pénzt kapott a dühös erdei manótól, hanem két olyan pofot, hogy félóráig bőgőhegedünek nézte az eget...

Ime, ezek voltak a Kótaj józan hirnevét fenyegető párbaj előzményei. Tehát pesti ésszel nem lehet rajta nagyon csudálkozni, hogy Tóni görcsösen ragaszkodott hozzá. Elment volna segédért a világ végére is.

Nem kellett odáig fáradnia. Csak a harmadik és negyedik faluig. A kéri patikus s Saárdy Jenő kötélnek állottak: vállalták a kényes ügy elintézését. El is intézték fényesen. Miután három napi kapacitálás után sem tudták Wokurka urat rávenni, hogy segédeit megnevezze, két példányban kiállitottak róla egy szigoru gyávasági bizonyitványt, egyet a kezébe nyomtak, a másikat felüknek kézbesitették.

Tóninak első dolga volt, hogy a maga példányát (a mezőgazdasági diszoklevelek mintájára) aranykeretbe foglaltatván, kiakassza müterme falára, a második, hogy összecsőditse a kompániát az ellenfelét diffamáló s őt negative hőssé avató dokumentum fölszentelésére.

A cécóra ünnepiesen meghivta Korláthot is.

- Nagyrabecsült majszter ur! Tudom ugyan, hogy ön sem nem iszik, sem nem kártyázik, de még a politikát és pipát sem szereti - egyébbel pedig nem igen szolgálhatok szerény házamban - mégis arra vagyok bátor önt kérni, hogy tekintettel az ünnepi alkalom rendkivüliségére, tisztelje meg délután öt órakor a házamat.

A szónokot körülvevő intelligencia (a jelenet a kaszinóban játszódott le), az urak nagyot nevettek erre. Azt hitték, hogy nevetni fog az aszkétaéletü kovácsmester is.

Hát nem. Ellenkezőleg. Kemény sas-arca méltóságos kifejezést öltött, meghajtotta magát a régi táblabirákat jellemző massziv eleganciával s a szives meghivást igy köszönte meg:

- Köszönöm a megtiszteltetést: bár nem szoktam a házamból kimozdulni, ott leszek, hogy nagyrabecsülésemnek ünnepiesen kifejezést adhassak. Ön nem felejtkezett meg a magyar becsületről: kivágta a virtust. A bátorságot és büszkeséget tisztelem önben.

Tóni belepirult az őt ért tisztességbe. Az egri kardinális elismerésének sem örülhetett volna jobban. Tiszteletteljesen megszorongatta a mester kezét, aztán hátrafordult s szőrös bagolyfejét kevélyen felütve, igy szólt párbajellenes érzésü cimboráihoz:

- Nos, ki a szamár, ki a gazember, ki a bivaly?

Az urak nem feleltek a kérdésre, mert nagy zavarban voltak... Egy csaknem szentéletü békés falusi ember a párbaj mellett! Egy egyszerü falusi kovácsmester a lovagiasság szolgálatában! Ilyet még nem pipáltak. Nem tudták mindjárt elhatározni, hogy szégyeljék-e magukat, vagy megforgatván a köpenyeget, megtagadják elvüket, amely szégyenletes szamárságnak bélyegzi a párbajt.

Egyelőre a középuton foglaltak helyet, egyrészt, mert ugy se tudtak volna pirulni, másrészt, mert nem akartak egy veszedelmes precedenst alkotni: a lovagiasság magvát Kótajon elhinteni.

- Derék dolog ez, - jegyezte meg Náci, anélkül, hogy kivette volna szájából az égő trabukkót, de hogy mi az a derék dolog, azt nem mondta meg.

A többi ur még kevesebbet mondott, pedig mindegyiknek teli volt a feje. Vagy talán éppen azért. A hirtelen támadt benyomásokat nem lehet egy-kettőre feldolgozni. Ám okos ember nem hagyja a fejében a szöget, amit beleütnek, hanem kifeszegeti...

Érthetetlen ember volt a kovács eddig is, - vélték a kótaji urak, - de a történtek után nyilvánvaló, hogy nemcsak érthetetlen, de esetleg veszedelmes is lehet a falura. Nem is igazi kovács, csak annak adja ki magát, mert titkos missziója van, amely missziónak a célja aligha

lehet egyéb, mint hogy fejük tetejére állittassanak a kótaji boldog ősállapotok s az igy támadt zürzavarban felfalják egymást a békés emberek.

Hát ezt okvetlenül meg kell tudni. Apróra, mig nem késő. Ki kell nyomoztatni, ki fia-bornya a rejtelmes kovács, honnan és hogyan került Kótajra, miből neveltette leányát urikisasszonynak, fiát mérnöknek, miért nem jár sehova s végre, miért üti a tüzes vasat az ut szélén, mikor módjában lenne otthon pipálni, mert a száz hold földje nem elegendő ugyan ahhoz, hogy ficsurokat s delnőket neveljen, de arra bőven futja, hogy az ember összetegye a kezét s mégis jóllakhassék...

A Tóni-féle okmányfelszentelési ünnepen természetesen a fenti kérdőpontok körül forgolódott a kótaji urak felizgatott agyveleje. Az adatok és gyanuokok nőni kezdtek, mint a lavina s a felsrófolt fantáziák hamarosan eltemették a rejtelmes kovácsmestert, a Gonoszt, amit az ördög a falu nyakára küldött. Csak Tónit nem lehetett öröklött természetes eszéből s a kovács iránt érzett tiszteletéből kiforgatni.

- Eh no, - dörgedezte a jeles müvész - nem kell fekete festéket használni ott, ahol a vörös is megteszi. Igaz, - ismerte be még ő is, - hogy fura kovács ez a mi kovácsunk, de abból még nem következik, hogy veszedelmes gonosztevő s meg akarja rontani a falut. Én - vélte - inkább azt hiszem, hogy a javunkat akarja s nem azért kovácskodik, hogy bennünket vezessen félre, hanem, mert a maga érdekében kell inkognitót tartania. Annyit tehát magam is belátok, - végezte védőbeszédét a mester, - hogy nem lehet a kovács igazi kovács, zsentrinek kell lennie.

- Miért nem mindjárt mágnásnak? - kérdezte Náci gunyosan.

- Azt is megmondom, - felelt Tóni készségesen, - azért nem lehet mágnás, mert ha az lenne, inkább a finomabb cukrászi pályát választotta volna: megtette volna fedezéknek az is...

Az uraknak egyelőre abba kellett hagyniok a kovácsprobléma feszegetését, mert az ablakhoz rendelt őrtálló segédjegyző megadta vészjelt:

- Itt a farkas!

Általános feszengés és arccsere. A házigazda ábrázata ünnepi dresszt öltött, Náci hátradugta trabukkóját, a segédjegyző megigazitotta kamásliját, a kántor krákogott, a biró kiköpte minden nyálát.

- Isten hozta, szeretett kedves majszteruram, - üdvözölte Tóni belépő vendégét.

- Ásszolgája!... Jónapot, Korláth ur!... Isten hozta közénk!... Aggy'isten! - örvendeztek a többiek.

Az arcok ragyogtak a szivességtől és a tisztelettől. A kántor széket tolt a kovácsmester alá, a praxi a kalapját és botját szedte el, a segédjegyző udvariasan csosszantott a lábával s biztositotta a mestert, hogy jó szinben van.

Hát kovácsot bizony nem szokás igy fogadni, ha nem érzi az ember, hogy nemcsak kovács. Ennek az érzésnek most különösen tápot adott az a körülmény is, hogy a mester egész másforma szabásu ünnepi habitust viselt, mint a környékbeli mesteremberek: körülbelül ugy festett félmagyaros, fekete posztózekéjében s vékonytalpu, könnyü csizmájában, mint a vármegyei főügyész a közgyülésen. De még a habitusánál is jobban imponált a mester magatartása. A kovácsmühelyben, bőrkötényesen, nem lehet előkelőséget kifejteni: most baráti körben, egy müterem szines drapériái között, szabadon érvényesülhettek a Korláth Péter tekintélyt parancsoló kvalitásai.

A kovácsmester ugy ült a székén, - pedig a legderekabb butora volt Tóninak - hogy szinte szégyenkeznie kellett a széknek jelentéktelensége miatt. És ugy beszélt a kovácsmester, mintha előre betanulta volna a mondanivalóját, valamint az udvarias fejedelmek, akik nem biznak eszük gyors váltásában, de tapintatlanok sem akarnak lenni.

Abban is hasonlitott Korláth a fejedelmekhez, hogy mindössze tiz percig időzött a müteremben, sőt abban is, hogy az urak mély lélekzetet vettek s kinyujtóztatták megmerevedett tagjaikat, midőn az ajtó végre bezárult a háta mögött.

- Feszélyez ez az ember és nem tudom miért, - dühösködött magára a kényes Náci, rágyujtván időközben kialudt trabukkójára.

- Én nem félek tüle, - hencegett a cinikus kántor, - én ugy beszélek a grófnékkal is, mintha rendes asszonyok volnának.

- Engem csak az a tudat zseniroz, - vallotta a praxi, - hogy félkézzel is megfojthatna, ha akarna, különben csöppet sem imponálna...

Miután mindenki exkuzálta volt magát az elfogódottságáért, folytatták az urak ott, ahol elhagyták: belegázoltak a távozottat körülvevő rejtelmek posványos utvesztőjébe. Persze sorra került a mester familiája is. Hogy a Magda pertestu van a grófnékkal, a Gábor fiu meg olyan kevély, hogy csak a tiszteletes urral fog kezet, de még vele se akar disputálni, csak lemosolyogja a nagytudományu urat, ha állit valamit. Mi jogon? Aranyos bölcsőben ringatták a Magdát? Több ember a Gábor, mint a tiszteletes?

Fonódott a helybeli »cause célébre« csepüje, mindaddig fonódott, mig pletykává nem fajult. Precize ki lett kombinálva, hogy Magdába szerelmes mind a két Altorjay (az apa még jobban, mint a fiu), s hogy a dolognak csak szomoru vége lehet: vagy a leány bukik el, vagy az urak fogják magukat főbelőni. Nyilvánvaló továbbá, hogy meg van babonázva Saárdy Jenő is: a gőgös ur vizitet csapott kovácséknál, per urambátyám szólitotta a kovácsmestert s olyan bokrétát adott Magdának, mint egy selyemszoknyába öltöztetett malomkerék. Magdának mégsem tetszett a bokréta, virágját szétosztogatta a falusi leányok között, selyemmancsettáját meg odaajándékozta az élemedett postáskisasszonynak, aki főkötőt csinált belőle.

Aztán megszövődött a pletyka láthatatlan fonala szinte észrevétlenül, mint a pókháló. Titokban dolgoztak a takácsok, hogy számadás esetén letagadhassák dicstelen munkájukat.

Persze, Náci volt a főmester, a hiu kozák, aki ujja körül szerette volna forgatni az egész falut s valósággal terrorizálta környezetét. Törvényt szabott, adót szedett, kizsákmányolta a nálánál gyöngébbeket. A kováccsal szemben azonban cserbenhagyta a tudománya. Összeszedte minden akaratenergiáját, elszántságát, de mindhiába: a falusi titán lelki fölsőbbsége s puritán jelleme ólomsuly gyanánt nehezedett az agyára s kiütötte kezéből a kormánypálcát. Gyülölte a kovácsmestert eddig is de miután érdekköreik nem keresztezték egymást, megfért mellette. Most azonban betelt hiusága s féltékenysége mértéke: a kovács vele s az általa corkán vezetett apró intelligenciával szemben a párbajozó piktornak adott igazat, alá akarta ásni a tekintélyét, ám lássa a következményeket!...

Igy dagad néha léghajóvá egy jelentéktelen szappanbuborék.

A kovácsmesternek persze sejtelme sem volt az iránta táplált közérzés ilyetén hirtelen fordulásáról, illetve a hálóról, amit kifeszitettek ellene. A kovácsmesternek tiszta volt a lelkiismerete: nem zavarta meg álmait. Annál kevésbbé a körülmények. Pedig azok nagyot változtak az utóbbi időben, untig eleget ahhoz, hogy egy embert, még ha oly férfi is, aggodalommal töltsenek el.

Leánya, az ő nyugodt szép gyermeke, mintha csak kicserélték volna, szórakozott lett, gyakran idegesnek mutatkozott. Természetes jókedve időnként minden sejthető ok nélkül mélázássá sötétedett. A szélsőségek között vergődött a leány, mint a sebzett hattyu, amely hol az egyik ladikhoz ütődik, hol a másikhoz, mert nem képes többé az áradattal uszni, nem látja az irányt. Az apa - bár előtte összeszedte a leány minden lelkierejét - észrevette ezt a változást, de ugy-látszik, nem tulajdonitott neki fontosságot. Tehát nem tette azt szóvá. Röstelte volna, mert azt hitte, hogy oly fiziológiai indiszpozicióval áll szemben, amit érinteni csak egy anyának szabad. Lelki válságra, szerelemre nem is gondolt. Altorjay István (titkos eljegyzése óta) naponként három-négy órát töltött a házában leányával négyszem között: a valóságot még sem sejtette meg. Unja magát a szabadságon lévő fiatal katonatiszt, - vélte - hozzá méltó férfitársasága nincs a faluban, leánya ellenben müvelt, kedves teremtés, természetes, hogy jobb hiján vele tölti ideje javát. Jámbor volt a kovács, mint a legtöbb emberóriás: naiv és vak, az élet apró bajait, finom szövevényeit nem látta meg. Azonfelül vakon bizott leányában. Annak nem lesz titka apja előtt soha. Beszélni fog magától, ha valami komoly buja-baja, kétsége lesz.

Arra már nem gondolt a titán, hogy leánya belekerülhet oly kényszerhelyzetbe is, amelynek nyügében titkot kell tartania még atyjával szemben is.

Pedig éppen az volt az eset. És éppen ennek a természetével ellenkező kényszerüségnek fájó hatása emésztette leginkább a leányt.

István akarta, hogy eljegyzése *egyelőre* titokban maradjon még apja előtt is s Magda semmit sem tudott vőlegényének megtagadni. Inkább szenvedett. Okát sem tudakolta szerelmese akaratának, - ő tudja, miért követel tőle ilyen áldozatot. Képes lett volna minden próbát kiállani: ugy szeretett.

Altorjay István belelátott a leány lelkébe, de nem könnyithetett rajta; ő is *ugy* szeretett. Ragaszkodnia kellett a titoktartáshoz, mert biztosra vette, hogy atyja, akinek nagyravágyó tervei voltak vele, minden követ megmozditana szerelmi házassága megakadályozására. Ő volt az a hajóroncs, amibe a hajótörött, de még mindig élvvágyó földesur belekapaszkodott. Egy érdekházasság révén vele akarta a kopott családi cimert bearanyoztatni, az ősi birtokot a hitelezők mind összébb szoruló karmai közül kiragadtatni.

Ezt meg is mondta menyasszonyának. De hozzátette egyben:

- Érdekházasságra akkor sem lettem volna képes, ha veled nem találkozom.

Magda ezt természetesnek találta.

- Azt nekem mondania sem kell, tudom, kit szeretek...

A nobilis fiatal pár oly közel volt egymáshoz, mint hivatalos jegyesek pár nappal esküvőjük előtt. Még közelebb. Midőn találkoztak s elbucsuztak egymástól, - feltéve, hogy egyedül voltak, - összecsókolóztak, elmondták kölcsönösen apró gondjaikat, reményeiket a vágy minden izgalma nélkül, a tiszta lelkek őszinteségével. Nem szépitették egymást, lelkeiket nem röstellették levetkőztetni, a nászágyban sem lehettek volna jobban az egymáséi.

Féltékenységről többé szó sem lehetett. Pedig Saárdy megismételte látogatását a kovácslakban többször is. Tehát lett volna rá elegendő külső ok. A sárdi földesur nyilvánvaló komoly szándéka, gazdagsága, hibátlan jelleme s elég tetszetős egyénisége szemben az István cifra nyomoruságával, ami öt évi várásra itélte Magdát, bizony nem az utóbbi javára billentette a reális élet mérlegét. Menyasszonyán kivül nem tudott a huszártiszt leányt elképzelni, aki hasonló helyzetben ne vetélytársának adta volna az elsőbbséget.

S mégis teljesen nyugodt volt István. Egyformán bizott magában és a leányban. Biztosan tudta, hogy le fogja tenni a vizsgáit s megesküdött volna rá, hogy menyasszonya nem fogja őt cserbenhagyni; a látnokok ihlettségével érezte, hogy előbb-utóbb egymáséi lesznek, lehetetlen minden más eset.

Már hozzá is látott a katona a tanuláshoz: meghozatta a szükséges jogi könyveket. Titokban tanult. Délelőtt egy kerti lugasban, vacsora után szobájában. Egyelőre nem szándékozott tiszti rangjáról lemondani, - tanulni lehet uniformisban is, - élnie kellett valamiből. Megcsinálta a tervét s férfias nyugalommal nézett a jövő elé...

... A tervét megcsinálta Altorjay István, de közbelépett egy előtte eddig ismeretlen férfi s keresztülhuzta naiv számitásait. Meg nem alkuvó, szigoru ember volt s jobban ismerte a nagy törvényeket, mint az idealista szerelmesek...

István váratlanul találkozott vele. Titkos menyasszonya társaságában találta, midőn hozzá látogatóba jött.

Magda elpirult, de azért elfogulatlan kedvességgel mutatta be neki *testvérbátyját*.

A két férfi kezet fogott s az erősek bátor kordialitásával nézett az egymás szemébe.

Szép legény volt a mérnök és elegáns. S csakugyan hasonlitott Istvánhoz.

Ez hallott már erről a hasonlatosságról s a kelleténél talán kissé tovább pihentette szemét a mérnökön.

Az megértőleg mosolygott.

- Azt nézi, - kérdezte udvariasan, - hogy a hir megfelel-e a valóságnak?

István visszamosolygott reá.

- Tudtam, hogy megfelel, hiszen Magdától is hallottam, hogy hasonlitok önre.

A mérnök elkomolyodott kissé. Nem tetszett neki, hogy hugát bizalmasan nevén nevezi a katonatiszt. De azért udvarias és kedves maradt. Elmondta, hogy kétheti szabadságra jött haza, aztán egy vállalat megbizásából külföldre kell utaznia.

- A magyar mérnök kapós külföldön, - jegyezte meg István, - ha nem volnék oly antitalentum a számok és mértani ábrák területén, én is ezt a pályát választanám.

- Az előkelő urfiak jogot tanulnak, vagy a katonai pályát választják, - mondta Korláth Gábor minden célzás vagy él nélkül.

Az apa, aki félév óta nem látta aznap érkezett fiát, kivételképen abbahagyta délutáni munkáját és hazajött, hogy családja körében töltse a nap hátralevő részét. Szerény, de önérzetes szivélyességgel üdvözölte Istvánt.

- A főhadnagy ur mindennap ellátogat hozzánk, - jelentette fiának, - nagyon örülök, hogy jól érzi magát a hugod társaságában.

A mérnök észrevette, hogy huga elpirult. Önkénytelenül a huszárra nézett. Elfogódott volt az is.

- Remélem, - folytatta az apa, - hogy a te társaságod ellen sem lesz a főhadnagy urnak kifogása...

- Ó, - mondta István szerény-zavarodottan, - ellenkezőleg: boldog leszek, ha a mérnök ur megtisztel a barátságával.

- Majd egyszer tiszteletünket tesszük a kastélyban együtt, - szólalt meg Magda, s bátyjára vetette bátortalan kérő tekintetét.

- Legyen szerencsénk, - kérte István a mérnököt mohón, - Magda és hugaim ugyis jó barátságban vannak.

Mély függőleges ránc támadt a mérnök homlokán.

- Atyám jár a kastélyba? - kérdezte s átható szemével megismételte a kérdést.

Pár másodpercig nem kapott feleletet.

- Nem járok, - válaszolt aztán a kovácsmester, - én kovács vagyok, nem kastélyban a helyem.

István tiltakozni akart, de Gábor szavába vágott.

- Atyámnak *ebben* igaza van.

Az ebben szóra esett hangsuly bántotta az öreget.

- *Miben* nincs igazam? - kérdezte, a maga részéről a miben szót megnyomva.

A fiu észrevette magát. Elsimitotta homloka ráncát s bocsánatkérőleg kezet csókolt apjának.

- Megfelejtkeztem magamról, mindenben igazad van.

A meleg jelenet meglepte Istvánt. (Ezek nem egyszerü polgáremberek, gondolta magában, ezek finomlelkü arisztokraták.) Szive melegséggel telt meg, agya valami megfejthetetlen távoli sejtelmes vágyat kergetett. Bármint van és lesz is, - konkludált pár pillanat mulva, - semmiesetre sem kell majd leendő rokonsága miatt szégyenkeznie.

Erre tapintatosan távozni akart, de Magda visszatartotta.

- Nem engedem el ozsonna nélkül. Eleget leszünk Gáborral egyedül.

- Miattam ne feszélyezze magát a főhadnagy ur, - kérte a mérnök is őszinte szivességgel.

Az István hirtelen szive ujból tüzet fogott.

- Mérnök ur, - mondta nekipirulva - ne urazzuk egymást - perte szólitja Magda is hugaimat.

A mérnök gondolkozott egy pillanatig, de nem tovább, aztán felugrott székéről s a főhadnagy felé nyujtotta jobbját.

- Atyámnak ismernie kell önt, - mondta, - szivesen leszek a barátod.

Összekulcsolódott s megrázta egymást a két kemény férfi kéz.

Magda kibontakozott örömében, mint nap sugarától a dércsipte krizantém: ismét a régi szinpompás Magda lett. Behozta az ozsonnát s ki nem fogyott a kinálgatásból. Kikisérte vőlegényét, midőn az pár perccel az ozsonna után távozott.

- Isten vele, édes, - bucsuzott el tőle a keritésnél, - megvallom, kissé féltem Gábortól, de most már szerencsésen tul vagyunk ezen is.

- Eleinte én is féltem, - ismerte be István mosolyogva, - de most már szeretem. Büszke vagyok leendő sógoromra - egészitette ki szavait.

- Hogyne, - vélte Magda, - hiszen csaknem olyan, mint maga.

Kezet fogtak.

- A csók ma elmarad, - mondta a főhadnagy naiv-szomoruan.

- A csók ma elmarad, - hagyta helyben a leány, - de pótoltatni fog.

A kezek szétváltak.

A huszár még hátranézett öt lépés után. A leány még rábiccentett fejével a huszárra, azután visszament a házba...

- Derék fiunak látszik a főhadnagy - jegyezte meg a mérnök, midőn magára maradt az apjával.

- Jó ember, igaz ember, - bólintott rá az apa.

- Csak abban nem vagyok biztos, - kételkedett a kovácsmester fia, - hogy elég erős jellem-e.

Apja kérdőleg nézett reá.

- Mi okod benne kételkedni?

- Tulfinom - állitotta Gábor, - s az élet még nem edzette meg.

V.
Méregkeverők

Korláth Gábor nem volt ismerős a kótaji értelmiséggel. Otthon töltötte ugyan gyermekkora óta valamennyi szünidejét, de nem járt sehová. Olvasott, vadászgatott s inkább a köznéppel érintkezett. Annak a modora és lelke jobban megfelelt az izlésének, mint a félmüvelt uraké.

A kastély lakóit meg éppen nem is látta soha. Altorjayék egy másik (már elkótyavetyélt) birtokukon laktak s egy éve sincs, hogy Kótajra áttelepedtek.

Az a körülmény, hogy a történelmi nevü s csak nemrégiben még nagyvagyonu család felkarolta hugát, kissé megzavarta a fejét. Nem olyannak ismerte a több-kevesebb joggal büszke vidéki földarisztokraciát, hogy egy falusi iparos családjával, legyen az bármily müvelt, érdek nélkül intim baráti viszonyt kössön. Önkénytelenül keresni kezdte magában a titokzatos érdeket s nyomot kereső első gondolatai bizony nem voltak valami épületesek. Főképpen, mikor megtudta, hogy Altorjayék csak hugára reflektálnak, atyjával szemben megtartják a distanciát. Hiszen jó, - gondolta magában a mérnök, - atyjának igaza van: egy falusi kovácsmester sem »kastélyba való«, de akkor nem odavaló a kovácsmester leánya, fia sem. Vagy ha müveltségüknél fogva meg is állanák helyüket a magasabb miliőben, nem volna szabad megkülönböztetésüket apjuk rovására igénybevenniök.

Ezt a nézetét akarta kifejezni István előtt, midőn apja azt kérdezte tőle, hogy miben nincs igaza.

Igy akart felelni:

- Abban, hogy leányodat olyan társaságba ereszted, amely téged nem tart magához méltónak.

De észrevévén, hogy ezzel egyrészt apját bántaná meg, másrészt vendégüket hozná zavarba, sőt lelkiismeretbeli terheket róna bizonyára jóhiszemü hugára is, inkább elütötte a dolgot egy bocsánatkéréssel. A szilánk azonban, bár az István egyenes, meleg egyénisége enyhitett pesszimizmusán, a lelkében maradt. Helyes, gondolta magában, érthető, hogy önfeláldozó szerény atyja nem reflektál arra a társadalmi pozicióra, mely gyermekeit az ő jóvoltából szerzett magasabb müveltségüknél fogva megilleti, mindazonáltal jó lesz vigyázni, ki kell nyitnia a szemét, hogy egész tisztán megitélhesse a helyzetet. Mert az, ami természetesnek látszik a demokrata előtt, az arisztokrata szemében még korántsem az. Hátha nem a belső lelki értéket becsülte meg az Altorjay-család azzal, hogy hugát befogadta, csak egy kívánatos élő csecsebecsét kivánt meg benne, ami különösen férfi-szemek gyönyörködtetésére szolgál s egy előkelő kastélynak is diszére válik mindaddig, mig - *el nem törik.*

A szangvinikus mérnöknek fejébe tódult a vére, midőn erre az eshetőségre gondolt. A Gondviselés müvének tulajdonitotta, hogy hazajött s igy alkalmat nyert a szerinte fejetetejére állitott helyzet tisztázására. Örülnie kellett, hogy István megkönnyitette feladatát. Igen, eleget fog tenni a meghivásnak, de egyelőre nem fogja magát vendégnek tekinteni, hanem vizsgáló-birónak, aki helyszini szemlére száll ki.

Oly türelmetlen volt, hogy jóformán ki sem aludta magát a szülői házban s már sürgette hugát:

- Ha nincs ellenedre, délután letudhatjuk a kastélyban a látogatást.

Magdának (de az apának is) föltünt a sietsége, de nem tett ellene kifogást.

- Mehetünk, Gábor.

Öt óra tájban indultak el. Végighaladtak a falu fővonalán, az országuton. Utjukba esett a Náci hivalkodó vályogkalickája is. A kompánia éppen nála dőzsölt. Az udvaron ittak az urak egy akácfa alatt. A testvérpár láttán megemelték kalapjukat.

- Az inzsellérnek különb vasalt nadrágja van, mint Nácinak, - jegyezte meg Tóni piktor maliciával.

A megpiszkált falusi arszlán belevágott a levegőbe.

- Egy kocapiktor ahhoz nem ért, - viszonozta a tüszurást.

Tóni felszisszent.

- Micsoda? Koca?!... Mondd még egyszer, ha mered!

- Akár százszor is: Koca, koca!

A cinikus ur megforditotta a köpönyeget: elkezdett hahotázni.

- Azért ne pukkadj meg, koma... Nem tehetsz róla, hogy különb szabója van.

Csakugyan jó szabója lehetett a mérnöknek, a jacket ugy állt rajta, mintha ráöntötték volna. Adhatott magára: iskolázottan elegáns volt a járása is.

- Alighanem a bruderhez megyen, - jegyezte meg az irigy Náci s körülnézett, hogy szavai hatását tanulmányozza az arcokon.

De senkisem értette meg.

- Miféle bruderről beszélsz? - kérdezte a segédjegyző.

- De fiatal vagy - nézte le a matador Rubrika Palit (a vicenótárius gunyneve) - csak nem hiszed, hogy a mérnök azért hasonlit a fiatal Altorjayhoz, mert a mamája *megbámulta* az apját.

Ohó! Ez sok volt még a kótaji feketekörmü lovagoknak is. Egy tisztességes hirü elhalt asszonyt igy meggyanusitani!

- Pimasz vagy! - adta le a véleményét Tóni mester. - Megérdemelnéd, hogy a kovács megkalapálja a fejedet.

- Disznóság! - mormogta még a praxi is, aki pedig arról volt nevezetes, hogy állandóan tizenkét asszonyszeretője volt, (ha ugyan hinni lehetett a szavának).

Az észretért Náci ugy cselekedett a rátámadó közhangulat hatása alatt, mint az imént Tóni: megforditotta a köpönyeget.

- Ti vagytok a disznók, - állitotta, - mert komolynak vettétek az ugratásomat...

A testvérpár ezalatt a kastélyhoz ért. Otthon volt az egész Altorjay-család.

A házigazda kimért, de korrekt udvariassággal üdvözölte a mérnököt, hugának megpaskolta a kezét.

- Kis tündér, jó napot!

A tulzott bizalmaskodásnak élét vette az a körülmény, hogy a leányok minden negédességtől mentes közvetlenséggel a Magda nyakába ugrottak.

- Szervusz, Magduli!

- Isten hozott, Csipkerózsika!

István ellenben a legteljesebb tisztelettel hajtotta meg magát a leány előtt. Gáborral ugy fogott kezet, mintha évek óta mindennap találkoztak volna: magától értetődő bizalmas hanyagsággal.

- Szervusz!

Rátukmált egy cigarettát s tüzet adott neki.

A mérnöknek határozottan tetszett ez a minden póz nélküli uri egyszerüség. Teljesen pózmentes volt maga is, ami férfias egyéniségének bizonyos arisztokratikus patinát adott.

Málika alig tudta róla levenni a szemét.

- Maga szakasztott olyan, mint István, - jegyezte meg az őt jellemző szeleburdisággal, - csak karcsubb és szélesebb vállban.

- Én sokat kalapáltam, - magyarázta meg Gábor a termetkülönbség okát, - több az izom rajtam.

- Jé, hát a mérnökök is szoktak kalapálni?

- A gépészmérnökök. Én az vagyok.

- Házakat nem épit? Hidakat se?

- Micsoda csapperli! - jegyezte meg az apja. - Ne vegye komolyan, mérnök ur.

Ez a megjegyzés igen alkalmas volt arra, hogy félszeg helyzetbe hozzon egy rutinos fiatalembert is. Ám Gábor megmutatta, hogy nem egykönnyen jön zavarba: gavallérosan pártfogásába vette a vele foglalkozott leányt.

- Őnagysága - mondta - igen kitüntet, midőn pályám iránt érdeklődik; mint minden igazi dáma, eltalálja, hogy miről beszéljen a vendégével.

Altorjay nagyot nézett. Majd önkénytelenül bólintott a fejével.

- Brávó! - szaladt ki a száján. - Ezt megköszönheted, Málika.

Egy tényt most már megállapithatott Gábor a kastélyban: Málikát Hamupipőkeként kezelték a háznál. Megsajnálta a madárképü kislányt. Hozzászegődött s sokat foglalkozott vele, amiért oly végtelen háládatos volt Hamupipőke, hogy majd elolvadt a szive lángjától.

Egyebet aztán nem is konstatálhatott a vizsgálóbiró ur a felderitendő tényállás megvilágitására. Pedig jó két óráig időzött a helyszinen. Ami első vizitnek sok egy kicsit.

Itt semmit sem találtam, ami gyanura vagy kifogásra adhatna okot - ismerte be magában, kissé röstellve pesszimizmusát, - ezek az Altorjayak a szivükben élnek: született urak.

Megkönnyebbedett. Mély lélekzetet vett, midőn huga társaságában az utcára ért. Tehát csakugyan igaza volt apjának, ő volt a sötétenlátó, szükkeblü filiszter. Igenis, hugának, de mindenkinek ott a helye, ahol legjobban érvényesülnek a kvalitásai. Tehát neki is... Apjára gondolt, a drága jó emberre, aki, mialatt a maga feje fölé emelte volt gyermekeit, szerényen a háttérben maradt. Hálával és büszkeséggel telt meg a szive.

- Valóságos szent a mi atyánk! - áradt ki ajkán az érzése. - Ő mindig az emberek feje fölé fog emelkedni, akármily mélységben helyezkedik is el...

Magda megértette, mire céloz a bátyja. De ő már tul volt azon a lelki evolución, amelyből Gábor csak most került ki.

- Én régen megértettem atyámat, - mondta rajongó szeretettel, - ő azért folytatja a mesterségét, mert nincs szüksége társadalmi állásra, ő egy társadalom egymaga, egy egész különálló ragyogó nagy világ.

- Több, mint *egy* világ, - tóditotta Gábor, - ő az *ember* s az ember fogalmában a jövő világa is, minden világ bennfoglaltatik.

E mélyről vett mondással végképp lerázta lelkéről a terhet, amely még pár órával ezelőtt ónsullyal nehezedett rá. Nem, az ő apja mellett neki nem lehet szerepe, a hatalmas egész ember szinültig és tökéletesen betölti azt a kis világot, amelynek sorsát rábizta a Gondviselés.

Mire a testvérek a kovácsmühelyhez értek, már ott volt Gábor, ahová okvetlenül eljut minden szangvinikus turáni, aki mennyköveket sejtett a levegőégben s ahelyett csudamódra mannát kapott. Kedve átcsapott az egyik végletből a másikba: az égig magasztalta Altorjayékat, mindössze egy szépséghibát fedezett fel bennük: azt, hogy igen elnyomják a kis Málikát, aki pedig oly finom, mint egy francia csecsebecse s oly jó, mint egy falat magyar kenyér.

- Ne gondold, - világositotta fel Magda, - Málika nem a Hamupipőke a családban, hanem a játékos kis nimfa, aki provokálja az enyelgést és kötekedést; ő akkor lenne boldogtalan, ha ugy bánnának vele, mint valami mintahölggyel.

- Haha, - kacagott Gábor, - eredeti egy gyerek!

Mindjárt el is pirult utána, amin igen csodálkozott, mert (szerinte) semmi oka nem volt a pirulásra... Elpirult, de a következő pillanatban már elfelejtette azt is: ujabb friss benyomások árasztották el fiatal lelke szüz talaját. Ezek aztán belevették magukat a fejébe s meginditották agya legapróbb kerekeit is.

- Hohó, - berregték a kerekek - nem olyan ám a világ, Magda fiam, mint amilyennek mi gondoltuk. Sokkal, de sokkal több van benne, mint amennyit mutat. A szépségek - magyarázta - nem hevernek a felszinen, mint a kavics: a gyöngyért, a gyémántért alá kell szállani... vagy a tengerbe, vagy a bányába, egy közönséges, ambició nélkül szükölködő utcaseprő, egy kvalitás nélküli közlegény sohasem fog a nagy rejtett kincsekre rábukkanni: ahhoz akarat kell és lendület. Svung, Magda, svung!

- S benned van? - kérdezte Magda, jelentősen mosolyogva.

Gábor megsejtette, miért mosolyog a huga.

- Kinevethetsz, - mondta diákos őszinteséggel, - mert rászolgáltam. Most már azonban, - állitotta keményen, - nem vagyok többé az a stomfax, aki voltam. Leszállok a gyöngyért s leszakitom a virágot: ez a helyes, ez az Élet, csak a szatócslelküek és a gyávák félnek a cápától, midőn a gyöngyöt halásszák és a tövistől, midőn a rózsát szakitják, a bátrak nem is gondolnak rá.

Egész átlényegült a mérnök óvatos, komoly egyénisége pár óra alatt. Persze nem attól, amit az alatt a pár óra alatt látott és tapasztalt, ahhoz talán mégis kevés lenne ilyen kis idő, hanem attól a titkos rugótól, amit a lelkében megnyomott *valaki*, csak ugy véletlenül, öntudatlanul, mint ahogy merő véletlen és öntudattalanság ezen a világon minden sorsdöntő fordulat, az ember maga csak a jelentéktelen irányváltozásokat szabja meg tudatosan.

Megesik azonban, hogy müködés közben, sőt utána - re bene gesta - egyszerre elpattan a lelki átváltozások rugója. Ezt tragédiának nevezik. Tragédia, mert nemcsak az omlik össze ilyenkor, amit a rugó az emberi lélekből kilökött, hanem az is, ami abban már elhelyezkedett s egy csendes polgári élet zavartalan folyását biztositotta volt.

Viharos gyorsasággal következett el a katasztrófa: huszonnégy órán belül...

Tagbaszakadt falusi ember bizonyára hallott már olyan cécókról (talán részt is vett bennük), amelyek két, sőt három napig is eltartanak. Lakodalom, névnap, agárverseny, legénybucsu addig kötelez, ameddig az emberekben szuffla van. Az pedig sok van egy jól táplált vidéki magyarban, amitől a városi ember egy attakra kész, ahhoz a Náciknak, Tóniknak s kántoroknak leteritésére négy-öt ádáz roham szükségeltetik. Mert ha *totál* berug egy Náci vagy Bandi, azt mondja: kutyát a szőrivel és megiszik tiz kupica rozsólist. Ettől a gyógymódszertől pedig három-négyszer biztosan kijózanodik, tehát ujból lehet kezdenie.

A Náci szerény délutáni kvaterka-partija egy szerencsés (vagy ha ugy tetszik, szerencsétlen) véletlen folytán ilyen emeletes vidéki lakzivá dagadt. A szomszéd patikust éppen arra találta vinni az ördög, de csak a Náci házáig vitte, ott kiszaladt a vig kompánia az utcára s lehuzván szekeréről a hatalmas pénzakrobatának ismert férfiut, kiszabaditotta őt az ördög karmai közül s biztonságba helyezte egy fonott kerti szék kipárnázott ölébe.

A patyikus sohasem volt semmiféle jónak az elrontója: kijelentette, hogy jól van, iszik a kompániával, de miután nem szereti sem a kocsmai bort, sem a félrendszabályokat, engedjék meg neki az urak, hogy hazaküldhesse szekerét egy hordó jóféle szerednyei borért s pár flaska orvosságért (ami alatt konyak értendő természetesen).

Náci, mint házigazda, protestált erre egyet (mert eleget kellett tennie a látszatnak), de csak egyet, mert mire a kettőre került volna a sor, már fel volt peckelve a szája: Tóni nagyügyesen a torkába nyomta festékes zsebkendőjét.

- Ne affektálj, te mágnás, mert kipenderitünk a saját házadból.

Ez imponált. Náci megadta magát. Tóni kihuzta szájából a pecket, a patyikus rendelkezett, a kocsija folytatta utját, de két óra mulva ismét megjelent a hordó borral és az orvossággal.

Elsőnek (versenyen kivül) a szakértő Tóni kóstolt bele a szerednyeibe s csettintvén nyelvével, igy szólt a jeles gyülekezethez:

- Prima, ebből vétek lenne egy cseppet is meghagyni. A mulatság ergo - mondta ki a határozatot, - negyvennyolc óráig fog tartani, ha nagyon sietünk.

Náci kereken kijelentette, hogy ő ennyi ideig nem birja ki izgatószer nélkül.

- Hiszem majd megdopingollak én, - nyugtatta meg Kajdacsy Laci, a patyikus, - azért vagyok méregkeverő.

- Akkor ne vesztegessük a drága időt, - vélte a házigazda s kabátja zsebéből egy pakli vadonatuj magyar kártyát vett elő. Laci patyikus másféle dopingot értett. Eleinte tiltakozott is a nemzeti csöndes ellen, később azonban, hogy egyszersmindenkorra véget vessen a pénzére éhes férfiu piszkálódásának, megadta magát. Kivágta dagadt bugyellárisát az asztalra.

- Hát gyere fiacskám, ha annyi sok pénzed van: osszál!

- En deux? - kérdezte Náci sóvár szemét a buja pénztárcán legeltetve. - Mennyi a vizi?

- Forint, tetszés szerinti majzlival, hozom kizárva.

- Gilt.

- Mennyi pénzed van?

- Majd megtudod, ha elnyered.

Náci is kivágta bugyellárisát, biz az igen sovány volt a Laciéhoz képest.

Ez el is nevette magát rajta.

- Micsoda? hisz ez a félfogamra se elég. Ember, nem tanultál te se természetrajzot, se csillagászatot.

- ??

- Nem tudod, hogy a nagy halak szokták a kis halakat elnyelni s hogy nem a hold vonzza a napot, hanem a nap a holdat!

Csak ingerkedjél, gondolta magában a kozák Náci, majd fogsz te még sirni is.

Az egyszer rosszul jósolt a kártyakozák, Laci patyikusnak lett igaza: a nagy hal elnyelte a kis halat, a hold nem birta magához rángatni a napot. Félóra alatt tisztára kiürült a Náci bugyellárisa, de kárörvendő partnere még azt sem hagyta meg neki, elkapta az orra elől s odadobta a kutyáknak, hátha megeszik a ráragadt zsiradékok kedvéért.

Náci majd felrobbant a dühtől, de azért együtt nevetett a rajta nevetőkkel, nehogy uj tápot adjon a mulatságnak a dühével is. Érezte, hogy tekintélye létráján ismét lejebb csuszott egy fokkal. Mélyebbre már nem szabad sülyednie, különben belelátnak a cimborák a gyomrába s ha egyszer kisült, hogy ő is csak olyan kócvitéz, mint azok, soha többé nem adják le neki a tejet. Pedig abból élt. A gyengék butaságából.

Tehát nevetett a falusi Mefisztó, elménckedett, pózolt, mintha misem történt volna, csak arra vigyázott, hogy szarkazmusának nyilai kikerüljék a patyikust. Mert az, amint tapasztalta, visszalő. Inkább hizelgett a nálánál erősebbnek bizonyult embernek. (Gyere csak az utcámba, majd ott elbánok veled!) A gyengébbeknek már járomban volt a nyakuk, csak a szöget kellett még a lyukba betolni. Azt is megtette Náci, hozatott a zsidótól hozomra száz trabukkót s kirakta az asztal közepére közprédának.

- Szijjatok gyerekek, ha elfogy, lesz több is.

A nagystilü gavalléria megtette hatását. (Mégis ur ez a Náci, egy lyukas vasa sincs, mégsem vesztette el a szivét.) A kántor felköszöntötte a nobilis házigazdát, mindnyájuk »szeretett vezérét, mintaképét, a kótaji magasabb müvelődés apostolát«. A praxinak volt egy skatulya bengáli gyufája, azt, amint leszállt a nap, mind meggyujtogatta az ünnepelt férfi tiszteletére. A biró még a diszpolgárságot is kilátásba helyezte neki. Igaz, hogy akkor már hajnalodott s csicseregni kezdtek a verebek. Tóni piktor botot dugott a hordóba s konstatálta, hogy még meg van a bor fele. A borkorcsolya azonban elfogyott. Se hering, se szalámi, se szalonna.

- Hajrá, praxi, kőtsd fel a zsidót és hozzál elemózsiát!

Az ünnepelt házigazda azonban leintette vendégeit.

- Jobb lesz egy kis korhelyleves füstölt kolbásszal s egy tál szalonnás rántotta, - mondta utólérhetetlen dignitással. - Rubrika Pali költsd fel a gazdaasszonyomat és segédkezzél neki!

Egy óra alatt elkészült a korhelyreggeli, az urak megágyaztak az elkövetkezendő italoknak s további félóra alatt oly gyönyörüen kijózanodtak, hogy szinte megharagudtak magukra. (Hát ezért pocsékolódott el annyi drága bor és konyak!)

Szerencsére adta a hordó: elülről lehetett kezdeni a mulatságot. Dél tájban ismét helyben voltak az urak. De az akkor felvonuló töltött káposzta és rántott csirke ujból elnyomta a mámorukat.

- Keverni kell az italokat, - adta ki Tóni a jelszót, - különben az Atlanti tenger sem boldogul velünk.

Jött egy kondér fekete kávé, sorra került a második üteg konyakos palack, valami édes snapsz is bodorodott valahonnan, egyszóval eleget lehetett tenni a vegyes italozás követelményeinek.

A cimborák derekasan dolgoztak, a gyomrokban végbemenő vegyi folyamatoknak végre sikerült az eszüket végérvényesen elintézniök. Az indulatok felszabadultak az értelem igája alól, mint az éhes fenevadak, a lágy érzések végképp eláporodtak s könnyek alakjában csurogtak ki a szemekből. A praxi cigányért szaladt, Rubrika Pali verset irt, a biró ur ellicitálta a botját, a kántor hamis nótákat énekelt.

- Az én versemet énekelje el, Pehály bácsi! - dadogta a költeményét közben befejezett vicenótárius, - az aztán a vers!

Átadta a kéziratot a házigazdának. Az belekukkantott, de csak ugy immel-ámmal, mert nem bizott az ifju költészetében, de a harmadik sor után már feltette a cvikkert is, hogy jobban lásson.

- Nini, hisz ez a vers pompás!

Végigolvasta a poémát. Mintha csak az ő rendeletére irták volna. Hogy letörje vele annak az embernek a szarvát, aki az ő tekintélyét elsőnek kezdte volt ki a faluban. Akinek a jelenlétében mozogni sem tudott szabadon: félt a nézésétől, a homloka redőitől, a teste sulyától s nem tudta magának megmagyarázni, hogy miért?

- Igazat mond ez a vers? - vallatta a vicenótáriust.

- A tulajdon két szememmel láttam - esküdözött Rubrika Pali.

- Éjszaka történt?

- Mondom, hogy éjféltájban.

- Biztosan ők voltak?

- Hásze csak egy huszár és egy Magda van a faluban. A kovácsmühely előtt guggoltam a tolvajlámpásommal, nem akartam, hogy meglássanak, mert én is menyecskétől jöttem.

- Köszönöm, öcsém, betanuljuk a versedet négy hangra... Állj elő, vén kántor!

A kántor előállott. S a vett parancs értelmében menten hozzáfogott a paskvil megzenésitéséhez. Mire a praxi összefogdosta a bandát (a falu négy sarkában lakó négy cigányt), már javában zengett a dal »*A nyalka huszárról és a szent kisasszonyról.*«

A rácsos keritésnél apró süvölvények és süldő lányok állottak, de akadt a nézőközönség között pár vénasszony, sőt megállott az uj nóta hallatára Csuka is, a harangozó. Elvegyült a vénasszonyok közé. Igen figyelte a szöveget s csunyán röhögött.

- Halli-e, Sári néni?

- Nem vagyok tán süket.

- Hát kiről szól a nóta, hihihi?

- ??

A harangozó nem mondta meg, kiről szól a nóta, tudta, hogy ki fogják azt most már a vénasszonyok találni anélkül is...

... Ha tudta volna Altorjay István, hogy lovagias szolgálatának ilyen vége lesz, dehogy kisérte volna Korláth Magdát éjféltájban haza.

VI.
Fény és árny

Alig huszonnégy órával első látogatása után (tehát a Náci-féle cécó második napján) kedves meglepetés érte Korláth Gábort. Levelet kapott Málikától. Még pedig igen titokteljes körülmények között. A csitri szolgáló, aki az irást kézbesitette, a keritésnél leste s csipte el »a tekintetes inzsellér urat« egy órai ácsorgás után. Hogy tiszteltteti a nagyságos kisasszony a tekintetes urat, kukkot se szóljon a levélről senkinek, mert szörnyen nagy titkok vannak benne. Aztán elszaladt a kislány, anélkül, hogy a mérnök szemébe nézett volna. Ilyenformán nem mondhatta el otthon a kisasszonykának, milyen hatást tett a levele a »nagy szép urra«; ügyetlen spirka volt.

A nagy szép ur persze zavarba jött. Majd mosolyogva csóválgatta fejét. Mit akarhat tőle a kedves kis leány? Titokban! Egy napi ismeretség után! A helyzet oly uj volt, szinte elképzelhetetlen, hogy meglepődött volna rajta a legcinikusabb ember is. Gábor feltépte a boritékot s hozzáfogott a divatos szarkaláb-hieroglif megfejtéséhez.

»Kedves Korláth! Ne magyarázza félre ezen gyermekes lépésemet, én nyiltan akartam fellépni, de mindenki megtiltotta, legfőképpen Pista. Már pedig ugy érzem, tenni kell valamit, ha az ember bajban van, a jó emberek arra valók, hogy segitsenek egymáson. Maga jó ember s az egyedüli, aki hamarosan segithetne rajtunk. A cséplőgépünk elromlott s a gépész nem tudja, hogy hol van a hiba. Maga ugy néz ki, hogy biztosan kitalálná. Felesleges lenne Pestről főgépészt hozatni, de meg nincs is pénzünk rá. Nem tudnánk a cséplést folytatni s ha eső találna jönni, beázna a kazal s odaveszne az aratás. Magában minden bizodalmam, kedves Korláth. Sétáljon ki *véletlenül* a felső majorba négy óra tájban, ott fogom várni és megnézzük a gépet és kitanitjuk a gépészt, hogy mit kell kireperálnia. Pá, kedves Korláth

szivből üdvözli *A. Málika.*«

Hát ez nem sablonos levél, konstatálta a mérnök kipirulva, ennek kisugárzása van, mint a drágakőnek. Ezt aranyba kellene foglalni. Előbb azonban a gépet fogja kireperálni, ugy kireperálja, hogy sohasem áll meg többet. Még jó órája volt a randevuig; besietett a házba, belenézett a tükörbe, kicsinositotta magát, aztán fejébe nyomván egy nyalka puhakalapot, nekivágott a felső majornak. El kellett haladnia a Náci portája mellett, ahol éppen a rántott csirkénél tartottak a magyarok s oly feszült figyelemmel ettek, hogy se láttak, se hallottak: egy kinai mandarint sem vettek volna észre, nemhogy egy copftalan mérnököt. Viszont azonban ők sem szurtak szemet. A zömök kecskelábra fektetett hordó az udvar közepén feltünt ugyan Gábornak, de azt már nem árulta el a hordó, mekkora garázdálkodást vitt véghez az agyakban huszonnégy óra alatt.

Gábor egy viglábu gondtalan baka fürgeségével szedegette lábait. Tuláradó jókedvében átugrotta nemcsak az utját keresztező árkokat és töltéseket, hanem a fák árnyékait is. Fütyörészett, dudorászott, de csak addig, ameddig a szeme meg nem akadt egy fehérruhás leányalakon, aki piros napernyővel integetett feléje. Akkor elhallgatott a mérnök s visszaintegetett a kalapjával. Öt perc mulva helyben volt: Altorjay Málika előtt.

A leány pipacspiros volt, mint a napernyője. Nyilván szégyelte magát, de a nyelvecskéje azért szabályosan pergett.

- Jónapot, kedves Korláth, tudtam, hogy el fog jönni, csak abban nem vagyok bizonyos, hogy nem fog-e elitélni ezen merész lépésem miatt?

Kezet nyujtott. Észrevehetően reszketett és meleg volt a keze. Gábor szeretett volna valami igen szépet, megnyugtatót mondani, de olyan ügyetlen volt, szó helyett ráhajolt a leány kezére, mintha meg akarná csókolni, de utolsó pillanatban elejtette a forró leánykezet is. És mukkot se szólt.

- Tudatában vagyok annak, hogy tilosban járok, - folytatta Málika, - de lássa, az ember nem mehet mindig az esze után. Egy krajcár sincs a háznál, - magyarázta, - hitel sincs és áll a gép...

Elhallgatott. Egy könnycsepp csillogott a szempilláján.

- Hiszen megcsináljuk a gépet, - jött meg végre a mérnök szava, - ha csak ketté nem repedt hosszában, holnap járni fog.

Az ő szemében tüz csillogott, ami menten felszivta a leány könnyét.

- Jaj, be pompás, gyerünk!

A közellévő géphez mentek, a kazlak közé. A gépész a beteg lokomobil alatt hortyogott. Málika felpiszkálta a napernyőjével.

- Gépész ur, mutassa meg a gépet a mérnök urnak.

Az csak a vállát vonogatta morcosan.

- Azon nem segit a mérnök ur.

- Azt maga nem tudhatja - utasitotta vissza Gábor a gépész bizalmatlanságát parancsoló hangon. - Feleljen a kérdéseimre.

A gépész ismét vállat vont, de azért felelt a feltett kérdésekre. A végén még egy embert kért Gábor segitségnek, aztán belenyult a szerszámos ládába.

- Nem lehetnék én az az ember? - kérdezte Málika zavarodottan. - Ne felejtse el, hogy apáéknak semmit sem szabad erről a mi összeesküvésünkről megtudniok... A gépész urat már megeskettem, - vallotta be pirulva, - de minden embert csak meg nem eskethetek.

Gábor mosolygott.

- Megpróbálhatjuk. Aztán a gépész felé fordult: - Gépész, lazitsa meg a csavarokat!

A gépész engedelmeskedett, de munkához látott maga a mérnök is. Félóra alatt rájött a baj okára. Jelentéktelen hiba volt (talán éppen azért kerülte el a gépész figyelmét), mindössze egy elhajlott acélcsövet kellett pótolni. Találtak egy alkalmas heverő acélcsövet, csak ki kellett dolgozni és helybeilleszteni.

- Málika kisasszony, - jelentette Gábor lelkesen, - beérem a kegyed segitségével.

Bementek a gépészmühelybe és tüzet szitottak. Málika feltüzte a szoknyáját. Helybehozta a férfiaknak a szükséges faszenet és vizet. De a fujtatót is ő kezelte. Arca sugárzott a büszkeségtől, talán világéletében sem csinált ennyi hasznot.

Gábor izzadott a kemény kalapálástól s a parázs hevétől. Málika rászólt:

- Korláth, vesse le a kabátját, lássa, én sem szégyellem a feltüzött szoknyámat!

Pillanat mulva ingujjban folytatta a mérnök a kovácsolást. Kiszabta, helyére illesztette az uj csövet, aztán a gépésszel együtt megerősitette a meglazitott csavarokat. Végül szeretettel megkopogtatta a kazán oldalát, mint valami jóféle paripát.

- Málika kisasszony, köszönöm kedves közremüködését, kész a gép.

- A naccságos mérnök ur érti a dolgát, - ismerte be az imént még morcos gépész tisztelettel, - holnap reggel munkába állhatunk.

A leány oly csudálattal nézett a mérnökre, mintha egy életmentő hős állott volna előtte. A gépész előtt röstellett hálálkodni, magával hivta a gép megmentőjét.

- Jöjjön, Korláth, kisérjen el egy darabig.

Gábor megmosakodott előbb, aztán követte a leányt.

Az igen nehezen szólalt meg. Keble pihegett, mint a fáradt galamb, nem tudott szabályosan lélekzeni.

- Korláth Gábor - küzdötte le végre keble hullámait - édes Korláth Gábor, mivel háláljam meg a jóságát!

A férfi zavarba jött.

- Ugyan, édes Málika kisasszony, szóra sem érdemes.

- Bizony Isten megcsókolnám a kezét, - mondta a leány ártatlan gyermekszivet tükröző szemét a férfi lángoló arcára emelve, - engedje meg...

- Ó nem, azt nem, - hebegte a mérnök, - hanem én a magáét... igen, igen... ezt kérem... ezt meg kell engednie...

Röpült a leány keze a férfi felé.

- Hiszen megengedem, fogja, itt van magának.

Gábor elkapta a fehér kis jószágot s rálehelte a lelkét. Eleinte gyöngéden, szinte áhitatosan, majd önfeledt szenvedelemmel, tüzesen.

- Ó, - jajdult fel a leány és elhalványodott.

De azért nem vonta meg a kezét a férfitől, valameddig az magától el nem eresztette.

- Nagyon megcsókolt, - mondta aztán panaszosan bugva és sirva fakadt.

A férfi nem tudta hova legyen.

- Málika - zihálta - ha megsértettem, ha...

- Ó nem, nem, - tiltakozott a kislány a föltevés ellen, aztán elszaladt. De még visszafordult és intett a szerelembélyeges kezével.

- Ó, nem, nem, - ismételte, - szép volt, csak szokatlan és csodálatos...

Ellibbent, mint valami tünemény. Gábornak gyökeret vert a lába s elhomályosodott a szeme.

- Szeretlek, te tündér, te földi csuda!

A szerelmes férfi rózsaszinü ködben támolygott hazafelé. Alig vette ki a vele szembejövő emberek arcvonásait. A hangot azonban kétszeresen hallotta, ami bántotta idegeit, mert megzavarta boldog mámorát.

Egy hitvány parasztporta kapujában a harangozó egy asszonnyal suttogott. Gábor tisztán kivette, hogy a hugáról pletykázik. De hogy miben állott a pletyka, azt nem hallotta jól. Támolyogva folytatta utját, mint aki a felhőkből egyszerre a földre zuhant. Valami gonosz előérzet megkeményitette lépéseit. S egész valóján elhatalmasodott régi pesszimizmusa. (El kell felejteni ezt a mai gyönyörü álmot, gyötörte magát, az ő helyzetében csupa nevetség a remény és a hit.) Már tisztán, szinte élesen látott, midőn a Náci háza elé ért.

A cimborák éppen énekeltek. A kántor dirigált. A hallgatóság az utcán kacagott. Hála a harangozó élelmességének, már mindenki tudta, hova vág a Rubrika Pali hamis nótája. »*A nyalka huszárról és a szent kisasszonyról.*«

Pillanat alatt megértette az alávaló kuplét Gábor is. A másik pillanatban megragadta a rácsos kaput, s kitört belőle egy lécet. A következőben meg már ott termett a részeg dalosok között. Megcsóválta feje fölött a lécet és ütött.

Náci vérző fejjel a földre bukott.

VII.
Kibontakozás.

Kemény volt a Náci feje: nem törött be, csak megduplázódott. De huszonnégy óra alatt ismét lelohadt eredeti terjedelmére. Nagyobb fizikai következményekkel tehát nem járt volna a mérnök ütése, ha csak egy koponyát ért volna. De kárt tett biz az erkölcsiekben is. Két család nyugalmát dulta fel, sebeket ütött a sziveken, fejetetejére állitotta jóformán az egész falut.

Az érdekeltek közül legelőször Altorjay István vett tudomást a csapásról. Magától az elkövetőjétől tudta meg.

A huszár éppen Magdánál volt látogatóban, mikor Gábor a tett szinhelyéről hazaérkezett. A dult arcu férfi nem üdvözölte vendégét: egyenesen nekiment ellenségesen.

- Főhadnagy ur, ön hirbe hozta a hugomat.

István elsápadt. Zavarban volt, de pillanat alatt összeszedte magát s urias nyugalommal parirozta a támadást.

- Vigyáztam magamra, - jelentette ki fagyosan, - inkorrektséget senki sem hányhat a szememre.

- Nem, nem, - erősitette Magda is, aki titkos vőlegénye oldalán reszketett.

- Azt majd én fogom megitélni, - mondta a mérnök remegve az indulattól. - Részeg emberek nótába foglalták s faluszerte éneklik a szerelmi viszonyát, - ujságolta, - az egyiket éppen most ütöttem le a tulajdon két kezemmel.

Magda elsikoltotta magát, de nem vesztette el lélekjelenlétét. Vőlegénye karjába kapaszkodott.

Az teljesen nyugodt volt, mint az igazi bátrak a veszély legfelsőbb fokán, tisztán átlátta a helyzetet: hogy a szangvinikus mérnök hevességével szinte helyrehozhatatlan hibát követett el.

Azért nem volt keserüség a szemrehányásában, inkább csak szomoruan jegyezte meg:

- Mit cselekedtél, Gábor!... Nem gondoltad meg, hogy ehelyett a botrány helyett elsősorban *engem* lett volna testvéri kötelességed kérdőre vonni!

- A sorrend mellékes, - heveskedett a mérnök, - kérdőre vonom most. Mi igaz a nótában: megcsókolta a hugomat?

- Meg, - vallotta be István minden habozás nélkül, szinte büszkén.

- És én visszacsókoltam őt, - mondta Magda párjához simulva s nyugodtan állva bátyja szikrázó tekintetét.

Az ugy elhült erre a nyilt kettős vallomásra, hogy szinte elvesztette a talajt lába alól.

- Érthetetlen, - zihálta kapkodva, - még csak nem is tagadjátok... hol itt a szemérem, a becsület!

István valósággal megszánta a vergődő férfit. Gyöngéden lesimitotta karjától a párját s bátyja vállára fektette a kezét.

- Csillapodjál, Gábor, a helyzet most már ugy parancsolja, hogy mindent elmondjak neked. Nemcsak neked, de mindenkinek. Atyádnak és az én atyámnak is. Magda, - jelentette ki meghatottan, kezet csókolva menyasszonyának, - Magda és én örök hüséget esküdtünk egymásnak, a mi szerelmünk végzetes és örökkévaló.

Gábor egy székbe hanyatlott s kezébe temette arcát.

- Miért titkoltátok? - nyögte. - A titkolódzás nem méltó igaz emberhez, most viselhetjük a következményeket.

- Azt is viselni fogjuk, - mondta a huszár nyugodtan, - a lelepleztetés még sokkal sulyosabb következményeivel együtt.

A mérnök fellökte fejét.

- Ugy beszélsz, mintha szemrehányást akarnál nekem tenni. Talán én lepleztelek le benneteket!

István vállat vont.

- A részeg emberek nótája elhallgatott volna, - állitotta, - gondom lett volna rá, de most már, azután a tettlegesség után, hiába erőlködném, egy botránnyá fajult dolgot nem lehet többé egy kardcsapással elintézni. Szint kell vallani.

Most már Gábor rántott a vállán.

- Hát aztán. Jobb ugy... az egyenes ut.

- Neked talán jobb, - világositotta fel István - de nekünk aligha, mert hosszabb és göröngyösebb. Atyám, miután tönkrementünk, ellenezni fogja házasságunkat s mindent el fog követni, hogy akadályokat görditsen uj életpályám elé.

- Uj életpályád elé?

- Nem maradhatok huszártiszt, mikor nincs kaucióm.

A mérnök megrendült belsejében, de kifelé makacs maradt.

- Mindegy - mondta - mindenképpen jobb az egyenes ut, ha nehezebb is.

Majd könnyeket látva huga szemében, hirtelen ellágyult.

- Bocsássatok meg - esedezett, - a dolog talán jobban fáj nekem, mint nektek, de legalább tisztázva lesz a helyzet s ez mindennél többet ér.

Kezét nyujtotta leendő sógorának.

Az készségesen elfogadta a nyujtott jobbot.

- Adja Isten, hogy igazad legyen!

- Adja Isten! - ismételte Magda s bátyja keblére borult.

Ebben a pillanatban lépett be a szobába az atyamester. Bőrkötényesen, verejtékes homlokán még ott feketéllett a rátapadt korom is.

Fia mindent elmondott neki apróra.

A kiklopsz olimpusi nyugalommal hallgatta végig. Az indulatnak semmi nyoma az arcán, még a homloka se szaladt ráncba.

Csak aztán kezdett beszélni, miután fia elhallgatott. Igy szólt:

- Gábor fiam, nagy meggondolatlanságot követtél el, cserbenhagyott az *uri* ösztönöd. Nemes ember nem szokott ok nélkül bujkálni, mert annál nincs nagyobb teher, de ha egyszer rámérte a Sors ezt a terhet, bátran és emelt fővel viseli.

Majd István felé fordult és igy folytatta:

- Helyesen cselekedett, öcsém. Örömmel fogadom vőmül, nekem is van egy nagy titkom, de azt nem fogja a fiam idő előtt kipattantani; sugdoshatnak az emberek, de bizonyosat nem fognak megtudni. Ülök a titkon, de ha Isten is ugy akarja, nemsokára fel fogok kelni *s magamhoz emellek benneteket is; mindnyájatokat.* Addig ne faggassatok.

Kezet nyujtott leánya vőlegényének.

Annak erre valami régi, még gyermekkorában elhangzott mese csengett vissza a fülébe, titokzatos családi legenda, ami csak egy ideig szokott kisérteni, aztán kiszáll az emlékekből, mint kéményen a füst. S most mégis megfogta, szinte megmarkolta a huszár képzeletét. Hatása alatt görcsösen fogta a kovács kezét s egy hirtelen kerekedett ösztönének engedve, villámgyorsan ráhajolt és megcsókolta azt.

A kiklopsz meg volt hatva.

- Hát igy is jól van, fiam, - mondta, - jer a keblemre és ölelj meg.

Megcsókolta leendő vejét. Aztán a leányát. Fiát kihagyta.

- Legnehezebb neked azt megbocsátani, - szólt ehhez, - hogy nem biztál a hugod tisztaságában. Meg fogsz verekedni azzal a himpellérrel, akit leütöttél, - adta ki a parancsot, aztán elmégy hazulról s addig nem jössz vissza, mig nem hivatlak. Értetted?

A fiu kezet csókolt megszégyenülten, alázatosan.

- Értettem, atyám.

Magda, a galamblelkü leány, atyja nyakába borult.

- Ó apa, apácska, ne légy hozzá oly szigoru, hiszen csak jót akart.

- Csak jót akart, - visszhangozta István párja szavait.

Az öreg megnyugtatólag bólintott.

- Tudom, - mondta, - nem is büntetésből küldöm el Gábort, hanem, mert szálka lesz itt mindenki szemében s vérmérséklete sem alkalmas arra, hogy ő korrigálja ki, amit elrontott. Azt én vállalom magamra...

István bucsuzott. Magda kikisérte a rácsos kapuig.

A leány vőlegénye vállára hajtotta fejét.

- István, bántja az eset?

A férfi átkarolta menyasszonya vállát.

- Kevésbé, mint gondoltam volna, - ismerte be, - hiszen most már büszkén vallhatlak menyasszonyomnak az egész világ előtt. Csak szegény apát sajnálom, - tette hozzá halkan, szomoruan, - de félek az erőszakosságától is.

Bucsucsók. A leány visszament a házba, a huszár hazasietett. Apró, lelkesen tárgyaló csoportokat vett észre az utcán. A jegyzői lak előtt az időközben teljesen kijózanodott Rubrika Pali vitte a szót, de menten elhallgatott, midőn közeledni látta a huszárt. Tiszteletteljesen megemelte előtte kalapját. Bánta már, mint a forró koncba harapott kutya, hogy belemászott a költészet birodalmába, mintha érezte volna, hogy hátra van még számára a fekete leves.

De csehül érezték magukat cimborái is, a vele együttlévő s ugyancsak kijózanodott dalárok: a praxi, a meggyőződése ellenére beugrott piktor is. Különösen midőn Altorjay nem fogadta üdvözlésüket.

- Most kezdődik csak az igazi muri, - vélte Tóni mester, - fenjétek a kardotokat!

- Bocsánatot kellene kérni, - javasolta a praxi, - mint igazi férfiakhoz illik.

- Mink csak kimászhatunk a slamasztikából, - biztatta magát a segédjegyző, - de mi lesz Nácival!

- Az az ő dolga, - vélte a piktor, - ő képes arra is, hogy zsebrevágja azt a dorongot, amivel leütötték...

A cimborák elhatározták, hogy bocsánatkérő deputációvá alakulnak s másnap reggel audienciára mennek a kastélyba és a kovácslakba. Mert ők igazi férfiak: belátják a hibájukat...

István ezalatt hazaérkezett. Családja éppen akkor ült le vacsorához. A huszár szintén helyet foglalt persze, de alig evett. A családfőnek sem volt étvágya, de az legalább ivott. Szaporán hajtogatta borospoharát, s minduntalan végigsimitotta kezével gondárnyékos homlokát. Hallgatott.

Általában nyomott volt a hangulat az asztalnál, még Málika se pöntyögött. Csak révedezett, mosolygott magában, a lelkével nem volt jelen.

Róza tudta, mi bántja az apját, de arról sejtelme sem volt, hogy mi baja lehet testvéreinek.

- Miért folyik az orrotok vére? - kérdezte ezektől. - Összeszedhetnétek magatokat apuska kedvéért.

Az öreg Altorjay belelegyintett a levegőbe.

- Hagyjatok, gyerekek, engem ugyse lehet most felviditani.

- Hiszen ugy tudom: járni fog a gép, - szólalt meg végre Málika is, - a gépész megtalálta és kijavitotta a hibát.

Fülig pirult az alakoskodásán, de ezt senki se vette észre, mindenki az apa arcát leste.

- Lehet, hogy a gép járni fog, - mondta ez keserüen mosolyogva, - de már az sem segithet rajtunk. Gyerekek, - vallotta be bünbánólag, - tönkretettelek benneteket.

- Az semmi, - vigasztalta Málika lelkesen összetört apját - majd dolgozni fogunk, vigan leszünk.

- Nekünk nem tartozol számadással, - mondta István meleg hangon, - a legjobb apa voltál, meg fogunk állani a magunk lábán, csak ezentul se vond meg tőlünk a szivedet.

Róza az apja kezét simogatta.

- Bennünket ne félts.

Az apa elérzékenyedett.

- Jó gyerekek vagytok, - mondta, szemét törülgetve, - nemes fajta, büszke vagyok rátok.

Asztalt bontott és szobájába vonult.

A testvérek még a nappaliba mentek: ott itták meg a teájukat. Hallgatagon szürcsölték az illatos italt. Róza boszusnak látszott, Málika ábrándozott, István örvényes gondolataival küzködött. Oly nehéz volt a lelke, hogy végre is kénytelen volt rajta valamiképpen könnyiteni.

- Leányok, - jelentette ki mély lélekzetvétel után, - eljegyeztem magamat Magdával s ezt holnap be fogom jelenteni apának is.

Csend. Málika szólalt meg először.

- Jól teszed, ha szereted, - mondotta, - én gratulálok.

Bátyja nyakába borult és elkezdett sirni. De valójában nem a bátyja boldogságán való örömében könnyezett. Atyjára gondolt, akinek ismerte az Istvánra épitett házassági terveit és - magára. A férfira, aki illetetlen kezén hagyta ajka tüzbélyegét. Ugy érezte, hogy valakinek a családban fel kell magát áldoznia az apa kedvéért. S az csak ő lehet.

- Én szeretem Magdát, - szólalt meg végre Róza is, - rendes körülmények között örülnék is a házasságodnak, de igy lehetetlen. Féltem szegény apát.

- Igazad van, Róza, - ismerte be István, - ha lehetséges lenne, nem is szólnék most neki, de olyan a helyzet: kénytelen vagyok vele.

Elmondta a délutáni eseményeket. A kovácsmester titokzatos szavait sem hallgatta el. S jóltevő reménykedéssel füzte hozzá:

- Azt hiszem, menyasszonyom előkelő leány. Ugy érzem, az apja nem az, akinek kiadja magát. Csak ez lehet a titka...

- Én is azt hiszem, - mondta Málika pirulva, mohón, - a látszat is amellett szól, egy egyszerü kovácsnak nem lehetnek olyan előkelő gyermekei.

Róza cinikusan mosolygott.

- Adja Isten!

Szobájába ment, magukra hagyva testvéreit. Málika átült a divánra bátyja mellé. Szorosan hozzásimult. Mondani is szeretett volna valamit, hogy könnyitsen a szivén (a bátyjáén is, a magáén is), de István elébe vágott. Szokatlanul meleg volt a huszár hangja, de lágynak, szinte szentimentalisnak tetszett a nézése s kézmozdulata is.

- Málikánk, kis Csipkerózsikánk, - kezdte, - nekem megmondhatod az igazat: ugy-e Korláth Gábor javitotta ki a gépünket?

A kisleány lesütötte szemét.

- Igen, - mondta halkan, - nem engedelmeskedtem nektek, mégis szóltam neki.

István gyöngéden simogatta huga kezét.

- Hiszen nem olyan nagy baj, Gábor uriember, nem fogja félremagyarázni a közeledésedet.

Közeledésedet! A szó szeget ütött a leány fejébe.

- Mit akarsz azzal mondani?

- Igen ártatlan vagy, Csipkerózsika, - magyarázta a bátyja, - hatványozottan érzel s szokatlanul nagyitva árulod el érzéseidet, ami félreértésre adhat okot.

- Azaz a kacérság látszatát keltheti: akarod mondani.

- Ugy van...

A leány gondolkozott egy pillanatig.

- Nyugodt lehetsz, István, - mondta aztán - engem nem szoktak az emberek komolyan venni, én meg... én meg igen kevéssel beérem, talán egy - emlékkel is.

Csend. István belelátott huga szivébe.

- Málika, a mérnök tetszik neked...

A leány elsápadt. Bátyjára emelte riadt tekintetét.

- Nem... Ne féljetek: a Saárdy Jenő felesége leszek.

Féljetek! Ez a szó meg az István fejébe ütött szöget.

- Mi érdekem lehetne nekem, hogy a Saárdy felesége légy? - kérdezte szinte szemrehányó hangon. - Csak nem gondolod, hogy spekulálni akarok a saját édeshugom szivével!

- Nem gondolom, - válaszolt a leány hótkomolyan, - de a helyzet olyan: szinte kötelességemmé teszi ezt a lépést, különben dobra kerül az utolsó Altorjay-birtok s azt tul nem éli szegény jó atyánk.

- Ah, értem!

István felugrott helyéről s össze-vissza járkált a szobában.

- Megértelek, - folytatta, - ugy véled, valamelyikünknek fel kell magát áldoznia. Családi politikából. Vagy nekem, vagy neked. Te, a gyenge leány magadra vállalod az áldozatot, tehát én, az erős férfi, vigan fütyülhetek. Nemde, igy gondolkozol?

- Szivesen teszem, István, - mondta a leányka halkan, - értem nem nagy kár... Az alsóbbrendü lények különben is kevésbé érzékenyek... Én könnyen megvigasztalódom.

- Én meg, - jelentette ki István érces erővel, - nem fogom türni, hogy eladd magadat a család kedvéért... Különben is, - folytatta szelidebb hangon, - honnan veszed, hogy Saárdy feleségül akar venni? Rövid pár hete még Magdával voltak komoly szándékai, igaz, hogy a dolog nem rajta mulott, de akkor is, ilyen rövid idő alatt, csak nem cserélhetett szivet. Vagy képes volnál hozzámenni azzal a tudattal is, hogy ő sem szeret téged, csak asszonyt akar a házhoz, alkalmatos fölsőbbrendü cselédet, aki jó lesz anyának is?

- Akkor is hozzámennék, - jelentette ki Málika határozottan, - amint hogy nem is csinált előttem belőle titkot, hogy Magdát szerette, de reménytelenül.

Végtelen szánalom fogta el a szerető testvér szivét.

- Hát már ennyire vagytok, Csipkerózsika? Komolyan beszélt veled?

- Még nem, de már igen közel van hozzá.

István visszaült a leányhoz és átkarolta a vállát.

- Testvérkém, várj egy ideig, addig ne ereszd Saárdyt magadhoz egész közel. Igérd meg nekem.

A kislány bóbitás feje bátyja vállára billent.

- Mire számitasz, Pistikém?

- Magam sem tudom, - hadarta a huszár, - a Gondviselésre, Korláth Péterre, valami csudára: olyan előérzetem van, nagy fordulat előtt állunk; ha a kovácsmesterre nézek, ugy rémlik nekem, mintha egy titokzatos mindenható elemi erővel rendelkeznék benne; s hogy ez az erő neked is rendelkezésedre fog állani.

A leány szeméhez emelte jobb kezét, mintha tanácsot akart volna kérni attól a forró csóktól, ami pár órája rajta égett, aztán elernyedt, végkép elhagyta magát.

- Jó, - mondta halkan, - várni fogok, amig lehet.

Alig pár másodperc mulva elaludt bátyja kebelén. Az akkor ölébe vette a dércsipte kis mimózalényt s nénjéhez vitte a leányok közös hálószobájába.

- Róza, vigyázz reá... a mi Csipkerózsikánk beteg...

Beteg volt a kemény huszár maga is. Összetörték a nap izgalmai, a rámeredő kétségek s az apjáért való gondja. Hótt fáradtan került ágyába s pár másodperc alatt elaludt. De nem sokáig tartott az álma, hajnalban fölébredt s nem tudott ujra elaludni. Dalos madarak dudorásztak a kertben: ablakot nyitott, hogy beeressze a friss levegőt s a napsugarat. Felöltözködött, aztán kiment a szabadba. Ki a kertből; a harmatos mezőre vágyott. Csupa csatak volt a ruhája, midőn két órai séta után hazakerült. A kert végiben - nagy csudálkozására - szembe jött vele az apja.

- Ilyen korán, apa? Még hét óra sincs.

- Nem tudtam aludni. És te hol voltál?

- Én sem tudtam aludni, kisétáltam a mezőre, megnéztem a cséplést is.

Az öreg nemes maga elé nézett egy ideig, aztán megkérdezte:

- Ugy-e, a mérnök hozta helyre a gépet?

- Ő.

- Mindjárt sejtettem.

- Én is.

Elhallgattak. Pedig mindkettőjük nyelve hegyén tüzelt a szó. De nem merték a parazsat megbolygatni: féltek a lángjától. Egymást féltették tőle.

Végre mégis erőt vett magán az apa. Zsebébe nyult s egy irást vett ki belőle.

- Olvasd, fiam.

István csak belenézett. Aztán szó nélkül visszaadta az apjának. A kótaji birtokra vonatkozó árverési hirdetmény volt: eleget mondott a cim maga.

- Tehát végünk, - konstatálta a tönkrement földesur a kishitüek kétségbeesésével.

A katonafiu, bár vérzett a szive, összeszedte minden energiáját, hogy balzsamot találjon arra a másik vérző sebre, ami apja szivében tátongott. Elnevette magát, könnyelmüen, szeles közvetlenséggel.

- Semmi bajunk, - állitotta, - vigabban leszünk, mint valaha, mert nem lesz gondunk.

Az apa félreértette fia jókedvét. Megkönnyebbedett.

- Tehát mégis rászántad magadat végre, - sóhajtotta boldogan, - megmented az utolsó ősi birtokot.

- Ó, arra én képes nem vagyok, - hütötte le a fiu apját hidegvérrel, de tőle telhető szivbeli humorral, - honnan venném a pénzt?

Az apa legott visszaesett előbbeni melankóliájába.

- Hát nem a Forray-leányra gondoltál? Nem veszed el?

- Nem.

A huszárnak szinte hangosan dobogott a szive a végtelen szánalomtól, ami ránehezedett. De azért pillanatig sem habozott az alkalmat megragadni: nekivágott a kinos mütétnek, amin előbb-utóbb, de még aznap tul kellett esnie.

- Megházasodom, - folytatta, - de csak évek mulva és nem egy Forray-grófnőt veszek el, hanem azt a leányt, akit szeretek.

Altorjay mellére horgasztotta fejét. Csak ötvenhárom éves volt, de hetvenet mutatott.

- Kit akarsz elvenni? - kérdezte apatikusan.

- Korláth Magdát szeretem.

Végre kimondta a fiu a nagy szót. Szinte elállott a lélekzete, ugy várta az apjára mért emez utolsó *csapás* hatását. Ám, végtelen örömére, elmaradt a hatás, legalább is nem igen látszott meg az öregen.

- Jól van, - mondta nyugodt rezignációval, - Magda kitünő leány és most már ugyis mindegy, akármilyen házból való: az Altorjay-nemzetség elesett, ebben az ősi hazában egy talpalatnyi földje se lesz.

- Csak szive legyen és jelleme, - vélte István, - földet szerezhetnek az ősi erények erejével az utódok is.

- Csakhogy azok az ősi erények ma semmit sem érnek, - ellenvetette az apa keserüen, - inkább handicapteher, mint erő.

- Az ősi bünök nélkül, - állitotta a fiu fanatikusan, - a legnagyobb erő ma is.

Szép volt igy a huszár, apja nem állotta meg, hogy keblére ne ölelje.

- Isten vezéreljen, fiam, - mondta meghatottan, - de gondolj hugaidra is, ha meg találnék halni.

- Eh, dehogy halsz meg, - rázta fel István apját kiméletlen erővel, - a kishitüség is a régi bünök közé tartozik.

Az öreg nemes mintha elszégyelte volna magát.

- Igaz, - ismerte be magábaszállva - mindig puha voltam: féltem a küzdelemtől; de most majd összeszedem magamat...

Ebben a pillanatban egy inas tünt fel a szemhatáron. Istvánt kereste. Hogy a tekintetes mérnök ur beszélni szeretne a nagyságos főhadnagy urral: a kastély előtt várja.

- Miért nem vezetted az ebédlőbe? - kérdezte a háziur. - Oda kéretjük, mindjárt ott leszünk.

Az inas előresietett. A két Altorjay már az ebédlőben találta Gábort, mire a kastélyba érkezett. Mégpedig a Málika társaságában. A mérnök feszesen állott, a leány egy régimódi bőrdiván sarkában ült s a zsebkendőjével babrált. De menten felugrott és kisietett a szobából, midőn a férfiak beléptek az ajtón.

Altorjay Kázmér korai vendégéhez sietett s szivélyesen kezet fogott vele.

- Csak üdvözölni akartam, *öcsém*, mindjárt magukra hagyom önöket. Magdát üdvözlöm, - folytatta némi gondolkozás után, - mondja meg neki, hogy helyeslem a fiam választását.

Gábor körül forogni kezdett a boltives terem. Jól látott, jól hallott? Altorjay Kázmér áll előtte, ő üzent a hugának? A nyolcszázéves nemzetség büszke ivadéka, az egyszerü falusi kovács leányának. Hiszen akkor az se lesz lehetetlen...

Megállott az esze. Körülnézett. Ösztönszerüen kereste Málikát. De mire föleszmélt, már a házigazdát sem találta a szobában. Szinte összerezzent az István hangjától.

- Gábor, neked volt igazad: kár volt eddig is titkolóznunk.

A leendő sógorok összeölelkeztek.

- Olyan ez nekem, mint egy szép álom, - mondta a mérnök boldogan, - mintha a Gondviselés keze lebegne a fejünk felett.

- Atyád - vélte István - már régen érezte ezt a kezet s homályosan megéreztette velem is.

- Éppen ő küldött hozzád, - jegyezte meg a mérnök, - bár eljöttem volna magamtól is.

- Miről van szó?

- Arról, hogy meg kell leckéztetned a segédjegyzőt, kisült, hogy ő volt a gunydal szerzője, nem az a másik.

- Rendben van: provokáltatom. A te segédeid nyélbe üthetnék egy füst alatt az én dolgomat is.

- Helyes, - hagyta helyben Gábor, - az én emberem még nem adott ugyan életjelt, de még nem is telt le az ideje, segédekről mindenesetre gondoskodnunk kell. Már sürgönyöztem is két katonatiszt barátomnak: a déli vonattal várom őket.

Ez hát el volt intézve. A mérnök még feszengett egy ideig, de hogy Málikát sehogy sem tudta beszuggerálni, véget vetett a korai látogatásnak. Éppen jókor érkezett haza. A *bocsánatkérő expedició* már ott leste a keritésnél ünnepi diszben, Tóni mesternek pláne cilinder volt a fején. A tüskés Kántor megvolt beretválkozva, a praxi felsütötte dus hajzatát, a segédjegyző galambszinü nadrágot öltött a szmokingjához. Szaporán gágogtak, azon tanakodtak, hogy ki legyen a szónok. Abban állapodtak meg, hogy Rubrika Pali beszéljen, mert ő a főbünös.

Éppen a főbünös látta meg először a kovács-kuriához közeledő mérnököt.

- Pszt, jön, - figyelmeztette társait s kifujta az orrát, mert igen vacogott a foga. Az urak begombolkoztak és megköszörülték torkukat. Egyszerre szalutáltak a mérnöknek, aki most sem fogadta köszöntésüket.

- Disznómód gőgös, - jegyezte meg Tóni mester, a legbátrabb az expedició tagjai között.

A többi ur véleménynyilvánitás nélkül ügetett a mérnök után. A rácsos-kapunál megállottak kis időre szuszogni, aztán Isten nevében betódultak az udvarra.

Gábornak, aki időközben bement a házba, fogalma sem volt róla, hogy a küldöttség hozzájuk készült. Az ablakból látta meg a gesztenyefák alatt elhelyezkedett urakat. Elnevette magát. Kiszólt hozzájuk.

- Kit keresnek az urak?

Csak Tóni mert felelni.

- A lovagiasság jegyében jöttünk. Bemehetünk?

Gábor ismét elnevette magát és most már oly hangosan, hogy meghallhatta a bocsánatkérő expedició is. Aztán kijött az udvarra. Tehát nem bocsátotta be az urakat a házba.

- Mit akarnak tőlem az urak? - kérdezte kurta, parancsoló hangon.

A hivatalos szónok dadogott valamit, de nem lehetett a szavát megérteni.

- A kántor ur jobban tudja, - vágta ki magát elszántan, midőn látta, hogy a maga nyelvével semmire se megy.

Az egyházi férfiu kénytelen-kelletlen nekidurálta magát: krisztusi alázatossággal beösmerte, hogy a kompánia megfeledkezett magáról, berugván, lábbal tapodta a tiszta erkölcsöt, ami tudvalevőleg minden országnak támasza, talpköve. Most azért vannak itt, hogy tisztelettel-jesen bocsánatot kérjenek Magda kisasszony őnagyságától és mindenkitől, aki sértve érzi magát; minden elégtételre hajlandók, ha kell, letagadják az elzengett gunydalt, ha szükséges, vállalják s ebben az esetben irásban fognák kinyilatkoztatni, hogy szánják-bánják a bünüket.

Gábor meglehetős undorral hallgatta végig a szervilis férfiu beszédjét, aztán igy felelt:

- Tudomásul veszem s majd később határozok.

Több szóra nem méltatta az expediciót, - hátat forditott neki s visszament a házba.

A leforrázott urak megtörülköztek zsebkendőjükkel, aztán kibotrogtak az udvarból libasorban. A praxi kullogott leghátul, két kézre fogta fejét, mintha jobbról-balról pofonütötték volna.

- Én sem irok több verset ebben az életben, - fogadkozott Rubrika Pali, - csak ezt az egyet sikerüljön megusznom.

Nevezetesen még nem értek partot a derék sportsmanek; a másik örvény, az Altorjay István megkövetése még hátra volt. És ott is maradt mindörökre, mert István nem fogadta az elitekorhelyeket, csak kiüzent nekik, hogy foglalják irásba mondanivalójukat. Ez is meglett délutánra (hála a Rubrika Pali buzgóságának), de nem használt semmit, az időközben megérkezett két katonatiszt-segéd tiszteletét tette Rubrika Palinál s Altorjay főhadnagy ur nevében elégtételt kért a bünbánó urtól. Hogy a főhadnagy ur nem éri be a bocsánatkéréssel, okvetlenül verekedni akar a segédjegyző urral.

Ám nem lehetett a segédjegyző urat terrorizálni. Hogy ő eleget tett a lovagiasság követelményének: *férfiasan* bocsánatot kért a sértett felektől, punktum.

- Nem egészen punktum, - jegyezte meg a vezetősegéd, - először jegyzőkönyvet veszünk fel az ur *stratégiai* visszavonulásáról, csak azután lesz punktum.

- Hát csinálják az urak, - mondta Pali elkeseredetten, - nem bánom, ha fel is akasztanak papiroson.

A segédurak körülbelül szótfogadtak: Pál urat csaknem felakasztották a jegyzőkönyvben *erkölcsileg*. De ez nem igen fájt a keménynyaku ifjunak, tehát végeredményében mégis sikerült neki a második örvényt is megusznia.

Sokkal bajosabb volt a Náci sora. Ő ugyanis aktiv szerepre volt kárhoztatva, ami jóval nehezebb, mint a passziv rezisztencia. Náci nem intézhette el a maga ügyét lovagias bocsánatkéréssel, mert természetellenes lett volna, hogy az kérjen bocsánatot, aki a dorongütést kapta, nem az, aki adta. Tehát Nácinak kellett volna Gábortól bővebb magyarázatot, illetve fegyveres elégtételt kérnie, amely esetben több, mint valószinü, hogy Náci ismét kikapott volna, csak éppen hogy nem doronggal ütötték volna a fejét, hanem karddal. Ilyen kockázatos spekulációba pedig egy okos Náci sem megy bele. Egy okos Náci sem csavar kötelet a nyakára, midőn anélkül is benn van a kutyaszoritóban, hanem megugrik, ha lehet.

Eképpen cselekedett a mi kozákunk is. Felpakkoltatta ingóságait egy tót szekérre s örökre bucsut mondott tiz éven át hüséges fejőstehenének, a kótaji intelligenciának. Addig meg sem állott, mig a szomszéd vármegyében alkalmatos uj fejősbocit nem talált. Gábor tehát hiába várta segédeit a szabályszerü huszonnégy óra utolsó percéig, ezek a segédek még meg sem születtek s nem is fognak megszületni huszonnégy év mulva sem. Minek is, mikor Kótaj nem párbajozik... Kótajon az a szokás ma is: könyvnélkül verekesznek a legények tetszés szerinti kezebeli jószággal (bottal, fokossal, de lehet bicskával is), nem lovagias kódexből, előirásos fegyverekkel. Ez németnek való mulatság, nem magyar virtus.

VIII.
Altorjay Péter

Nemcsak jeles predikátor volt a kótaji tiszteletes, hanem kiváló krónikás is. Rendes könyvet vezetett a falusi eseményekről. Kétféle eseményt különböztetett meg, u. m.: elemi csapást és emberi müveletet. Az elemi csapások közé tartozott a jégeső, a tüzvész, a szárazság, a hernyó, a cserebogár stb., viszont emberi müveleteknek minősittettek a kocsmai verekedés, nőcsábitás, lopás, követválasztás, licitáció és disznótor. De ebbe a rubrikába jöttek a faluban időnként letelepedett oly egyének is, akiknek a természetrajza elütött a rendes kótaji emberétől. Korláth Péter, Kornya Náci, Karolin Tóni, Cirjék Guszti külön fejezetet kaptak, de ide soroztattak Altorjayék és Magda is. A fejezeteknek irodalmi hangzásu cimeket adott a tiszteletes ur. Például: *Kiklopsz az emberek szolgálatában* (Korláth), *Paradicsommadár a seregélyfalkában* (Magda), *Belphegor Ördög a jámbor hivők nyájában* (Kornya Náci), *Vadzseni a szérüskertben* (Tóni mester).

Tiszteletes ur husz esztendő alatt egyetlenegyszer sem jött zavarba, midőn az eseményeket osztályoznia kellett, de a Korláth Gábor fejbeverési müvelete konfuziót idézett elő még az ő rendezett agyvelejében is. Ami nem is csoda, mert ebben az esetben megszakadt az ok és okozat közötti törvényszerü összefüggés, a léc a Gábor kezében nemcsak azt a koponyát törte be, amelyre zuhant, hanem a feje tetejére állitotta jóformán az egész falut. Kipattintotta a titokzatosság szelencéjéből az Altorjay István és Korláth Magda regényét, felhizlalta a kótaji kiklopsz körül formálódott fantasztikum hirmadarát (különösen, midőn az is kiszirvágott a közérdeklődés csatornáján át, hogy a büszke Altorjay Kázmér helybenhagyta fia választását s a kovácsmester fiának kisebbik leányához való közeledését sem ellenzi), megszabaditotta a jámbor falut a benne tiz év óta duhajkodott Gonosztól, kitörte egy nemtelen rágalom méregfogát.

Hát, vélte tiszteletes ur, ennyi evolueiót egyetlen emberi cselekedetre (egy szimpla lécre) nem lehet tiszta lelkiismerettel ráfogni, egy fejütésnek csak egy következménye lehet, a kék daganat, a többi következmény már nem emberi mü, hanem a Gondviselés koncepciója, ergo - konkludált a tudós ur - külön klasszisba sorozandó »*A végzet ujjmutatása*« cim alá.

A cimet mindjárt be is irta a *Kótaji Krónikába*, sőt alája biggyesztett egy alcimet is: *Az erkölcsi megujhodás kora*. A szöveg igen poétikusan kezdődött: egy falusi kiskapuba besorozott léccel, ami sehogysem volt megelégedve a sorsával: kitörni vagy legalább is kitöretni vágyott és eget kért. És teljesült a vágya: kitöretett és a Végzet ujja lett, tehát nagy karriért csinált. A krónika folytatását azonban már nem lehet elárulni, mert eleibe vág a regénynek s minduntalan átugrossa az igazságot, amire pedig csöpp szükség sincs a költészet szempontjából: ugy szép és tanulságos a kótaji kiklopsz története, ahogy valóban megesett. A regényiró legalább azt tartja s ahhoz alkalmazkodik. Tehát nem idealizál és nem filozofál: mellőzi a tudákos analizist és a reflexiót, azaz nem magát bámultatja, hanem az Élet *nagyszerüségeit* tárja fel olvasóinak...

Most egyelőre egy igen szomoru epizód következik. Altorjay Kázmér három nap alatt teljesen megőszült annak a gondotanak a kinjától, hogy utolsó birtokától is meg kell válnia. Eddig is ingadozott a talaj a lába alatt, de reményét és energiáját csak most vesztette el: egy lépést sem kisérelt meg a birtokára kitüzött árverés megakadályozására. Kimerült az idevágó többéves sziszifuszi munkában: elhagyta magát. Csendes, mélabus melankóliába esett.

Gyermekeit nem érintette az apa hanyatlása oly sulyosan, mint gondolni lehetett volna, mert előttük felsőbbséges rezignációt szinlelt a nemes ur s szivének nem azt az oldalát mutatta,

amely vérzett, hanem azt, amely Isten felé volt fordulva s jóságot s hitet sugározott. Meglátogatta jövendőbeli menyét a saját fészkében, megcsókolta a szép leány kezét és homlokát s igy szólt hozzá:

- Te vagy nekem gyermekeim után a legkedvesebb, szeress te is engemet.

A kovácsmesternek megrázta a kezét.

- Köszönöm, kedves Korláth Péter, hogy ilyen leányt nevelt egyetlen fiam számára, biztositthatom, hogy mindnyájan meg fogjuk őt becsülni.

A kovácsmester marka görcsöt kapott, nem eresztette a földesur kezét. És a szeme ugy ragyogott, mint a karbunkulus: benne volt nagy lelkének minden drágaköve.

- Tudom én azt, méltóságos ur, - az Altorjayak ereiben Ikarusz vére folyik; az Altorjayak a magasságokból zuhannak alá nem a rögekben botlanak el.

A földesur nagyot nézett. De szóval nem adott kifejezést a falusi kovács klasszikus müveltségén való csodálkozásának. Visszatartotta veleszületett tapintata. Csak ennyit mondott:

- Köszönöm az elismerést, kedves barátom, de a magam részéről nem érdemlem meg. Igaz, - magyarázta, - hogy a napba vágytam én is, de ennek a vágyamnak nem volt semmi jogosultsága: egyszerü ember voltam, a földön kellett volna maradnom, hogy a föld is megmaradjon alattam.

- Az még nem mozdult meg, - állitotta a kovács egy ókori vátesz erejével, - a reményt nem szabad feladni az utolsó pillanatig.

A titokzatos fluidum, ami a kótaji kiklopsz massziv egyéniségéből kiáradt, nem tett a földesurra olyan lélekerősitő hatást, mint a fiára. Altorjay Kázmér a halálukat érzők bágyadt mosolyával honorálta a vasember biztatását, de reményt nem tudott belőle szitani.

Szivélyes bucsut vett a kiklopsztól és magával hivta annak épen belépett fiát.

- Málika többször emlegette magát. Nem kivánja látni?

De bizony kivánta Gábor. És Magdának is volt egy titkos kivánsága. Ő a vőlegényét szerette volna látni. De ezt persze nem vallhatta be. Azt mondta, hogy Rózához lenne pár szava.

- Akkor gyere te is, - mondta Altorjay mosolyogva, - viditsd fel szomoru házamat.

A két testvér közrefogta az ősz földesurat. Igy haladtak végig a főutcán. Az aggastyánná vált javakorabeli férfiu ugy festett ebben a keretben, mint egy unokáival büszkélkedő boldog nagyapa.

A szemközt jövő tiszteletes megcsóválta fejét, midőn az érdekes *trifolium* mellett elhaladt, de csak egy pillanatig csudálkozott, aztán keresgélni kezdte a rejtelem kulcsát. (Valami rendkivüli dolog történhetett a kováccsal, hm... Kincset találhatott, hm, vagy örökölt, talán még az Altorjay-birtokot is ki fogja váltani a hitelezők kezéből, hm s a végin ki fog sülni, hogy jó nyomon járt a mendemonda, nem igazi kovács a kovács, hanem valami gróf. Hm.)

- Magammal hoztam a menyasszonyodat, neked meg az összeesküvő társadat, - jelentette Altorjay Kázmér fiának, illetve leányának a kastélyban, aztán elbucsuzott a fiataloktól, szobájába vonult és lefeküdt. Lelke szokatlanul nyugodt volt, de erős fizikai fáradtságot érzett.

- Csak ezt az áldott öregembert tudnánk abból a mélységből kiemelni, amelybe beleképzeli magát, - fakadt fel a szánalom az István szivéből, - nem cserélnék senkivel ezen a világon.

- Majd megvigasztalódik, - biztatta magát Málika, - ha látni fogja, hogy nem vesszük a szivünkre szegénységünket.

Szegénység!... Szürke szó, szomoru szó. Leverte Gábort.

- Nem kell örökre szegényeknek maradnunk. Előttünk a világ.

Málikát érdekelte ez a friss önbizalom.

- Azt gondolja, hogy mindenki meggazdagodhatik, aki akar?

- Azt, ha van rá ideje.

- Mennyi idő kell ahhoz? Még megérheti apa?

- Megérheti.

Csend.

- Én iparkodnám, - kezdte Málika ujból, - de mit tehet egy nő önmagában?

Erre nem talált a mérnök elmondható választ: zavarba jött.

István válaszolt a hugának.

- Meg kell találnod az igazi párodat, - mondta, - akivel szivesen, tehát eredményesen dolgozhatol.

Ujra csend. Ismét Málika szólalt meg.

- Azt én nem kereshetem, neki kell engem megtalálnia.

- Majd megtalál, - vélte István, - ha akarattal nem térsz ki neki.

- Megigértem neked, hogy nem teszem...

Málika lesütötte szemét. Gábor ellenben kinyitotta a magáét tágra, ugy nézte a piruló leányt. Ó, be szeretett volna a lelkébe belelátni, hogy kiolvashassa belőle, neki szólt-e a leány, vagy csak általánosságban beszélt?

A pirulása mindenesetre biztató volt. Inspirálta a mérnököt.

- Én azt hiszem, - mondta ez, - hogy mind a két félnek keresnie kell vagy egyiknek sem. Ha nagy a távolság, csak a Gondviselés hozhatja össze a sziveket.

Málika nem volt ezen a véleményen.

- Én is hiszek a gondviselésben, - vallotta be, - de lassunak találom, ha férfi lennék, inkább csak a magam bátorságában bizakodnám.

Még jobban elpirult, de azért felvetette szemét és a Gáboréba nézett. Jelentősen, hosszadalmasan. Szinte félreérthetetlenül beszélt a szeme: ez neked szólt, én megtettem a magamét, most rajtad a sor.

A mérnök mégsem értette meg egész világosan. Ujabb, kézzelfoghatóbb biztatásra várt. Hát azt is megkapta. A leány váláskor megszoritotta a kezét és igy szólt hozzá:

- Jöjjön el holnap is... holnapután is... meg szeretném magától tanulni, mit tehet egy nő, ha férfikéz vezeti.

Egyedül voltak az udvaron. István és Magda már az utcán jártak.

A mérnök viszonozta a leány kézszoritását. Szinte összeforrtak az egymást ölelő ujjak.

A holdvilág lemosolygott az égről, az erős férfi gyöngeségét nevette. Egy kölyök fokszikutya elcsahintotta magát, majd vigan ugrándozva ugatott. Az is gunyolni látszott a még mindig habozó mérnököt.

De erre már csakugyan betelt a mérték: a férfi boldogságot kereső fiatal, nagy szive kilépett a medréből és elárasztotta a leányt a maga mámoritó érzéshullámaival, viharos erővel, fékevesztett szenvedelemmel.

- Szeretem... szeretlek... imádlak... senkinek sem adlak, magamnak örökre megtartalak!

- Én pedig magával megyek, - suttogta a leány kábultan s öntudatlanul csókra nyujtotta szüz ajakát.

A foxi kutya abbahagyta a csaholást. A hold elbujt egy felhő mögé.

- Gábor siess, - szólalt meg István az utcán.

- Megyünk, - üzent vissza Málika, miközben kibontakozott párja hatalmas karjaiból, - csak egy kis lélekzetet veszünk.

Hamarosan utólérték az előresietett párt s elbucsuztak egymástól...

Málika belekapaszkodott bátyja karjába és huzatta magát, mint valami vásott gyerek.

- Mi lelt, te kis bolond?

- Hogy mi? Találnád ki talán!

- Fogalmam sincs.

- Akkor, - gunyolódott a természet üde gyermeke, - ugyan kevés a fantáziád.

- Csak nem?...

- Dehogy nem! Ugy megcsókoltak, hogy elég lenne egy egész hosszu életre is.

Sirt és kacagott a leány, aszerint, amint szüzi szemérme vagy a boldogsághoz való jogérzete kerekedett felül.

- No, hiszen jól van, - csititotta a bátyja, - de állapodjál meg valamiben: vagy sirj vagy nevess...

Gábor sem volt képes a maga szive édes terhét hazáig vinni: meggyónt a hugának.

- Eljegyeztem Málikát. Mit szólsz hozzá?

Magda elérzékenyedett egy pillanatra, aztán igy felelt:

- Csak azt, hogy most már veled együtt fogok várni, imádkozni, kitartani, csak azt, hogy egymást fogjuk erősiteni, ha ránk jön a csüggedés, csak azt, hogy Isten adjon nekünk a lemondáshoz és küzdelemhez erőt!

A férfit egyszeribe lehütötte huga meleg, de komoly felsóhajtása. Ő nem látta a helyzetet oly szigorunak, mint a szive aggodalmaira hallgató leány. Csak most eszmélt rá, hogy a teljes boldogság még igen távol van tőle: koránt sincs abban a helyzetben, hogy családot alapithasson.

De azért nem feküdtek le a testvérek anélkül, hogy magukkal ne vittek volna az álmok országába egy bizodalmat keltő utravalót. Ezzel az utravalóval apjuk ajándékozta meg gyermekeit.

Gábor ugyanis azonnal közölte apjával is, hogy eljegyezte magát a kis Málikával s küzdeni fog a boldogságért, bármeddig tartson is az a küzdelem.

Akkor mondta az apa, a rejtelmes kótaji kiklopsz, aki oly könnyedséggel látszott az Élet szikláit hengergetni, mint aki nem ismer terhet, akadályt:

- Azt hiszem, gyerekek, nem kell sokáig várnotok, remélem, nemsokára segithetek rajtatok, de a szegény jó öreg uron is: jövendőbeli apósotokon.

- Hogyan!?

A Gábor ajkán akaratlanul kiszaladt a boldog csodálkozás. De az apa menten elnyomta további szavát.

- Csak kiváncsi ne légy... Az én szavamra vakon lehet épiteni...

Hát épitettek is a gyerekek. Még ébren kezdték a köveket hengergetni, de az igazi szép lelkimunka csak akkor kezdődött, midőn már elaludtak.

Gábor álmában diszmagyarban látta apját, de azért kezében volt a kovácspöröly is. Megcsóválta a pörölyt feje fölött, aztán lesujtott vele egy szinarany üllőre. Egy mázsányi darab leszakadt az üllőből s a Magda lába elé hullott. Aztán ujra lesujtott a fantasztikus kovács s az üllő megint kisebb lett egy mázsányival. Ez a mázsa Gábornak jutott. Sorra került ilyenformán Altorjay Kázmér, sőt Róza leánya is. Az apa széjjelosztotta az egész aranyüllőt, magának csak a vaspörölyt tartotta meg.

A Magda álma nem volt igen rapszódiás. Ő stilusos férfiszalonban látta az apját, finom uri ruhában, amint egy szekrény titkos fiókjából sárgult okmányokat szed elő, előtte egy rókaképü férfi hajlong (alighanem az ügyvédje) s mohón jegyezgeti megbizója utasitásait...

... Az álmok véget értek, az Élet szabadon folytathatta volna a maga kisded prózai játékait, de az egyszer mást diktált a szeszélye: megállt, illetve elkerülte Kótajt, mintha kiváncsi lett volna rá, hogyan boldogulnak az emberek magukban, korlát és fék nélkül.

S valóban, a mindennapi életbe alig beleképzelhető események szinterévé lett a kis felvidéki falucska, lakosainak egyrésze szinte azt hitte, hogy álmodik, a többi meg azt, hogy a Gondviselés egy fenséges komédiája játszódik le a szeme előtt.

Az események sorozatát egy távirat nyitotta meg. Tiz óra tájban a mühelyben kapta kézhez (akinek szólt) a kovácsmester. S ettől a pillanattól kezdve alig lehetett a kótaji kiklopszra ráismerni...

- Hej, Bálint, Gáspár, ne kalapáljatok, félórai pihenőt tartunk!

- Mit? - kérdezte Bálint, mert azt hitte, rosszul hallott.

- Pihenőt, gyerekek, - ismételte a kovács, - tiz évi becsületes munka után egyszer csak megérdemlitek. Megszomjaztam, - mondta aztán halkan kacagva, husz éve nem ittam bort, ma megkóstolom.

Most meg Bálint kételkedett a fülében.

- Mit kóstol meg, majszter uram?

- A bort, fiuk, szaladjatok a kocsmába és hozzatok egy jókora kupával!

Szaladtak a legények a borért, mint agarak a nyul után. Öt perc mulva helyben volt a megrendelt ital. A fiuk a mühelybe akarták vinni, de a mester máskép rendelkezett.

- A szabadban koccintunk, fiaim, mi megengedhetjük magunknak.

Egy sebesült hordóra került a kétpintes üveg a mühely elé.

- Tölts, Bálint, te vagy a legfiatalabb!

Bálint töltött, a mester megragadta poharát és magasra emelte.

- Iszom a jókedvre, a munkaszeretetre, a magyar becsületre: a ti egészségtekre üritem poharamat, derék fiuk!

A derék fiuk belepirultak a megtiszteltetésbe. Ha most azt mondja vala nekik a gazdájuk: Bálint (vagy Gáspár), tedd csak, fiam kezedet a tüzbe az én kedvemért, - pillanatig sem habozott volna se Bálint, se Gáspár, az atyamesteré volt nemcsak a kezük, de egész szivük.

- Áldja meg az Isten majsztr'uramat is egész családjával együtt!...

... Idegenképü szekeresgazda állott meg a mühely előtt. A lógós lova erősen sántitott. Megemelte süvegét s kétfelé törülte rengeteg bajuszát.

- Biharországbul gyüttem, a kótaji kovácsmestert keresem, nem tudom, jó helyt járok-e?

Korláth Péter bólintott.

- Én vagyok a kótaji kovács. Mivel szolgálhatok?

A gazda a sánta sárgára mutatott.

- Ez é... megveszlett. Nyóc éves koráig jámbor volt, mint a bárány s hibátlan lábu, mint a nyul... eccere csak belebujt az ördög: nem hagyja magát megpatkoltatni és sántit, mint Belzebulony ördög.

- Megmutatta az állatorvosnak? - kérdezte a kótaji kiklopsz.

- Hatnak, - válaszolt a szekeresgazda, - nem tunnak rajta segiteni. A hatodik rekomendálta: próbáljam meg a kótaji csudakováccsal, ha az se segit a lovamon, fejbekomminthatom.

Korláth Péter megemelte kalapját.

- Köszönöm a bizalmat, gazduram, rajtam nem fog mulni, minden lehetőt elkövetek.

Töltött a jövevénynek is.

- Husz perc mulva megnézem a sárgát, addig koccintson velem, atyámfia.

Az atyafi nem kérette magát kétszer: leszállott a szekérről s ivott az ivókkal.

Éppen akkor bukkant fel a tiszteletes ur a kovácsmühely előtt. A pipa, mint rendesen, a szájában volt, de nem maradt benne, a földre esett és eltörött.

- Kigyelmed az, mester uram? - kérdezte a kővé vált prédikátor felváltva az utcán italozó kovácsmestert s póruljárt régi hü pipáját bámulgatva.

A kovácsmester elnevette magát.

- Még magam vagyok, - mondta, - de csak rövid ideig, valameddig ki nem reparálom ennek a becsületes embernek a lovát, aztán kicserélődöm.

- Kicserélődik? - álmélkodott a pedáns egyházi férfiu. - Hogy értsem azt?

- Majd megérti, ha megvárja a végit.

Pipaszó nélkül kín a várakozás, de a krónika hitele kedvéért meghozta tiszteletes ur ezt az áldozatot is.

A félórai pihenő letelte után letette a kovács a poharat s kiadta a parancsot.

- Munkára, fiuk!

A legények eltakaritották a bort és haptákba vágták magukat.

A szekeresgazda elővezette a sárgát. Korláth körüljárta s apróra megfigyelte minden porcikáját és mozdulatát.

- Hanyattvágja magát, ha a lábához nyulnak, - konstatálta aztán nyugodtan.

- Akkurát ugy van, - hagyta helyben a ló gazdája.

A kovácsmester rendelkezett:

- Bálint, te *pipát* adsz a lónak, te meg a fecskendőt hozod, Gáspár.

A pipa, amivel a csökönyös lónak szoktak kedveskedni, abból áll, hogy hurokba szoritják az állat érzékeny orracimpáját s ha okoskodik, csavarnak a hurkon, mig a fájdalomtól el nem áll a szegény pára lélekzete.

Bálint megcsinálta a pipát s erősen tartotta a hurok csavaróját.

- Gáspár, zuhanyt a lónak! - rendelkezett a mester.

Gáspár müködésbe hozta a fecskendőt: rázuditotta a minden izében reszkető lóra a hideg vizet. Ez hanyatt akarta magát vágni, de nem volt rá képes a megcsavart pipa kinja miatt; csak a hátulja roskadt össze.

- Sajnállak, szegény pára, - mormogta a kovács, - de kénytelen vagyok ellátni a bajodat.

Vasvesszőt hozott ki a mühelyből és talpra csépelte vele a koterikus lovat.

A tiszteletes elsápadt, a ló gazdája szemét törülgette, de senkise mert a kovács dolgába beleavatkozni.

Az most megcsutakolta a holtra vált állatot. A nyakánál kezdte s a fájós lábán végezte.

- Bálint, leveheted a pipát.

A ló eleresztette fülét, farkát; tehetett vele a kovács, amit akart.

Tiz perc alatt kitapogatta a kótaji kiklopsz a baj fészkét (betokosodott genytályogot talált a beteg állat térdhajlása felett) eltávolitotta a holt mérget az eleven testből, aztán megpatkolta megkönnyebbedett s hálásan nyeritő paciensét.

- Gazduram, rendben van a lova, viheti vissza Biharországba.

- Viszem, uram, viszem, áldja meg az Isten, - hálálkodott a gazda s két ropogós százast nyalt ki zsiros bugyellárisából.

A kovácsmester azonban nem fogadta el a pazar honoráriumot.

- Tegye vissza, atyámfia, ma nagy napom van, ma szeretetből dolgozom. Azaz dolgoztam, - javitotta ki magát a rejtelmes kiklopsz, - ez volt az utolsó müvem.

Levetette mestersége szimbolumát, a bőrkötényt s az időközben összesereglett kaszinóbeliek hangtalan csudálkozása között megmosta arcát és kezét.

Éppen delet harangoztak.

A bucsuzó kovács levette taplósapkáját s összetette kezét. Imádkozott.

A bámuló közönség automata-módra követte példáját:

- Mindörökké, amen! - fejezte be Korláth Péter hangosan az imáját, aztán az uralkodó ünnepies csend közepette legényeihez lépett. Kinyujtotta jobbját: - Bálint! - Aztán balját: - Gáspár!

A legények megragadták mesterük kezét és szoritották kovácserővel görcsösen.

Az atyamester felnézett az égre, sasszemében könny csillogott. Szive meg a torkába szaladt. Csak nagysokára tudott ujra megszólalni.

- Bálint, Gáspár, kedves fiam, - kezdte elérzékenyedve, - Istennek tetsző dolgot cselekedtünk, jól végeztük emberi kötelességünket. Én már megkaptam a magam jutalmát, - folytatta, - most

rajtatok a sor; Isten nevében nektek adom a mühelyt mindenestül, ami hozzátartozik. Ettől a pillanattól kezdve ti vagytok itt a gazdák, - végezte szavait, - áldás legyen a munkátokon, mint volt az enyémen, ennél jobbat nem kívánhatok nektek, engedelmes, derék fiaim.

Eleresztette a legények kezét.

Bálint mondani akart valamit, de semmisem jutott az eszébe, csak állt sápadtan, könnyeivel küzködve, addig állott igy, mig végképp elszégyelte magát a butasága miatt s lesütötte a szemét.

Gáspár ezt nem hagyhatta annyiban. Valakinek csak meg kell köszönnie a nagy ajándékot, ami egyenesen az égből hullott alá. Gáspár előrelépett, kivágta mellét s nagyvitézül rácsapott az öklével. Fogadalmat akart tenni, hogy szentül megőrzik a hires kótaji mühely régi becsületét.

Ám hiába vitézkedett Gáspár, a fogadalma felolvadt, mielőtt az ajkához érhetett volna s könnyé változott. Eltakarta szemét, mert igen röstelte a gyöngeségét. Csak akkor vigasztalódott meg, midőn észrevette, hogy nemcsak ő, csaknem az egész jelenlévő közönség könnyezik. Erre utat tört magának az érzése: örvényes melléből kibuffant a szó:

- Álgya meg az Isten a mi édes apánkat! Ijjen a kótaji csudakovács!

Az emberek rázugták, templomi hangon, zsolozsmaszerüen:

- Áldja meg, áldja!... Éljen a kovács!

Erre szétszéledtek az emberek, ünnepies csendben, mintha urvacsoráról távoztak volna. Beösmerte maga a tiszteletes ur is.

- Szép volt ez az istentisztelet, lélekemelő.

Magda és Gábor még mitsem tudtak a mühelyben lejátszódott meglepő eseményekről, midőn apjuk délebédre hazaérkezett. De bőven kijutott a lavinaként megindult meglepetések árjából nekik is.

Ebéd után feketekávét és barackpálinkát kért az apa s egy doboz trabukkót (amit utközben vett Jakab-zsidónál) tett az asztalra.

- Gyujts rá, fiam, ezentul én is dohányozni fogok.

Inyenckedvvel szürcsölte kávéját s fujta, prüszkölte a szivarfüstöt. Gyermekei ragyogtak az örömtől: apjuk aszkéta életmódjának váratlan fordulatában megsejtették a szebb, boldogabb jövő közeledését. A leány kacagva kényeztette az öreget, a fiu elérzékenyedve simogatta a kezét: olyan egy volt most ez a három ember, mint a három virágot hajtott rózsató.

A titán egyideig hamiskásan kuncogott az őt körülvevő lelkiderü mámorában, majd kivette zsebéből a három órával ezelőtt érkezett táviratot s lecsapta az asztalra.

- Olvassátok, gyerekek!

A gyerekek elolvasták, de nem lettek tőle sokkal okosabbak.

Igy szólt a távirat:

»Itélet jogerős, birói depozitum bármikor felvehető.

Dr. Megay.«

- Mit jelent ez, apus? - kérdezte Magda nagyobb kiváncsiság nélkül.

- Valami pert nyert meg apa, - magyarázta Gábor, - jó dolog az is.

- Hogy jó-e?!

A kovácsmester elnevette magát. Üdén csengett a hangja, mint egy ujjongó gimnazistáé.

- Hát megmondom nektek, mit jelent ez a távirat, - folytatta. - Jól ide figyeljetek, gyerekek. Ez a távirat azt jelenti, hogy még ebben az esztendőben kétszeres örömapa leszek.

Hogy nagyobb nyomatékot adjon a szavának, lecsapott öklével az asztalra kovácsosan s kimondhatatlan kéjjel élvezte kipirult gyermekei zavarát.

Ezek nem vehették tréfának apjuk állitását, - az eféle groteszk mókáktól igen távol állott az öreg, - viszont azonban hinni sem mertek benne egészen.

- Talán a milliós főnyereményt ütötted meg, apa? - kérdezte Gábor kacagó humorral.

- A milliót megütöttem, - világositotta fel az apa, - de nem főnyeremény alakjában.

Erre már nem kacagott a Gábor humora, sőt azonmód elillant s komikus ijedtségnek adott helyett.

- Mi történt, az istenért!?

- Beszélj, apa, - kérte a leány is, - mert elszédülök.

Erre elkomolyodott kissé a kovácsmester és igy szólt gyermekeihez:

- A nagy családi per történetét, melynek ezt a milliót köszönhetem, egyelőre nem mondom el nektek, mert illuziórombolással járna, már pedig a zománcot romlatlan ifju lelketekről én le nem pattogtatom. Érjétek be azzal, hogy megvan a pénz. Még arra se legyetek kiváncsiak, hogy hová fogom forditani, nyugodtak lehettek, hogy meggondoltan s emelkedett szivvel fogom elhelyezni, oda, ahova a Gondviselés rendelte. Meg lesztek velem elégedve.

Családi per! Miféle milliós családi pere lehet egy falusi kovácsnak? Elemi erővel ágaskodott fel a kérdés a gyermekek agyában s háttérbe szoritott minden egyéb benyomást.

- Akkor mi csakugyan nem vagyunk azok, akiknek a világ hisz bennünket, - lelkendezte Gábor, - akkor mi inkognitóban élünk.

- Ugy van, - hagyta helyben a kótaji kiklopsz, - bebizonyosodott (anélkül nem nyerhettük volna meg a pert), hogy nem Korláthok vagyunk.

- Hanem? - kérdezte Magda lélekzet nélkül lesve apja ajkáról a szót.

- Hanem az ősi Altorjay-nemzetség törvényes ivadékai.

Mondván, kiemelkedett székéből tekintetes Altorjay Péter ur s büszkén kiegyenesedett.

- Jó volt amugy is, - jegyezte meg szeliden, - de árpádházi nemesnek lenni mégis szebb és dicsőbb gondolat.

IX.
A kovácsmester lelke

Futótüzként terjedt el a faluban a hir: Korláth Péter egyszersmindenkorra sutba vágta a kalapácsot s legényeinek ajándékozta messze földön hires mühelyét. Tehát valami rendkivüli dolognak kellett a kovácsmesterrel történnie, vagy elment, vagy megjött őkigyelme esze, mert sulyos ok nélkül elképzelhetetlen, hogy egy hivatását imádó javakorabeli férfi egyik napról a másikra megtagadja magát.

Az emberek majd kilyukadtak a kiváncsiságtól, de nem merték a kovácsmestert bővebb felvilágositás irányában megkörnyékezni: a kombinációk laza talajában keresték a szenzáció kulcsát. A kovácsmesternek elejétől kezdve szembeszökő egyénisége s körülményei csak támogatták a felizgatott fantáziákat a merész föltevések terén. Kibővült a kovácsprobléma s Jókai ragyogó mesevilágába ragadta a vele foglalkozókat.

Természetesen föltünést keltett a Korláth hirtelen elhatározása az Altorjay-kastélyban is. Rövid időre kiragadta szelid melankóliájából magát a családfőt is.

- Mi történt leendő apósoddal? - kérdezte Kázmér a fiától, - neked tudnod kell valamit.

- Nem tudok semmi pozitivumot, - állitotta ez egy boldogitó előérzet villamos áramának a középpontjában, - de érzem, hogy nagy fordulat előtt állunk valamennyien: a sziklák nem mozdulnak ki a helyükből elemi okok nélkül.

- Mire gondolsz? - kérdezte az öreg.

- Arra, - válaszolt a fiu, - aminek már kifejezést is adtam előtted s amire már régen rájöhettünk volna, ha nem vagyunk olyan gőgösen tartózkodók, hogy husz esztendeig élt közöttünk egy titokzatosan ideszármazott izig-vérig való arisztokrata, akiben keresve se tudtunk volna találni egyetlen plebejus-vonást, de mi nem azt néztük, csak a bőrkötényt a domboru mellén s a kalapácsot hatalmas kezében s cinikusan ráhagytuk: kovács, hát kovács. Pedig, - folytatta István nemes szenvedelemmel, - a ruhán s szerszámon kivül egyetlen körülmény sem támogatta a hazug látszatot: a kovács előkelő nevelésben részesitette gyermekeit, fia tökéletes gentleman, leánya egy vérbeli ladyvel felveheti a versenyt. Erre gondoltam, édes jó apám, - végezte a fiu szavait, - s arra, hogy a történtek után rövid időn el kell következnie annak a pillanatnak, amidőn a kótaji kovácsmester végkép lerántja magáról a leplet, amelyet, tudja Isten mi okból kellett fölvennie.

Az öreg nemes végighallgatta fiát, pár helyeslő, illetve beismerő megjegyzést is tett erőteljes szavaira, de mintha végkép elvesztette volna az élethez való bátorságát s a reményhez való jogát, lehorgasztotta fejét s egy ujabb csalódástól való félelmében nem feszegette tovább az őt is közelről érintő problémát. Hiszen majd elválik, helyes nyomon járt-e a fia? Örülni fog, ha nem csalódott, de az se baj, ha rosszul kombinált. Ugyis mindegy. Kótaj, az utolsó Altorjay-birtok elveszett, fia nem hajlandó családi politikából érdekházasságot kötni: a nyolcszáz éves család önkényt lelépett az őt megillető talapzatról s egy büszke gesztussal, uri becsülete teljes birtokában besoroztatta magát a létért küzdők táborába, ahol az ősök erkölcsi tőkéje nem kamatozik. Igy is jól van, mindenképen jól van, csak szégyenkeznie ne kelljen az ősi családnak. Arra pedig nincsen ok...

Egész másképpen fogta fel a helyzetet Róza, a legidősebb Altorjay-testvér. Ő szivárványt látott azon az égen, amelyen apja egy kék foltot sem tudott felfedezni. Valósággal ujjongott öccse bizakodásában, naiv leányképzelete földi erősségekké emelte a feltevések légvárait.

- Ó, István, ó, Málikám, - ujjongta két kézzel csendesitve dobogó szivét, - nem bánom, ha ki is nevettek érte, de nekem azt sugja a szivem, hogy a Gondviselés kegyelme lebeg a fejünk felett, még Kótajt sem fogjuk elvesziteni.

- No, az már sok lenne egy kicsit, - vélte a huszár, de mosolygott az öregedő leány naivságán maga Málika is.

Hogyne. Mindössze negyvennyolc óra választotta el a család multját a jövőjétől: az árverés napjától. Honnan jöhetett volna a csoda!

S mégis, mintha megrebbent volna nénjük sejtelme az István és Málika lelkében és midőn megjelent a kastélyban Gábor és Magda, ragyogó arccal tudatva a családdal, hogy apjuk visszavonhatlanul felhagyott régi mesterségével s egész uj tervekkel foglalkozik, már el is utazott Budapestre, ahol sürgős dolga van, holott *negyvennyolc* óra alatt okvetlenül otthon kell lennie.

Többet saját gyermekei sem tudtak apjuk terveiről, de ha tudtak volna, sem árultak volna el semmit, mert lelkükre kötötte a kótaji kiklopsz:

- El ne áruljátok magatokat idő előtt, mert egyet s mást még el kell rendeznem, mielőtt nyiltan felléphetnénk. Én husz esztendeig vártam - tette hozzá kérelméhez - tőletek csak három napi türelmet kérek.

Szót fogadtak a testvérek, titokban tartották azt a keveset is, amit apjuktól tudtak (hogy gazdagok s Altorjay-vérből származnak), de hiába tettek köteléket a szájukra, tuláradó szivük ha nem árult is el semmit, ontotta a boldogitó sejtelmeket s valóságos mámorba ejtette környezetüket.

- István, - szólalt meg Magda egy bufeledt pillanatában, - nekem az az előérzetem, hogy sohasem lesz magából ügyvéd, legalább is nem lesz szüksége a pályaváltoztatásra.

- Én sem változtatok pályát, - buggyant ki Gábor ajkán önfeledten a szó, - miként eddig, együtt fogjuk Málikával kireperálni a gépeket ezentul is.

Vérrózsává csattant a kislány arca.

- Ó, maga ügyetlen, maga kedves, - bugta szerelmesen, - hiszen Róza még semmit se tud a mi dolgunkról!

- Az ám. Hogy is lehet egy bajuszos férfi ilyen bolond gyerek.

- Hát most már tudja, - mondta Gábor szégyenkezve s egy könyörgő pillantást vetett leendő sógornőjére.

Az megcsóválta fejét, de aztán elnevette magát.

- Haszontalan gyerek ez a Málika, - mondta szivből jövő humorral, - de a vőlegénye se sokkal különb!

Nohát, ha csak ez a baj! A testvér szankciója fejében vállalt volna a mérnök ur sulyosabb becsületsértéseket is. Még kezet is csókolt Rózának férfiui méltóságának lefokozásáért.

- Ó, Róza, köszönöm, meglássa, nem lesz oka a sógora miatt szégyenkeznie.

Ime, ebben a megnyilatkozásban is kétféle érzelem csapongott s Rózának volt annyi esze, hogy a kedvezőbb interpretáció mellé álljon. (Most már csakugyan biztos, hogy nem Korláthok a Korláthok, a mérnök akaratlanul elszólta magát.)

- Elhiszem, - mondta, keskeny kezét Gábor felé kinyujtva, - bizonyságául annak, hogy komolyan beszélek, megtartom magukat vacsorára.

Elérzékenyedett, midőn leendő sógora ujból kezet csókolt neki.

- Ó, be jó is a bizalom és a szeretet, - mondta meghatottan, - a boldog családi kör, az egymást megértő szivek!

Több szentimentálizmus aztán nem is vegyült a fiatal lelkek harmoniás hangulatába.

Felejthetetlen szép est volt. Az öreg Kázmért megkacagtatta a gyermekek villamos jókedve, estebéd után a holdvilág diszkrét fényénél harmatos csókok csattantak el egymást szomjuhozó ajkakon, távoli méla furulyaszó ábrándvilágot varázsolt a földre s sziporkázó fényt kacagtak az égen a reszkető csillagok.

- Vajjon mit hoz apánk Budapestről? - sóhajtotta bátyja karján Magda hazamenet. - Vajha hozhatna valami vigasztalót a jó Kázmér bácsi számára is!

- Azt is meghozza, ha lehet, - állitotta Gábor bizalommal, - hiszen ő is Altorjay...

A következő napon csak pár percre jött össze a két család. Altorjayék tettek látogatást a Korláth-portán estefelé. Az öreg is elkisérte gyermekeit. De nagy volt a bizonytalanság feszültsége a lelkekben, a gondolatok szerteszét kalandoztak s nem tudtak összhangzatos együttessé összeverődni.

Altorjay Kázmér a másnapi árverés kálváriáját járta, a fiatalok képzelete Budapesten kalandozott a kótaji csudakovács nyomában, mert ott sejtette a mindnyájukat megváltó Gondviselést.

Alig negyedórai társalgás után hazamentek Altorjayék.

Az öreg ur mindjárt lefeküdt, igen fáradtnak érezte magát. A fiatalok kihuzták az időt éjfélig. De még akkor sem tudtak elaludni. Apjuk apatiája igen ránehezedett a szivükre.

Róza sirt.

- Valaminek történnie kell - zokogta - különben elvesztjük Kótajjal együtt édesapánkat is.

Istvánt idegessé tette nénje kétségbeeséssel vegyes reménykedése.

- Ne csapongj a szélsőségek között, - kérte a leányt, - azzal semmit sem erőszakolsz ki a sorstól, inkább atyánk szivósságában bizakodjál, mint a csudákban.

Azért ő is várta a csudát. Olyan volt a levegő a kastélyban, mindent felszivott, ami emberi lehetőség, valóságos kábitó fluidummá sürüsödött. Az álmok birodalmában ismét előtérbe lépett a kótaji kiklopsz s mindenható varázsvesszővel vasmarkában megvalósitotta a rajta csüggő lelkek vakmerő reményeit.

De az élet szinpadjáról bizony lekésett a gondviselésszerü sors-kovács. Mire harmadnap hazaérkezett, már elkelt volt a kótaji kastély birtokostul - Saárdy vette meg - s Altorjay Kázmérnak nem lehetett többé szavát venni. Visszautasitott az öreg minden vigasztalást, csak legyintett a kezével, mintha dongókat hessegetett volna...

Szerencsére nem volt végzetes az Altorjay (Korláth) Péter késése, az álombeli varázsvesszőt magával hozta a csudakovács s megtudván gyermekeitől nagybeteg rokona szomoru állapotát, mindenekelőtt az ő feje felett suhogtatta meg.

- Gyerünk, gyerekek, - igy szólt a családjához klasszikus tömör-erővel -, nálam a pénz, utóajánlatot teszünk Kótajra, egyszóval a családban marad az Altorjayak utolsó birtoka.

Le se ült a házában, csak átöltözködött. Korrekt uriszabásu zsakettet vett magára szürke utazóruhája helyett. Aztán azonnal elindult a kastély felé fia és leánya társaságában.

A falusiak alig ismerték meg. De meglepődtek, szinte beleszédültek a látásába a kastélybeliek is.

Először Róza találkozott vele. Az ő zavara csak pillanatig tartott. Valameddig egy exaltált emberi elme egy apró jelenség szikrájából tüzre nem lobbantja a tulfinomodott érzékeiben rezgő sejtelmeket. A jólszabott zsakett a kovács masszív race-testén szinte látnokká tette a leányt.

- Isten hozta! Tudtam, hogy el fog jönni, hogy megnyugtassa szegény atyámat.

- Valóban azért jövök, - jelentette ki Altorjay Péter, egyben bemutatta magát. Egyszerüen, minden érzelgősség nélkül, de azért melegen. - Én bátyátok, jobban mondva atyátok nagybátyja vagyok, szintén Altorjay, majd később elbeszélem a regényemet.

Ó, elég volt Rózának ennyi is. A leány keblére borult felfedezett rokonának, majd a kezét is megcsókolta.

- Mentsd meg apánkat s az Isten áldása szálljon reád!

Ebben a pillanatban léptek be István és Málika.

- A bátyánk, - ujjongott feléjük a nénjük, - a mi vérünk, Altorjay!

- Most már azt is tudom, hogy miért hasonlitok Gáborhoz, - mondta István boldogan, - mert annyit eddig is tudtam, hogy a kótaji kovács-familia uri vér.

Megölelte bátyját, aztán Málikát szabaditotta rá. A kisleányt még ilyen rendkivülien ünnepies pillanatokban sem hagyta el ősnaivsága.

- Gábort kivéve a legszebb Altorjay vagy - jegyezte meg Csipkerózsika, mielőtt lábujjhegyre állott volna, hogy felkusszon leendő apósa nyakába.

Csöpp hiuság sem volt az élet harcedzett bajnokában, de ennyi közvetlenség még az ő szivét is megvette. Édesdeden kacagott, midőn az üde kis teremtést össze-vissza csókolta. Arra gondolt, hogy mekkora szeretetkincset kap a fia egy ilyen bohókás kis asszonycsecsebecse birtokával.

De nem sokáig édelgett Altorjay Péter az élettől kiharcolt vérei érzéshullámai között: beteg rokonára gondolt s elkomolyodott.

- Vezessetek apátokhoz, - kérte unokaöccse gyermekeit s intett az övéinek is, - jertek be mindnyájan, sok mondanivalóm lesz, legyen együtt az egész család.

Lábujjhegyen szivódtak be a melankholiás földesur szobájába. Hiszen a betegszoba levegője talán még ünnepiesebb, mint a templomé.

Kázmér karosszékben ült s nem vett tudomást a tömeges látogatásról. Róza hozzálépett, hogy felnógassa.

- Apuska, kedves vendégeink vannak, örömhirt hoztak neked.

Halk gunyos kacaj; egyébként meg se mozdult az apatiás beteg. Nem reagált a Málika és István biztató szavaira sem.

- Megpróbálom én, - mondta a csudakovács s kilépett a félkörből, amely a beteg karosszéke körül képződött.

- Kázmér!

A Péter baritonja telebugta a szobát, mintha egy nagyharang szólalt volna meg.

A beteg felkapta lehorgasztott fejét. Jól megbámulgatta a »kovácsmestert«, aztán vállat vont.

- A nevemen szólit, - mondta, - ugy is jól van: teheti, most már senki sem vagyok.

- Ugy kell, hogy szólitsalak - figyelmeztette Altorjay Péter beteg rokonát meleg, de erélyes hangon, - mert nagybátyád vagyok.

A beteg, mintha nyakszirten ütötték volna, fellökődött a székéből. Arca szigoru, szinte gőgös kifejezést öltött. Csak most vette észre, hogy a kótaji kovács kifogástalan dresszben áll előtte. Erre összezavarodott s végighuzta tenyerét a szemén.

- Maga nem a kovács? - kérdezte félénken.

- Voltam, de abbahagytam a mesterségemet.

A beteg gondolkozott egy pillanatig, aztán biccentett a fejével.

- Köszönöm, Péter, szép magától, hogy a fiamra való tekintettel meghozta ezt az áldozatot; mert csakugyan visszás dolog, hogy egy Altorjaynak falusi kovács legyen az apósa...

Még mondani akart valamit, de megelőzte a fia. Élét akarta venni apja öntudatlan gőgjének, ami elsősorban az ő szivén ütött sebet.

- Atyám, - jegyezte meg, - nem ugy beszélsz *vendégeddel*, mint ahogy érzel a nemes szived-del.

Péter jóságosan mosolygott s leintette a pártjára kelt fiut.

- Hagyd öcsém, cseppet sem neheztelek én, apádnak a maga szempontjából igaza van. Kázmér, - fordult azután öccséhez, - kovács voltam addig, ameddig kétségtelenül be nem bizonyult, hogy Altorjay vagyok, tehát nem a ti kedvetekért vetettem le a bőrkötényt, - amit szerettem és becsültem különben, - hanem, mert megváltozott helyzetem követeli.

A földesur arcán ismét megjelent az előbbeni szigoru, gőgös vonás.

- Ön nem Altorjay, - vágta nagybátyja szemébe, - atyámnak, az utolsó Altorjaynak csak egy fia volt s az én vagyok.

- Ez való, - hagyta helyben Péter, - de nagyatyádnak két fia volt: atyád és én.

- Mese, - állitotta a beteg ur szenvedelmes hangon, - nagyatyámnak második házasságából hatvanéves korában született fia meghalt.

- Csak elsikkasztatott, - állitotta Altorjay Péter, - de nem halt meg. Okmányokkal fogom neked bebizonyitani, ha nyugodtabb leszel.

A fiatalok feszült érdeklődéssel csüggtek rokonuk ajkán. Szentirásnak vették minden szavát s lélekzetüket visszafojtva várták a megbolygatott családi titok végleges leleplezését.

De hiába. Péter elejtette a fonalat, más eszközökkel akarta beteg rokonát megnyugtatni.

- Kázmér, - szólt ehhez, - nem az a lényeges most, hogy mi a nevem, hanem az, hogy olyan ember áll előtted, aki segiteni akar rajtad: meg akarja menteni az Altorjay-család utolsó birtokát.

Mintha villám érintette volna: egyszeribe eloszlott a beteg lelkéről a köd.

- Hogyan? - sikoltotta. - Te, te, megmenteni?!

- Igen, megmentem, - válaszolt Altorjay Péter nyugodtan, - holnap beadom az utóajánlatot: a birtok gyermekeink kezén a családban marad.

Az érdekelt »gyermekek« meghatottan bámulták a nagylelkü nemes urat, aki vagyonát oly egyszerü szavakkal ajánlotta fel nekik, mintha egy virágot tüzött volna a keblükre. Róza, a nem érdekelt leány, csendesen, boldogan sirdogált.

- Azért te sem leszel vagyontalan, - folytatta a családfő az ő emberi nagyságát megillető talapzatról lélekzetével küzködő öccse karjára fektetve kezét, - a birtokot körülbelül kétszázezer koronával olcsóbban fogom megkapni, mint a menyit ér, márpedig, - magyarázta, - én rajtad nem akarok nyerészkedni, az értéktöbbletet rendelkezésedre fogom bocsátani.

Most már nemcsak Róza sirt, mindenki könnyezett.

Kázmér még küzködött egy ideig az agyára borult homállyal s a szivéből kitörő érzéseivel, bizonyosságot akart, tudni kivánta, honnan vette az ő megmentője nagy vagyonát, de midőn ez megnyugtatta őt ez irányban is (hogy kiperelt Altorjay-örökség a vagyona) véget ért a krizis: a beteg visszaesett székébe s görcsös zokogásba tört ki.

- Meggyógyult, - konstatálta a kótaji kiklopsz s megsimogatta rokona reszkető fejét.

Ez hirtelen elkapta az elernyedt lelkét villamozó áldott, hatalmas, gyöngéd kovácskezet és csókolta, csókolta és nem eresztette el, viaskodott vele és rásirta utolsó könnyeit. Aztán ismét fölemelkedett székéből s egy mély, megkönnyebbitő sóhaj után igy szólott rokonaihoz:

- Gyerekek, világitsátok ki a kastélyt és nagy lakomára készüljetek, mert életem legnagyobb ünnepnapja ez a mai nap.

Pedig még nem is tudta, hogy menyasszony a kisebbik leánya, szive gyermeke. Mikor ezt is megtudta, már oly emelkedett volt a hangulat az egymásra talált rokonok szeretetlakomáján, hogy talán azon se csudálkozott volna, ha az ebédlőbe zengő aranygalambok röpdöstek volna be a terraszra szolgáló nyitott ablakokon.

- Málika, te alamuszi macska, - ujjongott, - hát még te is tuljártál édesapád eszén! Ezért lakolni fogsz, - jelentette ki az öreg, - összeesküvő társaddal együtt: vacsora után ide rendeljük a Csucsi vályogvető bandáját s megtartjuk a jegyváltást stantepede, ha akarjátok, ha nem!

- Mi akarjuk, - jelentette ki Csipkerózsika tulipiros arcát vőlegénye felé forditva, - de hol vesszük a karikagyürüt?

- Ha karikagyürünk lenne, mi is eljegyezhetnénk egymást Magdával - vélte István, gyöngéden megcsókolva mátkája gyürüsujja hegyét.

Persze-persze, a jegyváltásnak meg kell adni a módját. Erre nem gondolt az öreg Kázmér. Sajnálkozólag lógatta immár egészséges fejét.

- Mi kár! - sajnálkozott az önzetlen Róza is, - képes lennék Budapestre röpülni két pár jegygyürüért...

Rendkivüli ember volt a kótaji kovács: megpatkolta a nyavalyatörős lovat, rányomta tüzes lelke bélyegét az egész falura, diktátora volt a magyar virtusnak és uri becsületnek, ördögöt üzött, szerencsét kalapált, de legnagyobb csudáját talán ebben a pillanatban követte el. Rámosolygott a röpülni vágyó Rózára, aztán zsebébe nyult.

- Felmentelek a röpülés alól, kedves Róza, - mondta s átnyujtotta a leánynak a tárcájából kivett selyempapir-csomagot. Ripsz-rapsz, a selyempapiros ezer foszlánnyá tépődött az ideges leányujjak között és kipp-kopp, csengve-bongva kihullott belőle a tartalma: négy arany karikagyürü.

- A gyerekek, - folytatta a büvös kovácsmester, - azt hitték, hogy évekig kell egymásra várniok; szerénységük, amellyel a boldogságuk utjában állott viszonyokba belenyugodtak, megérdemli a jutalmat, hogy a türelemévek napokká változzanak. Erre gondoltam, - fejezte be a vasfejü kiklopsz, lágy szive finom hárfahurjain rezegtetve a szót, - erre gondoltam midőn ezt a négy karikagyürüt magammal hoztam Budapestről; boldog vagyok, hogy a Gondviselés jutalmát az én kezemből vehetik át, az én ötvenötéves kovácskezemből, amely ezután nem

vasat fog kovácsolni, hanem azon lesz, hogy az ős Altorjay-nemzetség megkopott, megrepedezett pajzsát ötvözze meg.

A család áhitatos csendben, állva hallgatta antikveretü szeniora érccsengésü szavait, de azok elhangzása után sem ült le mindjárt, mert ugy rémlett neki, hogy nem oszlott el végképp a szenior hangja: tovább bongott a boltives teremben: harangzugássá és zsolozsmává magasztosult.

X.
Epilógus

A dekadens romantika mesterei, Poe Edgárok, Conan Doyleok s epigonjaik alighanem bulevard-regényt kanyaritottak volna a magyar ősnemes Altorjay Péter rendkivüli életéről, meséjük tarka jelmezét jobbára abból az anyagból szőtték volna, amit az irásmüvészet tisztasága jegyében csaknem elejtett a magyar irói lelkiismeret.

Erdélyi havasok alján, harminc kilométernyire a legközelebbi emberlakta oláh falutól elátkozott kastély élő és hazajáró kisértetekkel, elfajzott bus titánokkal, martir asszonyokkal, vad pásztorokkal, akik keresztet vetnek magukra, ha a rejtelmes kastélyra téved a tekintetük s porba omlanak annak lakói előtt; a százéves szentremete, aki Istenén kivül senkitől sem fél s rázugja az átkát a Gonoszra, akit utól nem tud érni a földi igazságszolgáltatás keze; az elsikkasztott gyermek, aki selyembölcsőből szegény, de becsületes mesteremberek füzfakosarába kerül s eljátszván gyermekjátékait: a bürüsipot, vesszőparipát, madárlövő parittyát, kovácsmesterségre nevelődik maga is; a titokzatos kántortanitó, aki a völgyből a hegyek közé költözött, hogy közelebb legyen az éghez, a kalapácsforgató vadóc szemében fölfedezi az isteni szikrát s magához emeli az elhanyagolt gyermeket a hit és tudományok talapzatára, megtanitja őt olvasni, irni, imádkozni, gondolkozni; az igy pompáserejü s szelid lelkü ifjuvá fejlődött kovácslegény nevelőszüleinek feltámadt lelkiismerete, amelynek parancsára elárulják a tanitónak nevelőfiuk származását, amelyre egy gondviselésszerü véletlen folytán maguk is csak később jöttek rá, a kántortanitó szizifuszi munkája, amellyel huszévi kitartó küzködés után végre is kiásta növendéke elsikkasztott jogait a bünök rég elhantolt verméből; a havasaljai kovácslegény vándorutja és a felvidéki Kótajon való letelepedése, házassága, szerencséje s erkölcsiekben s tekintélyben való megnövekedése - ez mind-mind hozzátartozik az Altorjay Péter csudálatos történetéhez: olyan változatos anyag, aminek csak csekély töredéke az, amit ez a regény belőle kiragadott.

Csekély töredék, de kétségtelenül a java az anyagnak. Válogatott lelki szálak a történet szövetéhez. Az olvasó, aki többre becsüli lelke emelkedését, mint idegei kéjes bizsergését, be fogja érni ennyivel is.

De nem az iró.

Az irót kötelezi a befejezettség törvénye; az iró a szövetben észlelt kihagyások, homályos foltok utólagos eltüntetése nélkül nem adhatja ki kezéből a munkát. A kovácsmester titkát mindenesetre ismernie kell az olvasónak, mert anélkül nem értheti meg azokat a lelki inditékokat, amelyek a regény hősének életét s cselekedeteit kormányozták.

Ezért iródott ez a pótfejezet. Hogy rávilágitson a kótaji kiklopsznak arra a regényére, amit a Conan Doyleok irtak volna meg oly célból, hogy teljes világosság áradjon a regény hősének ama lelki evulócióira, amelyekkel ez a szerény irás foglalkozik.

Szól pedig ez az epilogus, amint következik:

Altorjay Tamásnak, a Kázmér nagyapjának két felesége volt. Először huszonnégy-, másodszor hatvanéves korában nősült. Mindkét házasságából egy-egy fia született. Az elsőtől Kázmér, a kótaji földesur hasonnevü atyja, a másodiktól Péter. Ezek ketten örökölték a vagyonát. De nem egyenlő arányban. Az ágí vagyont Tamás ur végrendelete értelmében az elsőszülött kapta, a harminc évvel fiatalabb, másodszülöttet a köteles rész erejéig készpénzzel elégitette ki a vagyongyüjtő fajbüszke nemes. A végrendelet végrendelkező halála előtt egy hónappal iródott s két hónappal a második fiu születése előtt. Alaki hiba hijján törvényszerüen

végrehajtatott. Kázmér tulajdonába vette a felvidéki ingatlanokat, amelyeket második házassága alkalmával már ugyis birtokába bocsátott apja, aki fiatal szép feleségével, az előkelő, de vagyontalan Hegymeghy grófnővel annak hazájába, Erdélybe költözött. Az utószülött Péter kétszázezer forintot örökölt. De egyelőre csak papiroson. Ötvenöt éves koráig krajcárt sem látott az apai jusból, gyermekágyi lázban meghalt anyja kapzsi rokonai, a titokzatos életet élő Hegymeghy-grófok elsikkasztották örökségét s hogy ezt tehessék, eltüntették őt magát is, illetve örökbe adták egy gyermektelen fogarasmegyei kovácsmesternek, Korláth Pálnak, akinek ezért huszonötezer forintot fizettek gyermektartási költség s hallgatási dij cimen. (Ebből a fogadott szüleitől örökölt összegből, illetve az azon vett száz holdjából neveltette Altorjay (Korláth) Péter gyermekeit). Az árvaszéknek gyermek helyett annak halotti bizonyitványával számoltak be a Hegymeghy-grófok. Könnyen jutottak hozzá a hamis okmányhoz, mindössze egy jegyzőt s a halottkémet kellett megvesztegetniök. Még könnyebben kaparitották meg a gyermek vagyonát, amelyre az árvaszék a nagy távolság s idő rövidsége miatt rá nem tehette a kezét idején. Csak egy fiókot kellett feltörniök, amelyben az anya (születendő) gyermekének még férje halálos ágyából átvett értékpapirjait őrizte.

Az árvaszék természetesen kereste a végrendeletben is feltüntetett összeget, de a hagyatéki eljárás folyamán meginditott vizsgálatok nem deritették ki, hová kallódott az elsikkasztott hagyaték. Jogilag nem terhelte felelősség az elhalt anya testvéreit: a titokzatos grófok büntetlenül osztozhattak bünük gyümölcsén, amellyel különben szerencsésen sáfárkodtak: évek folyamán megtizszerezték a rablott vagyont.

Nevelőapján kivül, aki halálos ágyán magábaszállva bünbánóan elárulta az akkor már huszonötéves fogadott fiának a családi titkot, amelynek bünrészese volt, az akkor még életben levő, de pár év mulva elhunyt hü tanitójának, Sátor Jánosnak s utána fogas ügyvédjének, Megay Tivadarnak köszönhette Altorjay Péter, hogy a gonosztevő rokonok büne (igaz, hogy csak haláluk után, ötvenöt év mulva) napfényre jött. A bonyodalmas per folyamán mind szükebbre szorult a bizonyitékok vashurka a sikkasztó grófok többé-kevésbé jóhiszemü örökösei nyakán, ugy hogy végre is kénytelenek voltak magukat megadni: egyezséget ajánlottak a felperesnek, hogy megmeneküljenek az őket anélkül is kompromittáló per sulyosabb következményeitől. Elfogadták a Megay dr. propozicióját: az eredeti tőke s az ötvenöt évig elmaradt jövedelem fele.

Igy jutott Altorjay Péter kerek egymillió koronához...

Nincs tovább. A kótaji kovácsmester titkáról ezzel lehullott a lepel s Altorjay Péter nemes szoboralakja teljes világitásban áll a talapzaton.

Ott áll ma is a fajáért és hazáját ért megaláztatások poklában büszkébben s hozzáférhetetlenebbül, mint valaha. Kedve emelkedett, hite szilárd, csontja kemény.

- Ősi jussunkból kiforgatott a kapzsi szépatyafiság, - mondogatja a csüggedőknek, akik hozzájárnak hitért, - de azért semmi sem veszett el: a bün napfényre jön s az emberiség legfőbb itélőszéke előtt előbb-utóbb megnyeri a magyar a maga nagy történelmi perét mint ahogy én is megnyertem a magamét... Addig persze kalapálni kell, - eszeli mosolyogva hiveit, - ütni kell a vasat a legnagyobb pöröllyel, józan fővel, ernyedetlenül; a mámor és áldomás tiltva, valameddig a felszabadulás nagy ünnepe el nem érkezett.

A hivők megértették az apostoli szavakat. Hogyne értették volna meg, hiszen ott lebegett szemük előtt a kótaji kiklopsz illusztráló példája is. A nemzettel is csak az történt, ami az elsikkasztott gyermekkel s a gondviselés, amely az egyes ember igazát felkarolta, a huszmilliófejü magasabb emberegység ősjussával szemben sem lehet mostohább...

A kótaji kiklopsz ma is ott lakik a régi kis kovácskurián. Beéri a száz holdjával: kiperelt apai jussát utolsó krajcárig szétosztogatta családja tagjai között. Mindössze huszezer koronát

szakitott ki belőle az egyház s községi szegényalap javára. Csupa öröm és harmonia az élete. Az éltető munkát nem hagyta abba fizikai és szellemi ereje teljességében, csak területet cserélt. A földet karolta a szivére: az anyaföldet, amit magyar önösztönnel végzetszerüen szeretett. Meghozatta a legjelesebb gazdasági könyveket, tanult, fásitott, szőlőt telepitett, megnemesitette állatjait, a magot, virágjait. Pár esztendő alatt kertté varázsolta kis gazdaságát.

A falusiak, akik talán fel se tudták fogni, hogy ezek a gazdasági eredmények a szorgalom és szaktudás gyümölcsei, természetfölötti alakban keresték a büvészgazda sikereinek titkát, azt mondták:

- Altorjay Pétert különös kegyelmébe vette az Isten: neki mindent megád, amit akar.

Hiszen ugy volt körülbelül. Beösmerte maga Péter is.

- Áldás volt minden munkámon, még ha hibáztam is...

A földkultusz mellett régi mesterségéről sem felejtkezett meg a legendás kovácsmester. Ugyszólván hetenként felkereste utódait, Bálintot és Gáspárt a kovácsmühelyben. Nagy örömét lelte régi derék munkatársai pompás, becsületes munkájában, amely teljesen az ő szellemét tükrözte; bort hozatott a fiuknak, koccintott velük, sőt kegyeletes nagykedvében nem egyszer megcselekedte azt is, hogy felkötötte a bőrkötényt az uri ruha fölé s kezébe vette a pörölyt.

- Bálint, Gáspár, vágjuk ki a taktust, hadd lám, tudom-e még?

Bálinték szerényen, szinte szégyenkezve markolták meg a kisebb kalapácsokat.

- Ugy mi sose fogjuk tudni, mint a nagyságos ur, - vallotta Bálint - a nagyságos ur minden mesterek mestere...

... Estenden, a mezei munka végeztével, különösen télviz idején, elővette Altorjay Péter a rézkapcsos bibliát, amelyet még gyermekkorában áldott emlékezetü tanitómesterétől kapott s elolvasott belőle egy-egy fejezetet. Majd eldudolgatott egy-egy zsoltárt: lelke szükségét érezte a hálaadásnak, el se tudott volna aludni imádság nélkül...

A kastély és kovácslak között állandó volt a forgalom. István (aki a nagy gazdaságot vezette) és Magda csaknem mindennap felkeresték apjukat s mindig kikaptak, valahányszor otthonhagyták gyermekeiket.

- Apus elrontja őket, - mentegetőzött ilyenkor István, - annyi a vér a fickókban, hogy igy sem boldogulok velük.

- Ne busulj te azon - oktatta az öreg öccsét - sőt örülj neki, a vér teszi az embert, a lendület, a tüz.

Hát ha csakugyan az teszi: kiváló egyéniségek lehettek a Péter ur fiunokái, mert lendület és tüz volt bennük annyi, hogy alig tudtak tőle a földön megmaradni: ha fát láttak, azonmód nekiszaladtak, hogy felmásszanak a tetejébe, de Péter, a legidősebb, felkuszott, ha nem látták, a háztetőre, sőt a kéményre is s addig nem ereszkedett le őkigyelme, valameddig ki nem alkudta a csinyjéért kidukáló büntetés elengedését. Kázmér, Tamás és Zoltán inkább a szamaragolás terén szerettek kitünni: olyan cirkuszi mutatványokat produkáltak a vizhordó Náci-szamár hátán, hogy szegény anyjuknak elállt a lélekzete.

A nagyapa azonban csak kacagott a szülők rémüldözésén.

- Hej, ezek az igazi Altorjay-fiuk! - ujjongott örömében. - Ez lesz nyolcszáz év alatt a legpompásabb generáció!

Egy-két hónapra minden évben megtelt a kovács-kuria: Gábor, aki Budapesten telepedett le, ott töltötte szabadságidejét. Persze családostól.

A Gábor családja nagyban különbözött az Istvánétól: három szemérmetes kis hajadonból állott. Bohókás volt mind a három: negédes, apróka csecsebecse, szakasztott az anyjuk. Apjuk imádta őket s csöppet sem busult, hogy nem volt fia.

- Ami késik, nem mulik, - mondta az apjának, - lesz még nekem három fiam is.

Az öreg helybenhagyólag bólintott.

- Ugy, ugy, fiam... Szeressétek egymást és szaporodjatok, mert az az élet, a feltámadás, a jövő.

(VÉGE.)